

Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten (IAB)

Opgericht bij Wetten van 21 februari 1985
en 22 april 1999

Uitvoerend Comité

- Voorzitter : Gérard Delvaux
- Vice-Voorzitter : Erwin Vercammen
- Secretaris-penningmeester : Benoît Vanderstichelen
- Secretaris : Christiana Baert – Vreven

Raad

- Voorzitter : Gérard Delvaux
- Vice-Voorzitter : Erwin Vercammen
- Leden :

Christiana Baert - Vreven — André Bert —
Micheline Claes — Christine Cloquet —
Jos De Blay — Ivo Dierickx — Michel Dumont —
Patrick Jaillot — Benoît Vanderstichelen —
Paul Van Dievoet — Jos Van Wemmel —
Daniëlle Van Zegbroeck

Algemeen Directeur

Eric Steghers

Accountancy & Tax

Driemaandelijks tijdschrift van het IAB
n° 3/2004

Administratie en redactie

IAB, Livornostraat 41 • 1050 Brussel
Tel : 02/543.74.90 — Fax : 02/543.74.91
E-mail : info@iec-iab.be

Redactiecoördinator

Leslie Van Hout
l.van_hout@iec-iab.be

Redactiecomité

Gérard Delvaux — Erwin Vercammen —
Eric Steghers — Roger Lassaux — Amid Faljaoui —
Rutger Van Boven — Caroline Hugé —
Liesbet Dhaene — Eric Basso —
Jan Van Droogbroeck — Leslie Van Hout

Grafische vormgeving

perplex | Aalst
Prepress/Press
Corporate © Copyright s.a.

V.U. :
G. Delvaux, Livornostraat, 41, 1050 Brussel

ISSN 1375-9876

De auteurs, het redactiecomité en de uitgever
streven naar betrouwbaarheid van de gepubli-
ceerde informatie waarvoor ze echter niet aan-
sprakelijk kunnen worden gesteld.

Editoriaal

20STE VERJAARDAG - VAN HARTE WELKOM ... ¶ p. 3

Interview

“NIEUWE PERSPECTIEVEN VOOR DE ACCOUNTANTS” ¶ p. 5

In het kader van de traditionele ontmoetingen van de directie van het IAB met vooraanstaanden uit de politieke, economische en academische wereld, hebben Voorzitter Gérard DELVAUX, Ondervoorzitter Erwin VERCAMMEN en Algemeen directeur Eric STEGHERS een gesprek over de toekomst van het beroep gehad met Bruno COLMANT, Doctor in de Beheerswetenschappen, Professor aan de Fiscale Hogeschool en aan het HEC-Liège/Ulg, lid van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en Gedelegeerd-bestuurder van ING België.

Beroep

DE STRAFRECHTELIJKE BESCHERMING VAN DE BEROEPSTITELS VAN ACCOUNTANT EN BELASTINGCONSULENT EN VAN HET WETTELIJK MONOPOLIE VAN DE EXTERNE ACCOUNTANT ¶ p. 12

DE TOEGANG VAN DE ACCOUNTANT TOT DE ALGEMENE VERGADERING ¶ p. 24

Het hoeft geen betoog dat de accountant een belangrijke rol wordt toebedeeld in het vennootschapsgebeuren. Niet alleen wordt hij door het Wetboek van vennootschappen belast met tal van bijzondere opdrachten, ook is hij gelast met het organiseren en het voeren van de boekhouding van ondernemingen. Dikwijls duikt in dit verband de vraag op of de accountant in deze hoedanigheid ook de mogelijkheid heeft om de algemene vergadering van de betrokken vennootschap bij te wonen. De onderhavige bijdrage tracht hierop een antwoord te verschaffen en dit zowel vanuit het vennootschapsrecht, als vanuit de deontologie van de accountant.

Economie

HET BREAK-EVEN PUNT ¶ p. 31

Bij de prognose van een industriële of commerciële activiteit is de berekening van het break-even punt een noodzakelijke analyse en het sluitstuk van het financieel plan. Hoewel deze analytische methode door tal van boekhoudprofessionals als een oude klassieker wordt beschouwd, hebben we het, in aanvulling op de informatie over het financieel plan, nodig geacht enige verduidelijkingen over dit instrument te verschaffen.

Fiscaliteit

TAK 23 EN FISCALITEIT : EEN VOORTDUREND EVOLUERENDE COMBINATIE ¶ p. 44

De verzekeringsproducten van tak 23 veroorzaken al een aantal jaren tal van juridische en fiscale problemen. Wat is volgens de fiscus de precieze aard van deze producten ? Deze materie is, door de verschillende wetswijzigingen die erop betrekking hebben, voortdurend in beweging. We trachten een stand van zaken op te maken.

Trends

40-URENWEEK OPNIEUW BRANDEND ACTUEEL ¶ p. 51

De voorbije weken en maanden hebben verschillende Europese bedrijven ermee bedreigd hun productiefdeling naar lageloonlanden te verhuizen. Zo hoopten ze toegevingen te verkrijgen van hun werknemers. De arbeidsduur en onze concurrentiekracht vormen opnieuw hete hangijzers ...

VAKLITERATUUR ¶ p. 54

Editoriaal

20ste verjaardag

VAN HARTE WELKOM...

Geachte confrater,

Geen verjaardag zonder feest! Al wie een zoon of dochter heeft zien opgroeien in zijn of haar eerste twintig levensjaren, weet dat het de beste tijd van je leven is. Om die reden en vooral omdat het Instituut in de eerste plaats om u gaat, nodig ik u heel graag uit om samen de 20ste verjaardag van ons Instituut te vieren, dat ondertussen niet meer uit onze sector weg te denken is.

Het is weldra 20 jaar geleden dat de wetgever zijn vertrouwen in ons beroep heel duidelijk kenbaar heeft gemaakt door de titel en het beroep van accountant wettelijk te beschermen. Later, meer bepaald in 1999, heeft hij hetzelfde gedaan voor de titel belastingconsulent. De wetgever schenkt ons regelmatig opnieuw zijn vertrouwen door u als lid van het Instituut nieuwe opdrachten toe te kennen.

Ook al is ons Instituut nog vrij jong, toch is na twintig jaar beslist het moment gekomen om eens terug te blikken op het verleden en er lessen uit te trekken. Het vormt tegelijk een gelegenheid om vooruit te blikken op de toekomst. Tenzij u al die tijd op een verlaten eiland hebt vertoefd, beseft u hoezeer onze beroepsomgeving de voorbije twintig jaar geëvolueerd is. Meer dan ooit hebben we in de dagelijkse praktijk van ons beroep competenties nodig uit verschillende wetenschappelijke takken die volop in beweging zijn.

Nieuwe technologie, internationale context, bekommernissen op het vlak van milieu en de burgers, sterke 'corporate'-accenten, fiscale en boekhoudkundige harmonisering, proactiviteit en multidisciplinariteit van de kennis gaan tegenwoordig hand in hand en maken ons duidelijk hoe ons beroep er in de toekomst zal uitzien. Zo vroeg mogelijk over de juiste informatie beschikken, ze ordenen, interpreteren en dat alles in een ethisch keurslijf dat onomstotelijke deontologische

Gérard Delvaux
Voorzitter

garanties biedt: het is tegelijk de taak en de hoeksteen van ons beroep, onze specificiteit, de toegevoegde waarde van onze diensten. In de loop van de voorbije jaren heeft het Instituut dat maar al te goed begrepen en het wil zijn toekomstige handelen baseren op zijn twee belangrijkste pijlers, nl. permanente vorming en een sterke ethische dimensie.

Over dat alles en nog veel meer, de passie voor ons beroep, enz. kunnen we het eens samen hebben op de viering van onze 20ste verjaardag. Het is met enige emotie, maar ook met vertrouwen en sereniteit, dat ik u te gast vraag in een majestueus kader, de Brugse hallen, op vrijdag 18 februari 2005, om dit belangrijke moment met elkaar te delen.

Wedden dat de gesprekken, doorspekt met anekdotes over koetjes en kalfjes, iedereen een goed gevoel zullen geven? En zo het goede gevoel verspreiden een beroep uit te oefenen waarvan het potentieel nog verre van is uitgeput.

Interview

GÉRARD DELVAUX

BRUNO COLMANT

«De complementariteit tussen de verschillende actoren van de boekhoudsector gaat zich harmonieus ontwikkelen.»

“Nieuwe perspectieven voor de accountants”

Een kerngedachte bij dit gesprek is dat Bruno COLMANT van mening is dat de interne accountants een belangrijker rol zullen moeten spelen bij de boekhoudkundige certificatie van de financiële staten van de ondernemingen. Deze evolutie kadert in een algemene tendens om deze certificatie opnieuw binnen de ondernemingen te laten uitvoeren, in plaats van ze uit te besteden, en de verantwoordelijkheid van de bestuurders te vergroten welke bestuurders, vóór de boekhoudkundige controle, een soort precertificatie zullen eisen. De accountants zouden, dankzij hun deskundigheid in de financiën en de bedrijfstak, en mits ze bepaalde regels naleven, ook deel kunnen uitmaken van de raad van bestuur van genoteerde ondernemingen.

IAB : : Naast uw functie als bankier bent u, door uw opleiding en uw publicaties, steeds nauw bij ons instituut betrokken gebleven : hoe ziet u de toekomst van het beroep van accountant en belastingconsulent ?

Bruno Colmant : De functie van accountant, net zoals die van belastingconsulent trouwens, is zo complex en gespecialiseerd aan het worden dat ze duidelijk nood heeft aan een erkenning van de beroepsbekwaamheid. Trouwens, en dat is mijn tweede bemerking, we moeten er ons van bewust zijn dat de boekhouding de kern is van de corporate governance. De Amerikanen hebben dat zeer goed begrepen en weten dat de boekhoudkundige of financiële certificatie de kwaliteit van de corporate governance meer dan ooit versterkt. In dat perspectief moeten de toekomstige behoeften aan

In het kader van de traditionele ontmoetingen van de directie van het IAB met vooraanstaanden uit de politieke, economische en academische wereld, hebben Voorzitter Gérard DELVAUX, Ondervoorzitter Erwin VERCAMMEN en Algemeen directeur Eric STEGHERS een gesprek over de toekomst van het beroep gehad met Bruno COLMANT, Doctor in de Beheerswetenschappen, Professor aan de Fiscale Hogeschool en aan het HEC-Liège/Ulg, lid van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en Gedelegeerd-bestuurder van ING België.

certificatie worden gezien. Om ons ervan te vergewissen volstaat het het ontwerp van Corporate Governance Code, opgesteld onder leiding van Maurice LIPPENS, erop na te lezen. Bij deze Code staat de boekhoudkundige monitoring centraal en de vereisten in verband met de functie van onafhankelijk bestuurder

zijn veeleer van deskundige, financiële en sectorale dan van procedurele aard.

In het ontwerp LIPPENS wordt voorgesteld dat het auditcomité de financiële verslaggeving moet controleren met als doel zich ervan te vergewissen dat de financiële staten, op statutaire en geconsolideerde basis, een juist, getrouw en bevattelijk beeld van de situatie en de vooruitzichten van de onderneming vertonen. Dat onderzoek slaat niet alleen op de juistheid en de volledigheid van de financiële informatie en de boekhoudkundige methoden, maar ook op de kwaliteit en de samenhang van de financiële informatie.

Maar naast deze evolutie bestaat er een sterke tendens waarvan de omvang vaak aan de aandacht van de protagonisten ter zake ontsnapt. Voorheen werd de beoordeling van de kwaliteit van de controle van de boekhouding en van de juistheid van de financiële staten uitbesteed, zeker door de ondernemingen die een commissaris-revisor moeten aanstellen. Maar vandaag trachten wetgevende en regelgevende initiatieven de boekhoudkundige controle binnen de onderneming te

laten gebeuren en de aansprakelijkheid van de bestuurders te vergroten. In dat licht krijgt de taak van de interne accountant een totaal nieuwe dimensie waardoor zijn belang ongetwijfeld zal toenemen.

Het is dus mogelijk dat we geleidelijk aan evolueren naar een boekhoudkundige toestand die vergelijkbaar is met die van Nederland, waar de certificatie van de rekeningen, qua expertise, competentie en deontologie, verdeeld is over de externe en de interne audit. En ook daar zijn de interne accountants de aangewezen personen om de rol van interne controleur op zich te nemen. Kortom, ik denk dat de complementariteit tussen de verschillende actoren van de boekhoudsector zich harmonieus gaat ontwikkelen.

IAB : Is dat geen omschrijving die veeleer op de grote ondernemingen van toepassing is ?

Bruno Colmant : Zeker. Maar in de kmo's zijn de accountant en de belastingconsulent in een hele reeks aangelegenheden de eerste gesprekspartners, om niet te zeggen de bevoorrechte adviseurs, van de bedrijfsleider. En die rol zal nog worden versterkt. En wat de grote ondernemingen betreft, stel ik vast dat ze de neiging hebben hun intern competentieniveau te verhogen. In deze optiek is het feit accountants in de eigen rangen te tellen, voor de onderneming een natuurlijke behoefte geworden. Het is ook een belangrijke evolutie. Onder meer in die zin dat de boekhouding geen starre materie meer is die men enkel door ervaring leert. Integendeel, het is een materie die wordt aangeleerd en het bewijs van deze studie is de erkenning !

IAB : Laten we het even hebben over de relatie van de accountant met de kredietverstrekker, met name de bankier : hoe ziet u de rol van ons beroep in deze dialoog ?

Bruno Colmant : De bankier weet dat de accountant en de belastingconsulent over competentie en beroeps-ethiek beschikken en dat deze kwaliteiten borg staan voor de ernst van de dialoog. Vergeet niet dat de accountant vaak nauw betrokken is bij de ontwikkeling van de onderneming : zij het door middel van het financieel

plan, bij de oprichting of tijdens de levensloop van de onderneming. En wat stellen we vast ? Wel, tal van banken ontwikkelen steeds meer producten die niet meer alleen krediet verstrekken op de oude wijze, maar steeds meer een beroep doen op boekhoudkundige en fiscale spits-technologie. En daarbij zijn de competentie en de ethiek van de leden van het IAB voor de bankier-kredietverstrekker van niet te schatten waarde. Dergelijke evolutie vereist ook meer competentie ter zake binnen de banken.

IAB : Uit hetgeen u zegt, blijkt uw bekommernis om de vorming van onze leden nog te verbeteren. Is die, naar uw mening, dan niet toereikend ?

Tal van banken ontwikkelen steeds meer producten die niet meer alleen krediet verstrekken op de oude wijze, maar steeds meer een beroep doen op boekhoudkundige en fiscale spits-technologie.

Bruno Colmant : Op deze vraag moet ik een genuanceerd antwoord geven. Ik heb onlangs de erkenningen als accountant en belastingconsulent ontvangen. Ik was onder de indruk van het niveau van de door het IAB georganiseerde examens. Deze examens voeren de splitsing door, zowel wat de deskundigheid als de deontologische aspecten betreft. Maar, dat gezegd zijnde, moet meer dan ooit het niveau van de permanente vorming worden verhoogd. Ik vraag me trouwens af of deze permanente vorming niet te algemeen is en niet te weinig gericht is op de toekomstige vereisten van de accountant. Er ligt ongetwijfeld een te grote kloof tussen de moeilijkheid van het ingangs- of toelatingsexamen en de kwaliteit van de permanente vorming. En toch wil ik geenszins de organisatoren van deze vorming, noch de kwaliteit ervan bekritisieren. Maar ze is niet genoeg toegespitst op bepaalde hoofdlijnen, onder meer het loutere beheer en de nieuwe boekhoudkundige ontwikkelingen, zoals de IAS/IFRS-normen.

IAB : Welke kan, naar uw mening, één van de toekomstige opdrachten van de accountant en/of belastingconsulent zijn ?

Bruno Colmant : We moeten kijken naar wat zich momenteel in de Verenigde Staten afspeelt, onder meer in het kader van de nieuwe eisen inzake corporate governance, die samengevat zijn in de wet Sarbanes-Oxley. We stellen vast dat in tal van vennootschappen,

de auditcomités samengesteld zijn uit personen die opheldering moeten verschaffen over de bedrijfsboekhouding. Waarom legt het IAB – in die wetenschap – niet meer de nadruk op het feit, bijvoorbeeld in de media, dat iemand die de titel van accountant heeft, best in staat is een kritische rol te spelen bij de analyse van de rekeningen van de ondernemingen ?

IAB : Wilt u daarmee zeggen dat een accountant de opdracht van onafhankelijk bestuurder kan vervullen ?

Bruno Colmant : Inderdaad. Dat houdt mijn betoog in. De huidige tendens in de Verenigde Staten is dat de raden van bestuur ten minste één persoon tellen die over een boekhoudkundige en financiële kwalificatie beschikt. Uiteraard dienen de regels van de onafhankelijkheid te worden nageleefd en moet het geheel misschien onder het toezicht van het IAB worden geplaatst. Naar mijn gevoel is dat een onvermijdbare evolutie.

IAB : Wat zijn uw bemerkingen over de verschillende financiële schandalen die de laatste drie jaar zo veel beroering hebben verwekt ?

Bruno Colmant : Het einde van vorige eeuw was ongetwijfeld het tijdperk van de boekhoudkundige afgang. In de Verenigde Staten betekende de concordatasaanvraag van Enron het einde van het blind vertrouwen in de boekhoudkundige certificatie door een internationaal auditbureau. En, dichterbij ons, zijn de boekhoudkundige fraudes bij Ahold en Parmalat een variatie op dezelfde thema's van gebrek aan transparantie en belangenvermenging. Dat kan iedereen vaststellen en, gelet op de studies die ik aan de boekhoudkundige wetenschap heb gewijd, ben ik de eerste om dat te betreuren. In dat giftige klimaat waarin de schandalen elkaar opvolgden – denk maar aan de afleidingen naar belastingparadijzen, de hemipleegische balansen, de fictieve winsten, de verdoken uitgaven, de gemanipuleerde omzetten, enz. – leek de bekendmaking van de resultaten van bepaalde ondernemingen meer op een politieromantje dan op een droge publicatie van financiële staten.

IAB : Maar riskeren we, door deze schandalen te veroorzaken, er geen zootje van te maken : deze boekhoudkundige tekortkomingen zijn per slot van rekening toch zeer uiteenlopend qua context en qua gevolgen ?

Bruno Colmant : Uiteraard. Wat is immers het directe verband tussen een Amerikaanse energiemakelaar, een Nederlandse grootdistributeur en een Italiaanse agroalimentaire groep ? De commentatoren, die veel te snel

de Angelsaksische boekhoudnormen en bepaalde corporate-organisatievormen in vraag hebben gesteld, zouden zich, mijns inziens, enigszins moeten intomen : boekhoudschandalen maken geen onderscheid qua perioden, sectoren, vormen van aandeelhouderschap, zij het familiaal of gespreid, noch boekhoudstandaarden. Maar tevens hebben deze boekhoudschandalen een gemeenschappelijke achtergrond. Het betreft de inefficiëntie van bepaalde mechanismen waarvan gedacht werd dat ze het openbaar spaarwezen konden beschermen. Het is om deze reden dat het boekhoudkundig beroep aan een interne overpeinzing toe is. Het doel van de boekhoudkundige controle is de aandeelhouders een onafhankelijk advies te geven over het getrouw beeld van een balans, hetgeen uiteraard een relatief concept blijft. Maar welke legitimiteit heeft de boekhoudkundige certificatie als ze niet tot doel heeft de aandeelhouders en de schuldeisers te informeren over de werkelijke resultaten van de activiteiten, of, op zijn minst, over de continuïteit van de onderneming ? Daar stelt zich het probleem. En moeten we er nog de frauduleuze mechanismen van een aantal verlichte ondernemingen aan toe voegen... Eén vraag zal onvermijdelijk worden gesteld, deze van de verantwoordelijkheid van de bestuurders en van de burgerlijke aansprakelijkheid van de externe controllers van deze ondernemingen. De kwestie is van internationale omvang, hoewel ik moet toegeven dat de hoge competentie van onze revisors, hier in België, heel wat schandalen heeft kunnen vermijden. Maar ik plaats me op internationaal niveau, want het is daar dat de kwestie van de audit zal moeten worden opgelost. Deze kwesties zouden de instellingen voor prudentiële controle moeten wakker schudden, want het leveren van auditdiensten onder een mondiaal logo verbergt een hele reeks zeer uiteenlopende juridische situaties. Bepaalde auditkantoren beperken zich tot nationale verplichtingen, terwijl andere wereldwijd gevestigd zijn. Het is duidelijk dat zulks problemen oproept en dat de auditsector zich daarover moet bezinnen. Ik onderstreep andermaal dat het een internationaal probleem betreft dat geen oordeel inhoudt over de kwaliteit van het werk dat in België wordt geleverd. En dat is van zeer hoog niveau...

IAB : Een paar weken geleden hebben de Europese autoriteiten de IASB, de privé-instelling die het nieuw referentiestelsel van de boekhoudkundige IAS/IFRS-normen opstelt, hun beslissing meegedeeld om de toepassing van twee belangrijke bepalingen (IAS 32 en 39) betreffende de verwerking van de financiële instrumenten uit te stellen. Kunt u, als bankier, ons de reden daarvan uitleggen ?

Interview

Bruno Colmant : Om eerlijk te zijn, deze beslissing verzwakt de integrale aanneming van dit corpus van nieuwe regels die vanaf 2005 op alle beursgenoteerde Europese ondernemingen zouden moeten worden toegepast. Zes maanden vóór een nooit geziene boekhoudkundige omwenteling worden tal van Europese ondernemingen in het ongewisse gelaten over hun financiële mededelingsplicht.

IAB : En wiens schuld is dat ?

Bruno Colmant : Waarschijnlijk die van alle protagonisten in verschillende mate. Vooreerst stonden de Europese autoriteiten voor het probleem dat ze de lidstaten moesten overtuigen om af te zien van de verbetering van een autonoom Europees boekhoudrecht en om regels van Angelsaksische oorsprong aan te nemen. En de IASB heeft waarschijnlijk de moeilijkheden onderschat in verband met de toepassing van een boekhoudkundig kader dat veeleer theoretisch was en nooit aan de praktijk werd getoetst. Afgemeten aan de Europese boekhoudkundige geschiedenis, kunnen de tegenstellingen tussen de Europese boekhoudautoriteiten en het IASB weliswaar als gering worden beschouwd. De belangen zijn nochtans fundamenteel. De invoering van de nieuwe normen betekent een breuk met een boekhoudkundige filosofie die geënt is op de bepalingen van de Code Napoleon. Vanaf 2005 moeten we er ons rekenschap van geven dat de boekhouding niet meer de algebra van het recht is. Maar het conflict tussen de Europese Unie en de IASB illustreert ook de breekbaarheid van de institutionele partnership tussen de overheids- en de privé-sector.

De Europese autoriteiten hebben, door de opstelling van hun boekhoudreglementering te delegeren aan een privé-instelling, met name de IASB, de greep erop immers gedeeltelijk gelost. Dit is een uitzonderlijke ontwikkeling en na de voltooiing ervan moet de Europese Unie trachten haar institutionele onafhankelijkheid te bewaren. Het is om die reden dat er verscheidene Europese mechanismen actief zijn om de IAS/IFRS-normen voorafgaandelijk door te lichten, zoals de tijdelijke opschorting van normen IAS 32 en 39 zopas aantoonde.

IAB : Maar bevindt de IASB zich in een comfortabeler situatie ?

Bruno Colmant : Niet echt. De doelstelling van de board is een nomenclatuur van universeel geldende boekhoudkundige normen op te stellen. Deze ontwikkeling krijgt slechts een legitiem karakter als de normen een

concrete voltooiing krijgen. De goedkeuring ervan door de Europese autoriteiten zou de bekrachtiging ervan betekenen.

Maar we moeten weten dat de IASB tegelijkertijd betrokken is bij een convergentieproces om de IAS/IFRS-normen te laten samenlopen met de Amerikaanse normen, opgesteld door de Financial Accounting Standards Board (FASB). Elke afwijking van de IAS/IFRS-normen ten aanzien van hun Amerikaanse homologen, verzwakt deze toenaderingspoging en tast het onafhankelijkheidspotentieel van de IASB aan.

En ook hier is de inzet hoog. Het welslagen van dit convergentieproces houdt de mogelijkheid in dat de Amerikaanse beursautoriteiten, die na de Enron- en WorldCom affaires protectionistischer en strenger zijn geworden op het vlak van boekhoudkundige informatie, de IAS/IFRS-normen zouden erkennen.

De Amerikaanse beursautoriteiten zijn dus ook geïnteresseerd in deze boekhoudkundige convergentie tussen de IAS/IFRS-normen en de Amerikaanse regels. Het mislukken van deze convergentie zou sommige buitenlandse ondernemingen kunnen afschrikken om zich op de Amerikaanse beurs te laten noteren, gelet op de strenge boekhoudkundige verplichtingen die deze notering met zich meebrengt. De inkomsten van de beurs van New York, die haar ambitie om een eigen notering te beginnen niet onder stoelen of banken steekt (zoals Euronext), zouden daardoor in het gedrang kunnen komen. De volgende maanden zullen dus beslissend zijn voor de omvang van de boekhoudkundige omwenteling.

Er resten immers vele vragen : Worden alle IAS/IFRS-normen ingevoerd, met inbegrip van normen IAS 32 en 39, of wordt het daarentegen een "light"-invoering van de IAS/IFRS-normen, waarbij voor de kredietinstellingen en de verzekeringsondernemingen technische uitzonderingen of sectorale afwijkingen worden voorzien ?

Het is moeilijk te zeggen, maar waarschijnlijk zullen de technische verbeteringen aan normen IAS 32 en 39 worden beperkt tot bepaalde sectoren. Voorts zijn er nog een paar actoren die ontstemd zijn over de invoering van de IAS/IFRS-normen die wakker liggen van de uitsluiting van de bepaalde ondernemingen uit het toepassingsgebied ervan. Ik denk bijvoorbeeld aan de Belgische holdings en aan de Bevaks. Maar wat voor mij telt, is dat de voornaamste actoren die bij het debat betrokken zijn, zich erbij aansluiten, met name de ondernemingen. De juridische vaagheid waarmee ze

worden geconfronteerd, is geen goed signaal voor de financiële markten. Want we mogen niet vergeten : de invoering van de IAS/IFRS-normen heeft als essentieel doel de kwaliteit van de boekhoudkundige informatie te verbeteren. En dat zal uit de praktijk moeten blijken.

IAB : En waarom zijn de banken nu bezorgd om de invoering van de IAS/IFRS-normen ?

Bruno Colmant : De invoering van de IAS/IFRS-normen betekent de omzetting van ons boekhoudrecht naar een op Angelsaksische leest geschoeide normalisatie. En in de marge van de overgang naar de IAS/IFRS-normen, zien we dat het gaat om een evolutie van een schuldeisersboekhouding naar een aandeelhoudersboekhouding. Het uitdrukken van waarden, en niet meer van historische kostprijzen, op de balans, tracht de boekhoudkundige waardering van het eigen vermogen beter in overeenstemming te brengen met de waardecreatie van de aandeelhouders, met als tegenhanger de hogere boekhoudkundige volatiliteit.

Deze evolutie naar een aandeelhoudersboekhouding, terwijl de kredietinstellingen traditioneel in termen van schuldenaar en schuldeiser denken, is echter niet de beslissende factor geweest die de banksector ertoe heeft aangezet om wijzigingen te eisen. Talrijke Europese financiële instellingen zijn wereldwijd actief en dus onder meer in de Angelsaksische landen. Die geografische diversiteit van hun aandeelhouderschap is trouwens gewild : de voornaamste Europese banken zijn in de VS genoteerd. Naar onze mening berust de onenigheid vooral op het feit dat de IAS/IFRS-normen een onafgewerkt, en dus nog precair en onnauwkeurig referentiestelsel vormen. Voor de kredietinstellingen leidt zulks tot vaak verwarde boekhoudkundige voorschriften die, op basis van criteria die veeleer blijf geven van hun boekhoudkundige aard dan van hun economische functie, waarden en kosten door elkaar haspelen.

Het initiatief van de IASB beoogt daarentegen de totale vergelijkbaarheid van de ondernemingsrekeningen. Zulks leidt tot een normenstelsel dat van toepassing is op alle economische sectoren. De IASB verwerpt het toelaten van sectorale boekhoudkundige regels ten voor-

dele van een enig model dat slechts in bijzondere omstandigheden voor bepaalde transacties in uitzonderingen voorziet. De sectorale informatie wordt alleen in de toelichting bekendgemaakt.

Dat de IAS/IFRS-normen niet geschikt zijn voor de banksector, komt op bepaalde gebieden tot uiting.

Dat geldt bijvoorbeeld voor de regels inzake de financiële instrumenten die toelaten het rentevoetrisico te beheersen, met name te dekken, tussen de inleg door de klant en de wederbelegging ervan in obligaties.

In dezelfde gedachtegang worden te strenge regels opgelegd om obligaties tegen historische waarde te kunnen boeken. Eén van deze voorwaarden is dat de kredietinstelling zich ertoe verbindt deze tot op hun vervaldag te houden. Dergelijk voorschrift is overdreven, omdat het de bank ertoe verplicht, omwille van boekhoudkundige regels, haar beleggingspolitiek, en dus haar risicobeheersing te wijzigen.

Voor wat de obligatieportefeuille betreft, verplichten de IAS/IFRS-normen de banken ertoe, naargelang de balansindeling, ervoor te kiezen de koersvolatiliteit in de resultatenrekening of in het eigen vermogen op te nemen. Deze arbitrage tussen de volatiliteit van het resultaat en van het eigen vermogen is cruciaal. Aangezien het solvabiliteitsrisico van de banken niet rechtstreeks kan worden opgemerkt, zou een opwaartse schommeling van de fair value van het eigen vermogen verkeerdelijk kunnen worden geïnterpreteerd als een waardeverhoging van de prudentiële kwaliteit of, integendeel, als een risicostijging. Omgekeerd zou een vermindering van de fair value van het eigen vermogen slecht kunnen worden geïnterpreteerd en ten onrechte de prudentiële controle alarmeren.

Nog andere bepalingen worden in vraag gesteld : de voorwaarden om financiële instrumenten aan de balans te onttrekken, te starre voorwaarden voor de boeking van dekingsverrichtingen, technische moeilijkheden voor de verwerking van afgeleide instrumenten die aan een "gast"-instrument worden gekoppeld, te restrictieve voorwaarden voor interne contracten, enz.

En in de marge van de overgang naar de IAS/IFRS-normen, zien we dat het gaat om een evolutie van een schuldeisersboekhouding naar een aandeelhoudersboekhouding.

Interview

De toepassing van de IAS/IFRS-normen op de banksector stelt een fundamenteel probleem. Met name de vraag of een bank boekhoudkundig moet worden beschouwd als een in geld om te zetten financieel actief, waarvan alle activa en passiva onmiddellijk liquide kunnen worden gemaakt, dan wel als een instelling waarvan de economische functie in essentie de transformatie van termijnen is. De eerste visie rechtvaardigt de veralgemeende toepassing van de regel van de fair value voor de waardering van de boekhoudkundige aggregaten (met als tegenhanger de procyclische effecten waartoe deze methode aanleiding zou kunnen geven), terwijl de tweede visie voor het behoud of gedeeltelijk behoud van de waardering tegen historische kostprijs pleit.

Aangezien de kredietinstellingen zich zowel met transformatie-activiteiten als met financiële handel bezighouden, zijn de IAS/IFRS-normen een wankel compromis tussen twee boekhoudstandaarden die, op zichzelf genomen, coherent zijn.

De banken staan dus voor een geduchte uitdaging, en de Belgische banken bereiden zich zeer goed voor. Dit gezegd zijnde, stelt de geleidelijke invoering van de fair value voor de kredietinstellingen conceptuele problemen. Deze problemen zijn veelzijdig : kost, complexiteit, volatiliteit van de resultaten en het eigen vermogen, financiële berichtgeving en effect ervan op de houding van de ondernemingen.

IAB : Wat te denken van de regel van de fair value ?

Bruno Colmant : De Europese boekhouding steunt op de waardering van de actief- en passiefposten tegen hun historische kostprijs. De regel van de fair value, die de IAS/IFRS-normen huldigen, heeft daarentegen tot gevolg dat bepaalde balansposten tegen hun marktwaarde worden gewaardeerd.

De regel van de fair value heeft een theoretische samenhang. Hij levert echter geen afdoend antwoord op de drie principiële maar tegenstrijdige eisen van de boekhouding, namelijk de juistheid, de getrouwheid en de vergelijkbaarheid van de boekhoudkundige waarden. De IAS/IFRS-normen zijn dus gedeeltelijk onaf. Voor sommige boekhoudkundige aggregaten huldigen ze de regel van de fair value, maar zonder de aard van de transacties waarop de fair value wordt toegepast weer te geven.

IAB : We hebben de indruk dat u veeleer voorstander van de IAS/IFRS-normen bent. Denkt u niet dat de kmo's ervan moeten worden uitgesloten ?

Bruno Colmant : Ik ben geen onvoorwaardelijke voorstander van de IAS/IFRS-normen in hun huidige stand, want ze stellen zware en niet opgeloste toepassingsproblemen voor de financiële sector. Wat van belang is, is dat deze normen door de banken worden erkend en het beheer niet vervalsen, zoals norm IAS 39 in zijn huidige redactie jammer genoeg dreigt te doen. Er moeten in elk geval verbeteringen worden aangebracht. Op termijn, en mits de nodige verbeteringen worden aangebracht, zullen deze normen op alle ondernemingen toepasselijk worden. Zoiets moet over een hele generatie worden bekeken, want het is niet denkbaar dat we tot in het oneindige met een boekhoudrecht met twee snelheden blijven opgezadeld zitten. Aan de ene kant een hoogkwalitatief geavanceerd boekhoudrecht voor de beursgenoteerde ondernemingen, en aan de andere kant een vastgeroest boekhoudrecht voor de andere ondernemingen.

IAB : Denkt u, vanuit deze invalshoek, dat wij klaar zijn voor de ommekeer ?

Bruno Colmant : De Commissie voor Boekhoudkundige Normen moet haar werk tot hervorming van het Belgisch boekhoudrecht, waar ze sinds het begin van de jaren negentig actief mee bezig is, voortzetten. België kan zich niet permitteren de kans te laten liggen om zijn boekhoudrecht te moderniseren om het geleidelijk aan af te stemmen op de internationale normen, met name de IAS/IFRS-normen. De Commissie voor Boekhoudkundige Normen is zich daar welbewust van. Een andere kwestie die bij gelegenheid zal worden gesteld is die van de eventuele ontkoppeling van de fiscaliteit en het boekhoudrecht. Dat debat is nog niet voor morgen, want de IAS/IFRS-normen zullen in eerste instantie alleen van toepassing zijn op de geconsolideerde rekening van genoteerde ondernemingen, en die geconsolideerde rekening is gedefiscaliseerd. Maar in geval van een meer veralgemeende toepassing van de IAS/IFRS-normen, moet deze kwestie opnieuw worden besproken. De Hoge Raad voor de Financien heeft Didier Reynders trouwens al verzocht deze problematiek te onderzoeken.¶

Beroep

De strafrechtelijke bescherming van de beroepstitels van accountant en belastingconsulent en van het wettelijk monopolie van de externe accountant

(Deel 1)

JAN VAN DROOGBROECK ¹

Juridische Dienst IAB

1. WETSHISTORIEK

1. De wetgever heeft het beroep van accountant gereguleerd bij de wet van 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat ². Hij had vastgesteld dat de toenemende vereisten inzake de administratieve en boekhoudkundige organisatie van ondernemingen een grotere vraag naar deskundig advies en dienstverlening op dat gebied impliceerden. Een wettelijk statuut was niet alleen noodzakelijk om de belangen van de beroepsbeoefenaars te beschermen maar beoogt ook de bescherming van het maatschappelijk verkeer. De invoering van een passend statuut biedt de nodige garanties inzake de boekhoudkundige deskundigheid van de accountants en objectiveert ze ook ³.

2. De wet voorzag in de bescherming van de beroepstitel van accountant en monopoliseerde bepaalde beroepswerkzaamheden.

Personen die de monopolieopdrachten van de externe accountant willen uitoefenen of die de titel van accountant willen voeren, dienden toe te treden tot de bij dezelfde wet opgerichte beroepsorde, het Instituut der Accountants (IDAC) ⁴. De artikelen 69, 70 en 74 van de wet van 21 februari 1985 voorzagen weliswaar dat het IDAC ook aan fysieke personen onder bepaalde voorwaarden de toelating kan geven om de titel van accountant te voeren zonder te zijn ingeschreven op het tableau van de leden van dit beroepsinstituut.

3. De bepalingen van de wet van 21 februari 1985 die betrekking hebben op het beroep van accountant en het Instituut der Accountants zijn opgeheven en vervangen door de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen ⁵. Het nieuw opgerichte Instituut van de Accountants en de Belasting-

consulenten trad daarbij in de rechten en de verplichtingen van het Instituut der Accountants.

4. De wet van 22 april 1999 voerde een nieuwe beroepstitel in, de belastingconsulent. De reglementering van het beroep van belastingconsulent had tot doel zowel op kwalitatief als op deontologisch vlak de belastingplichtige beter te beschermen en in het bijzonder zijn relaties met de belastingheffende overheden ordentelijker te laten verlopen. In het verleden waren belastingplichtigen te goeder trouw het slachtoffer geworden van het amateuristische werk van sommige incompetenten belastingconsulenten. De wetgever wilde ook de volledig geïntegreerde interprofessionele dienstverlening via interprofessionele samenwerkingsverbanden tussen het niet-gereguleerde beroep van belastingconsulent en andere gereguleerde beroepen mogelijk maken door de belasting-

consulenten te onderwerpen aan het toezicht van een disciplinaire overheid of specifieke regelgeving ⁶.

5. De wetgever omschreef in artikel 38 van de wet van 22 april 1999 op een niet-limitatieve wijze de opdrachten van de belastingconsulent. Hij achtte het echter niet opportuun om deze opdrachten te monopoliseren ten voordele van de door het IAB erkende belastingconsulenten omdat enerzijds de bescherming van de titel en het aan het lidmaatschap van het IAB verbonden disciplinair toezicht reeds voldoende garanties bieden voor de belastingplichtige en anderzijds andere gereguleerde beroepen en dienstverleners (bv. accountants, advocaten, ...), eveneens op fiscaal vlak actief zijn ⁷. Eenieder kan dus in principe fiscaal advies verstrekken, belastingplichtigen vertegenwoordigen ⁸ en aan hen bijstand verlenen bij het vervullen van hun fiscale verplichtingen. De vrije uitoefening van fiscale werkzaamheden is evenwel beperkt voor personen aan wie door de minister van Financiën het verbod werd opgelegd om belastingplichtigen te vertegenwoordigen als lasthebber ⁹ of die door de strafrechter werden veroordeeld tot een beroepsverbod in fiscale zaken ¹⁰. De door de tuchtgerichten van het IAB geschorste of geschrapte belastingconsulent is niet meer gerechtigd om het beroep van belastingconsulent uit te oefenen in België tijdens de uitwerking van de tuchtstraf ¹¹. Het gebruik van de titel van belastingconsulent werd wel verbonden aan het lidmaatschap van het IAB.

6. De regeling waarbij het Instituut een persoon die geen lid is van het Instituut de toelating kon verlenen om de titel van accountant te voeren werd afgeschaft. In de praktijk is deze regel niet toegepast omdat de

door deze bepaling bedoelde personen, verenigingen en vennootschappen vragende partij waren om lid te worden van het IDAC ¹².

7. Het is nuttig en wenselijk om de beroepstitel van accountant/belastingconsulent en bepaalde beroepswerkzaamheden van de accountant te reglementeren en strafrechtelijk te beschermen tegen misbruiken van personen die niet voldoen aan de strenge wettelijke erkenningsvoorwaarden of die zich willen onttrekken aan de naleving van de deontologische verplichtingen en de (financiële) lasten ¹³ die aan het lidmaatschap zijn verbonden. De strafbaarstelling van het onrechtmatig gebruik van de beroepstitels en van de schendingen van het monopolie van de extern accountant beschermt niet alleen de belangen van de beroepsbeoefenaars die zijn aangesloten bij het door de wetgever opgerichte beroepsinstituut maar ook die van de ondernemingen die een beroep doen op de accountants en de belastingconsulenten. De bevoegdheid van het Instituut om de hoedanigheid van accountant of belastingconsulent te verlenen aan de personen die aan de strenge toelatingscriteria voldoen en het permanent toezicht op de naleving van de deontologische bepalingen vormen immers een waarborg voor een deskundige dienstverlening aan de cliënten van de beroepsbeoefenaar. Volgens het Arbitragehof beoogt de wetgever met de bescherming van beroepstitels een kwaliteitsvolle dienstverlening te waarborgen ¹⁴.

8. De verplichting voor de beoefenaars van een (vrij) beroep om toe te treden tot een publiekrechtelijke beroepsorde om dit beroep te mogen uitoefenen is volgens het Arbitragehof ¹⁵ vreemd aan artikel 27 van de Grondwet dat vrijheid

waarborgt om al dan niet tot een vereniging toe te treden. Volgens het Hof heeft artikel 27 immers tot doel de oprichting van private verenigingen en de deelname aan hun activiteiten te waarborgen. Er is ook geen strijdigheid met de vrijheid van vereniging gewaarborgd door artikel 11 EVRM ¹⁶. De door de overheid bij wet opgerichte beroepsordes zijn immers geen verenigingen omdat ze niet alleen zijn opgericht in het belang van hun leden maar ook in het algemeen belang ¹⁷.

2. MISDRIJVEN BETREFFENDE DE BEROEPSTITELS VAN ACCOUNTANT OF BELASTINGCONSULENT ¹⁸

2.1. Juridische basis

9. Artikel 16 van de wet van 22 april 1999 bepaalt dat een fysiek persoon de titel van accountant en/of belastingconsulent mag voeren wanneer hem door het Instituut die hoedanigheid is verleend ¹⁹. Artikel 17 van dezelfde wet legt aan een vennootschap het verbod op om in haar handelsnaam, bijzondere benaming, de omschrijving van haar doel of haar reclame de titel van accountant en/of belastingconsulent te gebruiken tenzij zij in die hoedanigheid werd erkend door het Instituut ²⁰. Artikel 18 bepaalt tenslotte dat buiten de personen met de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent niemand een term mag gebruiken die verwarring kan scheppen met de titel van accountant of belastingconsulent ²¹. Artikel 58 van de wet van 22 april 1999 stelt de publiekelijke en onrechtmatige toe-eigening van de hoedanigheid van accountant en belastingconsulent of schending van de artikelen 16, 17 en 18 strafbaar.

10. Volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie kan de strafrechter wettig beslissen om de nieuwe strafbepaling toe te passen op de feiten die zijn gepleegd onder de gelding van de vroegere strafbepaling indien de nieuwe wet dezelfde aangelegenheid regelt als de wet die ze opheft, een feit onder dezelfde voorwaarden als die van de opgeheven wet strafbaar maakt en daarop dezelfde straffen stelt²². Uit de parlementaire stukken van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen blijkt dat de strafbepaling van deze wet (art. 58) *mutatis mutandis* de opgeheven strafbepaling van de wet van 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat (art. 95) herneemt²³. De straf is, zowel qua aard als omvang, ongewijzigd gebleven. De personen die onrechtmatig en publiekelijk de titel van accountant voerden of een hiermee verwarringstichtende term gebruikten voor de inwerkingtreding van de wet van 22 april 1999²⁴ kunnen bijgevolg nadien nog worden veroordeeld door de strafrechter. Dezelfde redenering kan echter niet worden gemaakt voor de misdrijven betreffende de beroepstitel van belastingconsulent. Het legaliteitsbeginsel²⁵ verhindert immers dat een persoon hiervoor wordt vervolgd als hij de feiten heeft gepleegd voor de inwerkingtreding van de wet van 22 april 1999, die voor het eerst de titel van belastingconsulent strafrechtelijk heeft beschermd.

11. Onder de gelding van het opgeheven artikel 70 van de wet van 21 februari 1985 kon een vereniging, althans de hiervoor verantwoordelijke fysieke persoon, ook strafrechtelijk vervolgd worden voor het gebruik van de titel van accountant. Dit artikel 70 is *mutatis mutandis* vervangen door artikel 17 van de wet van 22 april 1999. In

het artikel 17 wordt enkel het onrechtmatig gebruik van de titel van accountant door vennootschappen gebruikt. Hieruit mag echter niet worden afgeleid dat sedert de inwerkingtreding van de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen de verenigingen die onrechtmatig de titel van accountant, en na de inwerkingtreding van de wet van 22 april 1999 de titel van belastingconsulent, voeren niet strafrechtelijk gesanctioneerd kunnen worden.

De wetgever heeft immers bij de totstandkoming van de wet van 22 april 1999 de tekst van de strafbepaling in de wet van 21 februari 1985 niet alleen *mutatis mutandis* hernomen in het nieuwe artikel 58 maar ook aangevuld waardoor voortaan eenieder die “zich publiekelijk en onrechtmatig de hoedanigheid van accountant of belastingconsulent toeëigent” ook strafbaar is. In de parlementaire stukken is hiervoor geen verklaring te vinden. De wetgever heeft zich kennelijk laten inspireren door art. 27 van de wet van 22 juli 1953 houdende oprichting van een Instituut der Bedrijfsrevisoren dat degene die zich in het openbaar onrechtmatig de hoedanigheid van bedrijfsrevisor toe-eigent strafrechtelijk sanctioneert met een geldboete. Op basis van de strafbaarstelling van het onrechtmatig en publiekelijk toe-eigenen van de hoedanigheid van accountant en belastingconsulent kunnen alle rechtspersonen, die geen vennootschap zijn, en de daarmee gelijkgestelde rechtsfiguren²⁶ binnen de perken van artikel 5 van het Strafwetboek strafrechtelijk worden vervolgd.

Wat het gebruik van een met de titel van accountant en belastingconsulent verwarringstichtende

term betreft stelt het probleem zich niet. Art. 18 van de wet van 22 april 1999 (voorheen 71 Wet 21 februari 1985) straft immers elke persoon, zowel fysieke als morele personen, die deze wetsbepaling overtreedt. Rechtspersonen kunnen weliswaar enkel worden vervolgd binnen de perken van artikel 5 van het Strafwetboek.

2.2. Constitutieve bestanddelen van de misdrijven

A. Materieel element

12. Elk misdrijf vereist volgens het Hof van Cassatie een materieel bestanddeel d.w.z. een uiterlijk waarneembare gedraging die krenkend of gevaarlijk wordt geacht voor de door de wetgever beschermde waarden of rechtsgoederen²⁷. Voor dit misdrijf bestaat het materieel element uit het onrechtmatig en publiekelijk gebruik van de beroepstitel van accountant of belastingconsulent of een hiermee verwarringstichtende term :

a) Gebruik van de beroepstitel of een hiermee verwarringstichtende term

13. De beroepstitel van accountant en belastingconsulent is wettelijk erkend bij de artikelen 16 en 17 van de wet van 22 april 1999. Deze beroepstitels zijn in de authentieke Franstalige versie van deze wet vertaald als “expert-comptable” (accountant) en “conseil fiscal” (belastingconsulent). In het Duits²⁸ zijn ze officieel vertaald als “Buchprüfer” (accountant) en “Steuerberater” (belastingconsulent).

14. Stagiairs mogen de titel van accountant of belastingconsulent gebruiken mits zij het woord “stagiair” er aan toevoegen²⁹. De Raad van het IAB kan de leden van

het Instituut die vrijwillig worden weggelaten van het tableau op hun verzoek machtigen om de titel van ere-accountant en/of ere-belastingconsulent te voeren als zij voldoen aan de voorwaarden voorzien door het huishoudelijk reglement ³⁰.

15. De wetgever heeft ook het gebruik van termen verboden die verwarring kunnen stichten met de beroepstitel van accountant of belastingconsulent. In de parlementaire stukken van de wet van 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat benadrukt de wetgever de effectieve verwarring die het gebruik van een verwarringstichtende titel moet teweegbrengen bij het publiek ³¹. In de delictomschrijving ³² wordt echter de formulering “*een term die verwarring kan scheppen*” gebruikt. Het Hof van Cassatie heeft beslist dat in geval van een duidelijke en ondubbelzinnige wettekst er voor zijn interpretatie geen beroep mag worden gedaan op de voorbereidende werken om hem een betekenis te geven die met de normale uitleg niet overeenstemt ³³. De vervolgende partij moet dan ook enkel het bewijs leveren van een potentiële verwarring bij het publiek ³⁴.

16. De parlementaire stukken van de wet van 21 februari 1985 geven als voorbeeld de term “expert-boekhouder”. De volgende termen worden door de rechtspraak ³⁵ als verwarringstichtend met de titel van accountant ³⁶ beschouwd:

- de hoedanigheid van lid van een beroepsvereniging van accountants die de titel van accountant in haar benaming voert ³⁷;
- “accountancy” ³⁸;
- de afkorting IDAC samen met een fictief lidnummer ³⁹;
- “account” ⁴⁰;
- “accounting” ⁴¹;
- “accountantsvereniging” ⁴².

17. Het Arbitragehof heeft in zijn arrest van 7 februari 2001 ⁴³ ontkenend geantwoord op de prejudiciële vraag van de correctionele rechtbank te Turnhout betreffende de verenigbaarheid van artikel 71 van de wet van 21 februari 1985 tot herziening van het bedrijfsrevisoraat ⁴⁴ met de artikelen 10 (gelijkheidsbeginsel) en 11 (discriminatieverbod) van de Grondwet. Het Hof onderzocht of

De titel van
accountant maakt
het voorwerp uit
van een bijzondere
bescherming die
gebaseerd is op een
objectief onderscheidingscriterium.

artikel 71 niet strijdig was met deze grondwettelijke bepalingen in zoverre het gebruik alle termen, onder meer de termen “accounting” en “accountancy”, verbiedt die verwarringstichtend zijn met de titel van accountant, ook wanneer deze termen activiteiten omschrijven die niet tot de monopoliewerkzaamheden van de accountant behoren.

In casu werd een lid van het BIBF voor de strafrechter vervolgd voor het gebruik van de verwarringstichtende termen “accounting”, “accountantskantoor” en “accountancy”. De beklaagde voelde zich gediscrimineerd t.a.v. de accountants omdat hij deze termen niet mocht gebruiken terwijl hij als boekhouder-fiscalist wel rechtmatig het merendeel van de werkzaamheden van de accountant kon uitoefenen. De leden van het BIBF zijn op grond van artikel 49 van

de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen gerechtigd om de accountantswerkzaamheden, omschreven in artikel 34, 3° (organisatie van boekhoudkundige diensten), 4° (organisatie en voeren van boekhouding van derden) en 5° (fiscale activiteiten) uit te oefenen. De ongelijke behandeling zou dubbel zijn: enerzijds mag de boekhouder geen termen gebruiken die verwijzen naar zijn wettelijk toegelaten professionele activiteiten en anderzijds doordat de accountant door dat verbod een monopolie krijgt omdat hij als enige mag kenbaar maken dat hij een accountantsactiviteit uitoefent. Artikel 71 moet volgens de beklaagde worden geïnterpreteerd als zijnde van toepassing op de terminologie die verwijst naar de titel van accountant en niet op de terminologie die verwijst naar de activiteiten van de accountants.

Het Hof argumenteerde dat de grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie niet uitsluiten dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen, in casu de accountants en boekhouders, wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen. Het gelijkheidsbeginsel wordt geschonden als er geen redelijk verband bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

Volgens de parlementaire voorbereiding van de wet van 21 februari 1985 strekt de bescherming van de titel van accountant ertoe de deskundigheid van de accountant te objectiveren en te waarborgen. Door het beroep van accountant te reglementeren, wil de wetgever een kwaliteits-

volle dienstverlening waarborgen. Door het gebruik van de titel voor te behouden aan personen (accountants) die voldoen aan bepaalde voorwaarden die betrekking hebben op de bekwaamheid, de diploma's, de gevolgde stage, het bekwaamheidsexamen, de af te leggen eed en deze personen bovendien te onderwerpen aan de naleving van een eigen deontologie wordt dit doel bereikt. Andere personen (boekhouders BIBF), die niet de titel van accountant dragen, mogen de meeste activiteiten uitoefenen die ook door accountants worden uitgevoerd. De titelbescherming beoogt slechts diegenen, die een beroep willen doen op die diensten, te helpen bij het maken van hun keuze, in tegenstelling tot de monopoliebescherming die veel verder gaat omdat zij wel een keuzebeperking inhoudt. Het Hof concludeert hier dan ook uit dat de titel van accountant het voorwerp uitmaakt van een bijzondere bescherming die gebaseerd is op een objectief onderscheidingscriterium dat redelijk verband houdt met de doelstelling van de wetgever om het publiek een kwaliteitsvolle dienstverlening door deskundige accountants te waarborgen.

De stelling van het Arbitragehof werd bevestigd door de rechtspraak van de strafrechter⁴⁵. Het BIBF heeft n.a.v. dit arrest van het Arbitragehof in de nota getiteld "Boekhoudkantoor en de rechtspersoon" zijn leden verboden om de termen *accountancy*, *account*, *accounting* en *aanverwanten en/of belastingconsultancy* te vermelden in de benaming van een boekhoudvennootschap⁴⁶.

18. De misdrijven betreffende de beroepstitel van accountant en belastingconsulent worden gepleegd door een positieve gedraging. De dader stelt een handeling waarbij hij de titel of de verwarringstichtende term gebruikt (commissiedelict). Een persoon kan echter ook de strafbare

handeling stellen door een negatieve gedraging. In dat geval verzuimt de dader de maatregelen te nemen die nodig zijn om de totstandkoming van de door de strafwet verboden gedraging te beletten (oneigenlijk omissiedelict). De mogelijkheid om door onthouding een verboden strafbare gedraging te stellen, moet worden aangenomen wanneer de onthouding een uiting is van de doelgerichte wil om een bepaald resultaat te bereiken en wanneer uit de tekst van de wet niet met zekerheid blijkt dat de wetgever zich heeft willen beperken tot een positieve fysieke gedraging van de betrokken dader⁴⁷. Een fysiek persoon die na zijn schrapping van het tableau door de Tuchtcommissie verzuimt op zijn facturen de vermelding "Accountant IDAC" te verwijderen, niettegenstaande hij meermaals in gebreke werd gesteld door het Instituut en hierbij werd verzocht om de situatie onmiddellijk te regulariseren, voert op onrechtmatige wijze de titel van accountant⁴⁸. Een accountantsvennootschap die na haar schrapping van het tableau van de leden van het Instituut bij beslissing van de Tuchtcommissie verzuimt om de term "*accountancy*" te schrappen uit de maatschappelijke benaming of om de vennootschap te ontbinden en te vereffenen, gebruikt een verwarringstichtende benaming⁴⁹.

b) Onrechtmatig karakter

19. Behoudens de wettelijke uitzonderingen (cfr. infra, randnrs. 28-30) zijn de volgende gedragingen strafbaar gesteld door artikel 58 van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen :

- het voeren van de titel van accountant en/of belastingconsulent zonder voorafgaandelijk in die hoedanigheid te zijn erkend door het IAB;

- het gebruik van een term die verwarring sticht met de titel van accountant en/of belastingconsulent zonder in die hoedanigheid te zijn erkend door het IAB;
- het gebruik van de titel van accountant en/of belastingconsulent door een stagiair-accountant en/of stagiair-belastingconsulent, ingeschreven op de lijst van de stagiairs van het IAB, zonder de toevoeging van het woord "stagiair-";
- het gebruik van de titel van stagiair-accountant en/of stagiair-belastingconsulent zonder te zijn ingeschreven op de lijst van de stagiairs van het IAB;
- het gebruik van de titel van accountant en/of belastingconsulent door een ere-accountant en/of ere-belastingconsulent zonder de vermelding van het woord "ere-";
- het gebruik van de titel van ere-accountant en/of ere-belastingconsulent zonder daartoe gemachtigd te zijn door de Raad van het Instituut.

Gelet op voorgaand overzicht wordt het rechtmatig karakter van de gedraging afgeleid uit de afwezigheid van een uitvoerbare beslissing van het IAB waarbij een persoon de hoedanigheid van accountant of belastingconsulent wordt verleend, gemachtigd wordt de beroepstitel eershelve te voeren of wordt toegelaten tot de stage van accountant of belastingconsulent. De stagiairs of gewezen leden handelen eveneens onrechtmatig wanneer zij hun titel gebruiken zonder toevoeging van de woorden "ere-" of "stagiair-".

20. Het is essentieel voor het bestaan van het misdrijf dat exact wordt vastgesteld of een persoon al dan niet de vereiste wettelijke hoedanigheid bezit op het tijdstip waarop het misdrijf wordt gepleegd. Een fysiek persoon verwerft de hoedanigheid van accountant of belastingconsulent op de dag :

- van de beslissing van de Raad waarbij hem de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent wordt verleend (interne leden) ;
- waarop de kandidaat de eed ⁵⁰ heeft afgelegd voor de territoriaal bevoegde rechtbank van koophandel, na te zijn toegelaten tot de eedaflegging door de Raad van het Instituut, tenzij de betrokkene voorheen reeds de hoedanigheid van intern accountant en/of belastingconsulent bezat (externe leden).

De kandidaat wiens aanvraag tot erkenning door de Raad van het IAB werd afgewezen, verkrijgt de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent vanaf de dag waarop de Commissie van Beroep hem die hoedanigheid heeft verleend, met dien verstande dat hij bij de inschrijving op de deellijst van de externe accountants en/of de deellijst van de externe belastingconsulenten de door de wet voorgeschreven eed aflegt voor de rechtbank van koophandel ⁵¹. De beslissing van de Commissie van Beroep is onmiddellijk uitvoerbaar, behoudens een vordering tot schorsing ingesteld bij de Raad van State (administratief kort geding).

Een professionele vennootschap bezit de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent op de dag waarop de Raad of, in hoger beroep, de Commissie van Beroep hem die hoedanigheid verleent.

Een lid van het Instituut verliest zijn hoedanigheid van accountant of belastingconsulent op de dag:

- van beslissing tot intrekking van de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent door de Raad omdat het lid ingevolge een faillietverklaring, een ontzetting uit de burgerlijke en

- politieke rechten of een strafrechtelijke veroordeling voor specifieke misdrijven niet meer voldoet aan de moraliteitsvoorwaarde van artikel 19, 2° wet 22 april 1999 ⁵², met dien verstande dat de beslissing tot intrekking slechts uitwerking heeft vanaf de dag van de kennisgeving van de beslissing per aangetekend schrijven aan de betrokkene ⁵³;
- waarop de beslissing van de tuchtrechter om het lid te schrappen van het tableau in kracht van gewijsde is getreden ⁵⁴;
- waarop het lid schriftelijk in kennis wordt gesteld van de beslissing van de Raad waarbij het vrijwillig verzoek tot weglating van het tableau werd aanvaard en waarbij bovendien ⁵⁵ hij al dan niet gemachtigd werd om de titel van accountant en/of belastingconsulent eershelve te voeren ⁵⁶.

Het lid wiens hoedanigheid werd ingetrokken kan bovendien een hoger beroep instellen tegen de beslissing van de Raad waardoor de uitvoering ervan wordt opgeschort tot de beslissing van de Commissie van Beroep bij het IAB. De beslissing van de Commissie van Beroep is onmiddellijk uitvoerbaar, behoudens een vordering tot schorsing ingesteld bij de Raad van State (administratief kort geding).

Een fysiek persoon verkrijgt de hoedanigheid van stagiair nadat hij door de Raad tot de stage werd toegelaten. De stage vangt aan op 1 januari en eindigt door ⁵⁷ :

- 1° de beslissing van de Raad om, op voorstel van de stagecommissie, een kandidaat accountant en/of kandidaat belastingconsulent toe te laten tot de eedaflegging in de mate dat de kandidaat de wens heeft uitgedrukt om ingeschreven te worden op de lijst

- van de externe accountants en/of externe belastingconsulenten;
- 2° de beslissing van de Raad om, op voorstel van de stagecommissie, de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent te verlenen in de mate dat de kandidaat de wens heeft uitgedrukt om ingeschreven te worden op de lijst van de interne accountants en/of interne belastingconsulenten;
- 3° het schrappen van de lijst van de stagiairs als administratieve of disciplinaire sanctie ;
- 4° het ontslag van de stagiair.

Ook hier kan de betrokkene die niet werd toegelaten tot de stage of in de gevallen sub 1°, 2° en 3° een hoger beroep met schorsende werking instellen bij de Commissie van Beroep. Het rechtsmiddel ingesteld bij de Raad van State tegen de beslissingen van de Raad of de Commissie van Beroep in de gevallen sub 1°, 3° en 4° of bij niet-toelating tot de stage heeft geen schorsende werking, behoudens een vordering tot schorsing (administratief kort geding). De schrapping van de lijst van de stagiairs door de Stagecommissie, zetelend als tuchtorgaan, kan worden bestreden door een hoger beroep bij de Commissie van Beroep. De beslissing van de Commissie van Beroep kan worden aangevochten voor het Hof van Cassatie. Zowel het hoger beroep als het cassatieberoep hebben een schorsende werking.

21. Het Hof van Cassatie heeft in 2002 ⁵⁸ beslist dat een lid dat werd geschorst door een tuchtgerecht van het IAB niet gerechtigd is om tijdens de duur van de schorsing zijn beroepstitel te gebruiken. In casu had een extern accountant, die door de Commissie van Beroep van het IDAC tot een schorsing van één jaar was veroordeeld, de titel van accountant gebruikt in een brief gericht

aan een (potentiële) cliënt tijdens de uitwerking van deze tuchtsanctie.

Volgens artikel 5, §1, van de wet van 22 april 1999 betreffende de beroepstucht voor accountants en belastingconsulenten impliceert een schorsing het verbod om het beroep van accountant en belastingconsulent in België voor de in de tuchtstraf bepaalde tijd nog uit te oefenen. Dit wetsartikel bepaalt niet uitdrukkelijk dat schorsing bijkomend een verbod oplegt aan het geschorste lid om de beroepstitel in het openbaar te voeren tijdens de schorsing. Uit een letterlijke lezing van artikel 5 kan echter niet worden afgeleid dat een schorsing enkel betrekking heeft op de uitoefening van het beroep van accountant en/of belastingconsulent en het recht om de beroepstitel(s) te voeren onverlet laat.

De artikelen 6 en 8 van het K.B. van 2 maart 1989 tot vaststelling van het huishoudelijk reglement van het IDAC bepalen dat een schorsing van een accountant en/of belastingconsulent⁵⁹ de tijdelijke schrapping van het tableau van de leden van het Instituut tot gevolg heeft. Het Hof besloot, op eensluidende conclusie van het openbaar ministerie, op basis van deze overweging dat een geschorst lid tijdens de uitwerking van deze tuchtsanctie niet langer de hoedanigheid van accountant (en/of belastingconsulent) bezit en als gevolg daarvan het recht verliest om de titel van accountant (en/of belastingconsulent) te mogen voeren.

22. Problematisch is het voeren van de titel van accountant en/of belastingconsulent door een vennootschap in erkenning in de periode tussen de oprichting of de statutaire omvorming van een bestaande vennootschap naar een professionele vennootschap en de

beslissing tot erkenning als accountant en/of belastingconsulent door het Instituut. Een vennootschap is immers in principe pas gerechtigd om de titel van accountant (en/of belastingconsulent) te voeren nadat zij in die hoedanigheid is erkend door het IAB. Artikel 17 van de wet van 22 april 1999 wordt opgevat als een rechtsregel die enerzijds niet-erkende vennootschappen verbiedt om de beroepstitel(s) te gebruiken (verbodsbepaling) en die de door het Instituut erkende vennootschappen machtigt om in het openbaar op te treden als accountant en/of belastingconsulent (verlofbepaling).

Om te worden erkend als accountant en/of belastingconsulent zal de vennootschap in haar statuten, in het bijzonder in haar doelomschrijving en benaming, verwijzen naar deze hoedanigheden. Een strikte interpretatie van artikel 17 zou ertoe leiden dat een vennootschap voor de erkenning in haar statuten niet uitdrukkelijk mag verwijzen naar deze beroepstitel(s) en bijgevolg na de erkenning een statutenwijziging zou moeten doorvoeren als zij dit wel wenst te doen.

Een professionele vennootschap bevindt zich dan ook in een kwetsbare positie als zij in de periode tussen de oprichting⁶⁰ of statutaire omvorming en de definitieve beslissing tot erkenning⁶¹, in haar statuten de titel van accountant en/of belastingconsulent gebruikt. Aangezien de strafbepaling van artikel 58 van de wet van 22 april 1999 geen bijzonder maar algemeen opzet vereist⁶², volstaat het dat de vennootschap willens en wetens de beroepstitel voert. De omstandigheid dat de vennootschap meent te goeder trouw te zijn door spontaan een erkenningsaanvraag in te dienen bij het Instituut doet geen afbreuk aan het

strafbaar karakter van haar gedraging. Goede trouw, d.i. de overtuiging van de dader dat zijn gedraging legitiem is, sluit enkel opzet uit voor misdrijven met bijzonder opzet⁶³. De goede trouw kan wel een verzachtende omstandigheid vormen bij de bepaling van de straf door de rechter.

Het is bijvoorbeeld niet uitgesloten dat een derde, via publicatie van de oprichtingsakte of de akte van statutenwijziging in de Bijlage bij het Belgisch Staatsblad en de consultatie⁶⁴ van het tableau van de leden van het Instituut, vaststelt dat een welbepaalde vennootschap de titel voert in haar statuten zonder te zijn erkend door het Instituut. Deze derde zou dan hiervan aangifte kunnen doen bij de procureur des Konings.

Om te voorkomen dat een vennootschap die te goeder trouw is strafrechtelijk wordt vervolgd, kan *de lege ferenda* in de strafbepaling van de wet van 22 april 1999 (art. 58) een immuniteit worden verleend die voorziet dat er geen inbreuk wordt gepleegd op artikel 17 van deze wet onder de volgende cumulatieve voorwaarden :

- de vennootschap dient onverwijld na haar oprichting of na de statutaire omvorming tot een professionele vennootschap een aanvraag tot erkenning als accountant en/of belastingconsulent in bij het Instituut⁶⁵;
- de vennootschap mag de werkzaamheden van accountant en/of belastingconsulent uitoefenen nadat zij in die hoedanigheid werd erkend door het Instituut⁶⁶;
- de aanvraag tot erkenning voldoet aan de erkenningsvoorwaarden vastgesteld bij het K.B. van 4 mei 1999 betreffende het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten.

c) Openbaarheid

23. Artikel 58 van de wet van 22 april 1999 bepaalt uitdrukkelijk dat degene die zich de hoedanigheid van accountant of belastingconsulent toe-eigent dit “publiekelijk” dient te doen. Deze strafbepaling vereist echter niet uitdrukkelijk dat de schending van de artikelen 16, 17 en 18 van de wet van 22 april 1999 eveneens in het openbaar dient te gebeuren. Uit de *ratio legis* van de strafbaarstelling kan echter worden afgeleid dat dit wel het geval is. Volgens het Arbitragehof⁶⁷ beoogt de wetgever met de bescherming van bepaalde beroepstitels de wetgever een kwaliteitsvolle dienstverlening aan het publiek te waarborgen. Uit de parlementaire stukken van de wet van 22 april 1999 blijkt dat de wetgever de titel van belastingconsulent strafrechtelijk wil beschermen en dit beroep wil reglementeren om de belastingplichtige te beschermen tegen amateuristisch werk van sommige incompetente belastingconsulenten⁶⁸. Een persoon die geen lid is van het Instituut krenkt dan ook de door de strafwetgever beschemde waarde of rechtsgoed niet wanneer hij de beroepstitel of de hiermee verwarringstichtende term niet in het openbaar gebruikt.

De wetgever heeft het begrip “publiekelijk” niet gedefinieerd in de tekst van de wet of parlementaire stukken. De algemene regel is dat de woorden van een strafwet geïnterpreteerd moeten worden overeenkomstig de betekenis die zij in het gewone, normale taalgebruik hebben tenzij de strafwetgever zelf aan bepaalde woorden een specifieke technisch-juridische betekenis heeft gegeven (taalkundige interpretatie)⁶⁹. Volgens het Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal wordt onder het woord “publiekelijk” verstaan : “ten aanschouwen

of aanhoren van iedereen”. De dader kan bijgevolg slechts worden vervolgd als hij de beroepstitel of de verwarringstichtende term gebruikt tegenover derden.

24. Indien het misdrijf is gepleegd via geschriften of materiële voorwerpen, zoals het uithangbord van een kantoor of opschriften aangebracht op een bedrijfsvoertuig, is wettelijk vereist dat derden er kennis kunnen van nemen. De geschriften of voorwerpen moeten voldoende zichtbaar of toegankelijk zijn voor derden. Volgens de wettelijke delictomschrijving is het echter niet noodzakelijk dat derden er ook effectief kennis hebben van genomen.

25. Volgens de rechtspraak kan de beroepstitel of de hiermee verwarringstichtende term op de volgende wijzen worden gebruikt in het openbaar :

- de vermelding van de beroepstitel in geschriften en stukken die de dader zelf heeft opgesteld, zoals het briefpapier⁷⁰, briefomslagen⁷¹, naamkaartjes⁷², facturen⁷³, ereloonstaten, controleverslagen⁷⁴, een fiscale berekeningsnota bestemd voor een cliënt⁷⁵;
- de vermelding van de naam van de dader en de titel van accountant en belastingconsulent op zijn verzoek in documenten die zijn opgesteld door derden, zoals de statuten van een vennootschap⁷⁶ de rubriek van de accountants in de Gouden Gids⁷⁷, getuigschrift van woonst opgesteld door een gemeentebestuur⁷⁸ of naamkaartjes;
- een uithangbord van een kantoor⁷⁹;
- het op een voor het publiek toegankelijke plaats, in casu het kantoor van de veroordeelde, uithangen van het bewijs van lidmaatschap van een beroeps-

- vereniging van accountants; zijnde het “diploma van accountant / expert-boekhouder”⁸⁰;
- reclamepaneel van het kantoor⁸¹;
- een stempel met de naam van de veroordeelde en de vermelding “Accountant IDAC”⁸².

B. Moreel element

26. In de wettelijke delictomschrijving is niet uitdrukkelijk bepaald dat de dader het materieel element van het misdrijf opzettelijk of uit onachtzaamheid moet plegen. Uit de vaststelling dat de wetgever de schuldvorm niet heeft omschreven, volgt echter niet dat het moreel element niet bestaat of niet noodzakelijk is voor de totstandkoming van het misdrijf. Elk misdrijf vereist immers een moreel bestanddeel, zelfs wanneer dit niet in de strafbepaling is vermeld⁸³. Om het moreel bestanddeel van een misdrijf te bepalen, moet de strafrechter de wil van de wetgever nagaan op grond van de aard van het misdrijf en op grond van de tekst van de wettelijke bepaling waarbij de gedraging strafbaar is gesteld⁸⁴.

27. Het Hof van Cassatie heeft voor misdrijven die niet voorkomen in het Strafwetboek, (“bijzondere strafwetten”) en waarvoor de wetgever de schuldvorm niet uitdrukkelijk heeft omschreven in de strafbepaling, zoals de misdrijven betreffende de beroepstitel van accountant en belastingconsulent, bepaald hoe het moreel element wordt vastgesteld en bewezen. Indien het misdrijf bestaat uit de strafbaarstelling van de overtreding van een wetsvoorschrift, zoals blijkt uit de artikelen 16, 17 en 18 van de wet van 22 april 1999, volgt uit het feit van de overtreding dat de dader het wetsvoorschrift wetens en willens (algemeen opzet) heeft overtreden⁸⁵. Het misdrijf mag ook worden gepleegd uit

onachtzaamheid⁸⁶, tenzij de wetgever deze schuldvorm heeft uitgesloten⁸⁷ of uit de aard van het misdrijf volgt dat strafbare handelingen willens en wetens moeten worden uitgevoerd⁸⁸. De vervolgende partij moet geen opzet bewijzen maar enkel aantonen dat het wetsvoorschrift is overtreden. De rechter mag in dat geval de schuld van de dader afleiden uit het materiële feit van overtreding van het wetsvoorschrift, tenzij de dader aantoonde of geloofwaardig maakt dat hij heeft gehandeld ingevolge overmacht of onoverwinnelijke dwaling.

Uit de aard van de misdrijven en uit een rechtsvergelijkend overzicht⁸⁹ van de wetgeving inzake titelbescherming betreffende andere (vrije) beroepen blijkt dat (algemeen) opzet vereist is voor het onrechtmatig en publiekelijk toe-eigenen van de hoedanigheid van accountant of belastingconsulent en voor de overtreding van de artikelen 16, 17 en 18 van de wet van 22 april 1999.

Algemeen opzet impliceert dat de dader het misdrijf willens en wetens de door de wet verboden handeling pleegt⁹⁰. “Wetens” vereist dat de dader handelt in de wetenschap zowel van de strafbaarheid van de gedraging als van het verwezenlijkt zijn van al de materiële elementen ervan, dit is dat een misdrijf wordt gepleegd⁹¹. “Willens” vereist dat de dader de bedoeling heeft het materieel bestanddeel van het misdrijf, dit is het verboden handelen of verzuim, te verwezenlijken⁹².

Het is dus niet vereist dat het materieel element van de misdrijven houdende de beroepstitel van de accountant of belastingconsulenten met een bijzonder opzet wordt gepleegd⁹³. Bijzonder opzet houdt in dat niet alleen het bewijs moet

worden geleverd van het willens en wetens plegen van het materieel element maar ook van het bestaan van een door de wetgever omschreven beweegreden, zoals het oogmerk om te schaden (*animus nocendi*). Tenzij de strafwet het anders bepaalt hebben de motieven van de dader geen invloed op het bestaan van het misdrijf⁹⁴. De motieven spelen wel een belangrijke rol bij de bestrafing van het misdrijf, nl. als verzachtende of (feitelijke) verzwarende omstandigheid.

2.3. Uitzonderingen op de strafbepaling

A. Onderwijsinstellingen

28. Onderwijsinstellingen zijn op basis van artikel 17 *in fine* van de wet van 22 april 1999 gerechtigd om de titel van accountant of belastingconsulent te gebruiken. De studenten, cursisten en docenten van deze onderwijsinstellingen zijn echter niet gerechtigd om de titel van accountant of belastingconsulent te gebruiken als zij in deze hoedanigheden niet zijn erkend door het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten. De alumni van deze onderwijsinstellingen die geen lid zijn van het Instituut mogen niet bij derden, zoals werkgevers, de schijn opwekken of de indruk geven dat zij als titularis van een diploma ook de hoedanigheid van accountant of belastingconsulent bezitten. Een “master in accountancy” verleent de titularis van dit diploma inderdaad niet automatisch de hoedanigheid van accountant. De wetgever heeft deze bevoegdheid immers op exclusieve wijze toegekend aan de Raad en de Commissie van Beroep van het Instituut.

B. Beroepsverenigingen

29. Artikel 17 *in fine* van de wet van 22 april 1999 bepaalt uitdrukkelijk

dat de beroepsverenigingen van accountants of belastingconsulenten gerechtigd zijn om de titel van accountant of belastingconsulent te gebruiken. Dit impliceert echter niet dat het lidmaatschap van een beroepsvereniging op zich volstaat om deze beroepstitels te mogen gebruiken. Een persoon die zich op zijn lidmaatschap van de “Belgische Beroepsvereniging voor Belastingconsulenten en Accountants” beroept zonder te zijn erkend door het Instituut gebruikt een term die verwarring sticht met de titel van accountant⁹⁵.

C. Buitenlandse opleidingstitels

30. Aan artikel 16 van de wet werd bij K.B. van 25 februari 2003⁹⁶ een nieuw lid toegevoegd. Deze wetswijziging kadert in de omzetting van de Richtlijn 89/48/EEG van de Raad van 21 december 1988 betreffende een algemeen stelsel van erkenning van hogeronderwijsdiploma's waarmee beroepsopleidingen van ten minste drie jaar worden afgesloten in het Belgisch recht. Het Instituut kan de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent verlenen aan fysieke personen die onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Gemeenschap of van een andere Staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (EER). Deze personen hebben het recht om de “wettige opleidingstitel”⁹⁷ die ze in hun land van herkomst of oorsprong verwierven te gebruiken in België. De wet regelt ook de wijze waarop ze deze opleidingstitel mogen gebruiken. De wettige opleidingstitel, of de afkorting ervan, wordt gebruikt in de taal van de staat van oorsprong of herkomst. De titel wordt bovendien gevolgd door de naam en plaats van de instelling of van de examencommissie die deze titel heeft verleend.¶

Noten

- ¹ Met dank aan Liesbet DHAENE, adviseur bij de juridische dienst van het IAB, voor haar nuttige suggesties en opmerkingen.
- ² B.S. 28 februari 1985 (hierna “wet van 21 februari 1985”).
- ³ Wetsontwerp tot hervorming van het bedrijfsrevisorat, Verslag-VERHAEGEN, *Parl. St.* Kamer 1983-84, nr. 552/35, 6. Zie ook J.-P. MAES en K. VAN HULLE, *De hervorming van het bedrijfsrevisorat en de organisatie van het accountancy-beroep*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1985, 119. Voor een meer uitgebreide studie van het beroep van accountants, zie COLLEYE, J., “La profession d’expert-comptable en Belgique”, *Rev. b. compt.* 1995, nr. 3, 21-32; J. COLLEYE en R. KROCKAERT, “Un siècle d’histoire de la profession”, *Rev. b. compt.* 1996, nr. 1, 5-75 en J. MALHERBE, “La profession d’expert-comptable et son organisation”, *J.T.* 1986, 225-233.
- ⁴ De bedrijfsrevisor is gerechtigd om de meeste monopolieopdrachten van de externe accountant uit te voeren (cfr. art. 37 Wet 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen).
- ⁵ B.S. 11 mei 1999 (hierna “wet van 22 april 1999”). De wet van 22 april 1999 werd gewijzigd door art. 2 van de Wet van 26 juni 2000 betreffende de invoering van de euro in de wetgeving die betrekking heeft op aangelegenheden als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet (B.S. 29 juli 2000) en het K.B. van 25 februari 2003 tot wijziging van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen (B.S. 24 maart 2003).
- ⁶ Wetsontwerp betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 1923/1 en 1924/1, 2.
- ⁷ Wetsontwerp betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 1923/1 en 1924/1, 3.
- ⁸ De uitoefening van het recht om belastingplichtigen te vertegenwoordigen doet geen afbreuk aan het pleitmonopolie van de advocaat voor de fiscale kamers in de rechtbanken van eerste aanleg en de hoven van beroep (Wetsontwerp betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 1923/1 en 1924/1, 3.). De belastingconsulent mag wel de belastingplichtige vertegenwoordigen bij de fiscale administraties, B.S. 11 mei 1999.
- ⁹ Zie bv. art. 446-448 WIB 1992.
- ¹⁰ Zie bv. art. 455 WIB 1992.
- ¹¹ Art. 5, §1 Wet van 22 april 1999 betreffende de beroepstucht voor accountants en belastingconsulenten.
- ¹² Wetsontwerp betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 1923/1 en 1924/1, 7.
- ¹³ Zoals het betalen van een ledenbijdrage, de betaling van de premie “beroepsaansprakelijkheidsverzekering en de uitgaven die verband houden met de permanente beroepsvorming.
- ¹⁴ Arbitragehof nr. 11/2001 van 7 februari 2001, B.S. 21 maart 2001.
- ¹⁵ Arbitragehof nr. 104/99 van 6 oktober 1999, B.S. 23 oktober 1999. Het arrest heeft betrekking op beroepsinstituten opgericht in uitvoering van de kaderwet van 1 maart 1976 tot reglementering van de beroepstitel en van de uitoefening van de dienstverlenende intellectuele beroepen.
- ¹⁶ Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden.
- ¹⁷ J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 1997, nr. 631. Deze auteur verwijst daarbij naar de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM, Le Compte, 23 juni 1981, *Publ. Cour.* Serie A, Vol. 43) en het Hof van Cassatie (Cass. 3 mei 1974, *R.W.* 1974-75, 77).
- ¹⁸ L. DHAENE, “Bescherming van de titel van accountant en de titel van belastingconsulent. Een overzicht van rechtspraak.”, *IAB-Info* 2003, nr. 22.
- ¹⁹ Voorheen art. 69 Wet 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisorat.
- ²⁰ Voorheen art. 70 Wet 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisorat.
- ²¹ Voorheen art. 71 Wet 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisorat.
- ²² Cass. 21 november 1989, *Arr. Cass.* 1989-90, 391 en *R.W.* 1989-1990, 1350 en Cass. P.03.0836.N, 4 november 2003, www.cass.be.
- ²³ Wetsontwerp betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 1923/1 en 1924/1, 21.
- ²⁴ De wet van 22 april 1999 trad in werking op 29 juni 1999 (cfr. art. 1 K.B. 4 mei 1999 betreffende de inwerkingtreding van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen en de wet van 22 april 1999 betreffende de beroepstucht voor de accountants en belastingconsulenten, B.S. 29 juni 1999).
- ²⁵ Art. 2, lid 1, Strafwetboek: “Geen misdrijf kan worden gestraft met straffen die bij wet niet waren gesteld voordat het misdrijf werd gepleegd”. Zie ook art. 7.1. EVRM en art. 15.1. BUPO.
- ²⁶ Zie art. 5, derde lid, Strafwetboek. Met de rechtspersonen worden gelijkgesteld: 1° tijdelijke verenigingen en verenigingen bij wijze van deelneming, 2° de vennootschappen bedoeld in artikel 2, § 4 *in fine* W. Venn., alsook de handelsvennootschappen in oprichting, en 3° de burgerlijke vennootschappen die niet de vorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen.
- ²⁷ Cass. 2 november 1993, *Arr. Cass.* 1993, nr. 144.
- ²⁸ K.B. van 26 mei 2002 tot vaststelling van de officiële Duitse

- vertaling van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen, *B.S.* 6 juli 2002.
- ²⁹ Art. 16, tweede lid, *in limine* Wet 22 april 1999.
- ³⁰ Art. 16, tweede lid, *in fine* Wet 22 april 1999.
- ³¹ Wetsontwerp tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 1982-83, nr. 552/1, 40.
- ³² Art. 18 Wet 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen (voorheen art. 71 Wet 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat).
- ³³ Cass. 14 december 1959, *Pas.* 1960, I, 442 en Cass. 22 december 1994, *R.W.* 1995-1996, 393-394.
- ³⁴ Corr. Dendermonde 4 februari 1998, onuitg. en Gent 20 december 2001, onuitg.
- ³⁵ Zie ook het voortreffelijke artikel van L. DHAENE, "Bescherming van de titel van accountant en de titel van belastingconsulent. Een overzicht van rechtspraak", *IAB-Info* 2003, nr. 22.
- ³⁶ Bij de redactie van dit artikel was er geen jurisprudentie beschikbaar i.v.m. de titel van belastingconsulent.
- ³⁷ Corr. Gent 16 mei 1989, onuitg., bevestigd door Gent 20 december 1989, onuitg.
- ³⁸ Corr. Dendermonde 4 februari 1998, onuitg.; Corr. Turnhout 22 februari 2002, onuitg.; Corr. Antwerpen 15 december 1995, onuitg.; Corr. Kortrijk 8 juni 2004, onuitg.
- ³⁹ Corr. Mechelen 20 december 2000, onuitg.
- ⁴⁰ Corr. Antwerpen 15 september 1995, onuitg.
- ⁴¹ Corr. Gent 9 februari 1994, onuitg., bevestigd door Gent 20 december 1994. Zie ook Corr. Turnhout 22 februari 2002, onuitg.; Corr. Antwerpen 19 november 2003, onuitg.; Gent 20 december 2001, onuitg.
- ⁴² Corr. Gent 11 februari 1998, onuitg.
- ⁴³ Arbitragehof nr. 11/2001, 7 februari 2001, *B.S.* 21 maart 2001.
- ⁴⁴ Thans art. 18 van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen.
- ⁴⁵ Zie Corr. Turnhout 22 februari 2002, onuitg. en Gent 20 december 2001, onuitg.
- ⁴⁶ De nota kan worden geraadpleegd op de website van het BIBF (www.bibf.be).
- ⁴⁷ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, nr. 300.
- ⁴⁸ Corr. Brussel 30 november 2000, onuitg.
- ⁴⁹ Corr. Kortrijk 8 juni 2004, onuitg.
- ⁵⁰ Onder de gelding van de wet van 21 februari 1985 dienden de door het IDAC erkende externe accountants geen eed af te leggen. Zij verwierven de hoedanigheid van extern accountant vanaf de dag waarop de Raad hen inschreef in het register van de externe accountants.
- ⁵¹ Commissie van Beroep IAB 10 juni 2002, onuitg.
- ⁵² Art. 22 en 23 van de wet 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen. Enkel fysieke personen komen in aanmerking voor deze administratieve sanctie.
- ⁵³ Art. 10 K.B. 2 maart 1989 tot vaststelling van het huishoudelijk reglement van het Instituut der Accountants.
- ⁵⁴ De beslissing tot schrapping treedt in kracht van gewijsde indien binnen de wettelijke vervaltermijn geen rechtsmiddel met schorsend effect werd ingesteld (verzet, hoger beroep of cassatieberoep) of bij bevestiging van de bestreden beslissing door de rechter die beslist over het rechtsmiddel.
- ⁵⁵ Een fysiek persoon kan ook, na de effectieve weglating van het tableau, bij afzonderlijke beslissing worden gemachtigd om de titel van accountant en/of belastingconsulent als ere-titel te voeren, hoewel dit in de praktijk eerder ongebruikelijk is.
- ⁵⁶ Art. 12 K.B. 2 maart 1989 tot vaststelling van het huishoudelijk reglement van het Instituut der Accountants.
- ⁵⁷ Art. 34, 35 en 40 K.B. van 8 april 2003 betreffende het toelatingsexamen, de stage en het bekwaamheidsexamen van accountant en/of belastingconsulent, *B.S.* 6 juni 2003.
- ⁵⁸ Cass. 10 september 2002, *R.W.* 2002-2003, 1138-1140, noot Adv. Gen. DE SWAEF en *T.Strafr.* 2003, 202-203. Voor een bespreking van dit arrest, zie J.VAN DROOGBROECK, "Het Hof van Cassatie verduidelijkt gevolgen van schorsing", *IAB-Info* 2002, nr. 22.
- ⁵⁹ Art. 55 van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen bepaalt dat de uitvoeringsbesluiten die zijn uitgevaardigd op basis van de wet van 21 februari 1985 tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat van toepassing blijven zolang ze niet zijn gewijzigd (of opgeheven en vervangen door een nieuw huishoudelijk reglement) op basis van de wet van 22 april 1999.
- ⁶⁰ Art. 5, derde lid, Strafwetboek bepaalt dat handelsvennootschappen in oprichting strafrechtelijk verantwoordelijk kunnen worden gesteld. Aangezien art. 20, 1° van de wet van 22 april 1999 bepaalt dat een professionele vennootschap naar Belgisch recht van accountants en/of belastingconsulenten dient te worden opgericht als een burgerlijke vennootschap met rechtspersoonlijkheid, is deze bepaling niet van toepassing op deze vennootschappen. De professionele vennootschappen die geen uittreksel uit de oprichtingsakte ter griffie van de rechtbank van koophandel van de zetel van de vennootschap binnen een termijn van 15 dagen na de dagtekening van de akte hebben neergelegd en die dus geen rechtspersoonlijkheid hebben verkegen, kunnen ook niet strafrechtelijk vervolgd worden op grond van art. 2, derde lid Strafwetboek. Het art. 5 verwijst immers naar de vennootschap die daden van koophandel tot doel heeft bedoeld bij art. 2, derde lid van de gecoördineerde wetten op de handelsvennoot-

- schappen (thans art. 2, §4, *in fine* Wetboek van Vennootschappen). Voor een analyse van het toepassingsgebied van art. 5 Strafwetboek : zie S. VAN DYCK, “De (privaatrechtelijke) rechtspersoon als strafbare dader van een misdrijf. Het toepassingsgebied *ratione societatis privati iuris* van de wet van 4 mei 1999”, *T. Strafr.* 2001, 227-260.
- ⁶¹ D.w.z. de positieve beslissing van de Raad of beslissing van de Commissie van Beroep waarbij aan de vennootschap, die tegen de negatieve beslissing van de Raad hoger beroep heeft ingesteld bij dit orgaan, de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent wordt verleend.
- ⁶² Cfr. *infra*, randnrs 26 en 27.
- ⁶³ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, nr. 503. Zie *infra*, randnr. 27.
- ⁶⁴ Art. 5 van de wet van 22 april 1999 bepaalt dat elkeen op de zetel van het Instituut kan kennisnemen van het tableau van de leden of die aldaar kan verkrijgen.
- ⁶⁵ Deze voorwaarde bevestigt de deontologische verplichting, voorzien door art. 20 van het K.B. van 1 maart 1998 tot vaststelling van het reglement van plichtenleer der accountants, in hoofde van de leden van het Instituut om het nodige te doen met het oog op de erkenning van de vennootschap door het Instituut.
- ⁶⁶ De modelstatuten van het Instituut bepalen thans reeds dat de vennootschap haar doel slechts mag uitoefenen nadat zij de erkenning als accountant en/of belastingconsulent heeft aangevraagd en die hoedanigheid effectief heeft verkregen van het Instituut.
- ⁶⁷ Arbitragehof nr. 11/2001, 7 februari 2001, *B.S.* 21 maart 2001.
- ⁶⁸ Wetsontwerp betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 1998-1999, nr. 1923/1 en 1924/1, 2.
- ⁶⁹ L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, nr. 151 en C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 81.
- ⁷⁰ Corr. Gent 12 december 1989, onuitg.; Corr. Gent 14 februari 1990, onuitg., bevestigd door Gent 30 januari 1991, onuitg.; Corr. Dendermonde 4 februari 1998, onuitg.; Corr. Gent 16 mei 1989, onuitg. en bevestigd door Gent, 20 december 1989, onuitg.; Corr. Antwerpen 16 januari 1992, onuitg., bevestigd door Antwerpen 4 maart 1994, onuitg.; Corr. Antwerpen 19 november 2003, onuitg.; Corr. Hasselt 16 september 2003, onuitg. en Corr. Kortrijk 10 maart 1995, onuitg.
- ⁷¹ Corr. Gent 14 februari 1990, onuitg. en bevestigd door Gent 30 januari 1991, onuitg.
- ⁷² Corr. Hasselt 16 september 2003, onuitg.
- ⁷³ Corr. Brussel 30 november 2000, onuitg.; Corr. Kortrijk 22 juni 2004, onuitg.; Corr. Kortrijk 10 maart 1995, onuitg.
- ⁷⁴ Corr. Leuven 21 maart 2003, onuitg.
- ⁷⁵ Corr. Mechelen 20 december 2000, onuitg.
- ⁷⁶ Corr. Brugge 11 april 2001, onuitg.
- ⁷⁷ Corr. Brugge 5 april 1993, onuitg., bevestigd door Gent 21 februari 1994, onuitg. en Corr. Kortrijk 10 maart 1995, onuitg.
- ⁷⁸ Corr. Brugge 5 april 1993, onuitg., bevestigd door Gent 21 februari 1994, onuitg.
- ⁷⁹ Corr. Gent 12 december 1989, onuitg.; Corr. Turnhout 22 februari 2002, onuitg. en Corr. Kortrijk 10 maart 1995, onuitg.
- ⁸⁰ Corr. Gent 16 mei 1989, onuitg., bevestigd door Gent 20 december 1989, onuitg.
- ⁸¹ Corr. Turnhout 22 februari 2002, onuitg.
- ⁸² Corr. Antwerpen 19 november 2003, onuitg.
- ⁸³ Cass. 12 april 1994, *Arr. Cass.* 1994, 359 Cass. 13 november 1994, *Arr. Cass.* 1994, 1104; Cass. 19 november 1997, *Arr. Cass.* 1997, 1180 en Cass. P.00.1033.N, 26 februari 2002, www.cass.be.
- ⁸⁴ Cass. 16 september 1974, *Arr. Cass.* 1975, 62.
- ⁸⁵ Cass. P.01.1502.N., 19 november 2002, www.cass.be en Cass. P.02.1461.N, 29 april 2003, www.cass.be.
- ⁸⁶ Cass. P.00.1033.N, 26 februari 2002, www.cass.be. Zie ook L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1989, nr. 454.
- ⁸⁷ Cass. P.01.1149.N., 8 oktober 2002, www.cass.be.
- ⁸⁸ Cass. P.00.0407.N, 11 april 2000, www.cass.be.
- ⁸⁹ Zie o.m. A. VANDEPLAS, “Aanmatiging van de titel van architect en onwettige uitreiking van architectendiploma’s”, in *Comm. Straf.*, nr. 7 en A. VANDEPLAS, “Aanmatiging van de titel van beroepsjournalist”, in *Comm. Straf.*, nr. 15. Voor het aanmatiging van de titel van advocaat (art. 227ter Sw.) is zelfs bijzonder opzet vereist (Cass. 12 mei 1981).
- ⁹⁰ Cass. 23 november 1999, *Arr. Cass.* 1999, nr. 624.
- ⁹¹ Zelfde cassatiearrest.
- ⁹² Zelfde cassatiearrest.
- ⁹³ Corr. Kortrijk 10 maart 1995, onuitg.
- ⁹⁴ Cass. 5 oktober 1988, *Arr. Cass.* 1988-89, 142.
- ⁹⁵ Corr. Gent 16 mei 1989, onuitg., bevestigd door Gent 20 december 1989, onuitg.
- ⁹⁶ Art. 1 K.B. van 25 februari 2003 tot wijziging van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen (*B.S.* 24 maart 2003). Een officiële Duitse vertaling van deze wijzigingswet is vastgesteld bij K.B. van 28 september 2003 (*B.S.* 6 juni 2003).
- ⁹⁷ Voor een omschrijving van dit begrip: zie art. 19*bis*, §1, b) van de wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen.

De toegang van de accountant tot de algemene vergadering

RUTGER VAN BOVEN

Directieadviseur IAB

Het hoeft geen betoog dat de accountant een belangrijke rol wordt toebedeeld in het vennootschapsgebeuren. Niet alleen wordt hij door het Wetboek van vennootschappen belast met tal van bijzondere opdrachten, ook is hij krachtens artikel 34 van de Wet van 22 april 1999 gelast met het organiseren en het voeren van de boekhouding van ondernemingen. Dikwijls duikt in dit verband de vraag op of de accountant in deze hoedanigheid ook de mogelijkheid heeft om de algemene vergadering van de betrokken vennootschap bij te wonen. De onderhavige bijdrage tracht hierop een antwoord te verschaffen en dit zowel vanuit het vennootschapsrecht, als vanuit de deontologie van de accountant.

1. DE ACCOUNTANT IN DE UITVOERING VAN EEN BIJZONDERE CONTROLE-OPDRACHT

1.1. Vennootschapsrecht

1. Op verschillende plaatsen in het Wetboek van vennootschappen wordt de externe accountant belast met de uitvoering van bijzondere controlemandaten. Zo zal hij - op voorwaarde dat de betrokken vennootschap niet verplicht is een commissaris te benoemen of geen commissaris heeft benoemd - ondermeer bijzondere opdrachten toegewezen krijgen ingeval van fusie ¹, splitsing ², omzetting ³, ontbinding ⁴, uitgifte van aandelen zonder nominale waarde onder de fractiewaarde ⁵ en opheffing of beperking van voorkeurrecht ⁶.

2. Ofschoon het Wetboek van vennootschappen zich niet uitdrukkelijk uitlaat over de mogelijkheid voor de externe accountant om in voorkomend geval de algemene vergadering bij te wonen, houdt de rechtsleer ⁷ terzake voor dat de externe accountant hiertoe het recht heeft. De grondslag hiervoor dient te worden gevonden in de *ratio legis* van de deelnameplicht van de commissaris aan de algemene vergadering ⁸. De externe accountant moet immers eveneens

in de mogelijkheid verkeren de nodige toelichting te verschaffen omtrent de door hem opgemaakte verslagen. In tegenstelling tot bij de commissaris betreft het hier geen deelnameplicht, maar enkel een deelnamerecht. Zo zou de externe accountant, telkens hij een wettelijk voorgeschreven verslag opstelt, hetzij spontaan, hetzij op vraag van de raad van bestuur kunnen deelnemen aan de algemene vergadering, teneinde dit verslag nader toe te lichten. In dergelijk geval zal de toegang tot de algemene vergadering hem niet kunnen worden geweigerd.

3. De externe accountant zal in ieder geval kunnen deelnemen ⁹ aan de algemene vergadering wanneer deze laatste hem daartoe de toelating verleent. Onder verwijzing naar de gewone regels van de beraadslagende lichamen ¹⁰ en naar de 'natuur der zaken' van algemene vergaderingen van vennootschappen ¹¹, neemt de de rechtsleer ¹² aan dat hierbij een gewone meerderheidsbeslissing volstaat, zonder dat enig aanwezigheidsquorum in acht moet worden genomen. Onthoudingen worden niet meegerekend ¹³.

4. Uiteraard kan ook een statutaire clause voorzien in de mogelijkheid voor de externe accountant om in voorkomend geval de algemene vergadering bij te wonen.

5. Het Wetboek van vennootschappen voorziet eveneens in de mogelijkheid voor de vennoten om de bestuurders en de commissarissen ter gelegenheid van de algemene vergadering te bevragen met betrekking tot hun verslag¹⁴. Dit vraagrecht is ingegeven vanuit de bekommernis van de algemene vergadering om het door het bestuur gevoerde beleid te controleren en vormt in zekere zin het ‘pendant’ van de verantwoordingsplicht van het bestuur. De vennoten moeten zich immers op een degelijke wijze kunnen informeren over de voorstellen die aan de algemene vergadering worden voorgelegd, ten einde met kennis van zaken aan de beraadslaging en de stemming deel te nemen. In het licht van deze overwegingen stelt bepaalde rechtsleer¹⁵ dat dit vraagrecht ook kan worden uitgeoefend ten aanzien van de externe accountant (of de bedrijfsrevisor) die zich ter algemene vergadering aanbiedt met het oog op de toelichting van zijn bijzonder verslag.

1.2. Deontologie

6. Artikel 27 van de Wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen¹⁶ stipuleert dat de Raad van het IAB¹⁷ de technische en deontologische normen en aanbevelingen vastlegt voor de uitoefening van de functie van accountant en belastingconsulent. Deze normen zijn bindend voor alle leden en worden tuchtrechtelijk beteugeld¹⁸.

7. In het kielzog van deze regelgevende bevoegdheid heeft de Raad een aantal normen uitgevaardigd die betrekking hebben op de uitoefening van bijzondere controlemandaten door externe accountants. Zo zal de externe accountant, telkens hij een verslag opstelt betreffende de omzetting¹⁹ van een vennootschap, betreffende fusie- of splitsingsverrichtingen²⁰ of aangaande de ontbinding van vennootschappen²¹, slechts aan de algemene vergadering kunnen deelnemen indien hij hiertoe uit-

drukkelijk door de raad van bestuur wordt verzocht en mits machtiging van de algemene vergadering²².

8. Er dient evenwel op gewezen te worden dat de niet-naleving van deze normen kan leiden tot deontologische sancties²³, maar in se geenszins de geldigheid van de door de algemene vergadering genomen beslissingen in het gedrang brengt.

2. DE ACCOUNTANT DIE DE AANDEELHOUDER BIJSTAAT OF VERTEGENWOORDIGT IN DE UITOEFENING VAN DIENS INDIVIDUELE ONDERZOEKS- EN CONTROLEBEVOEGDHEID

2.1. Vennootschapsrecht

9. Grote vennootschappen zijn verplicht een commissaris aan te duiden onder de leden, natuurlijke personen of rechtspersonen, van het Instituut der Bedrijfsrevisoren²⁴. Het bestuursorgaan van een kleine vennootschap is er eveneens toe gehouden de benoeming van een commissaris aan de algemene vergadering voor te leggen wanneer één of meer vennoten hierom verzoeken²⁵. Indien daarentegen geen commissaris wordt benoemd, dan heeft iedere vennoot individueel de onderzoeks- en controlebevoegdheid van een commissaris, die niet door de statuten beperkt of opgeheven kan worden. Hij kan zich hiervoor laten vertegenwoordigen of bijstaan door een externe²⁶ accountant²⁷.

10. Aanvankelijk stipuleerde artikel 166 W. Venn. dat de vennoot zich enkel kon laten vertegenwoordigen door een externe accountant. In het licht van de vigerende rechtsleer en rechtspraak werd deze bepaling recent²⁸ aangepast, in die zin dat de vennoot zich voor de uitoefening van zijn individuele onderzoeks- en controlebevoegdheid niet alleen kan laten vertegenwoordigen, maar

ook kan laten bijstaan door een externe accountant. Op grond van het adagium ‘qui peut le plus, peut le moins’²⁹ aanvaardde de meerderheid in doctrine en jurisprudentie³⁰ immers dat de accountant de individuele vennoot (of vennoten) niet alleen kan vertegenwoordigen, doch ook kan bijstaan. Een ander argument in die zin vinden we terug in de memorie van toelichting bij het wetsontwerp tot hervorming van het bedrijfsrevisoraat. Hierin wordt onder meer gesteld ‘dat het artikel in dezelfde hypothese voorziet dat iedere vennoot zich kan laten vertegenwoordigen, *a fortiori* zich kan laten bijstaan’³¹.

Spijtig genoeg heeft de wetgever de tekst van artikel 385 W. Venn. niet overeenkomstig aangepast. Deze vermeldt nog steeds dat de controlerende vennoten zich in de uitoefening van hun individuele onderzoeks- en controlebevoegdheid kunnen laten vertegenwoordigen door een accountant. In het licht van de hiervoor vermelde rechtspraak en rechtsleer³² kunnen we aannemen dat ook hier de accountant de individuele vennoten niet alleen kan vertegenwoordigen, maar eveneens kan bijstaan³³. Wellicht betreft het hier een vergetelheid van de wetgever.

11. Vertegenwoordiging betekent ‘in de plaats treden van’ en sluit de aanwezigheid van de vennoot bij het onderzoek uit. Bijstand impliceert daarentegen dat de vennoot wél aanwezig mag zijn bij het onderzoek en de controle.

12. Er bestaat evenwel geen eensgezindheid in de rechtsleer over de vraag of de externe accountant die een vennoot of vennoten bijstaat of vertegenwoordigt in de uitoefening van zijn/hun individuele onderzoeks- en controlebevoegdheid, daartoe aanwezig mag zijn op de algemene vergadering. Volgens bepaalde auteurs³⁴ kan het recht op bijstand ook worden uitgeoefend op de algemene vergadering. Zij steunen zich daarvoor op

de verwijzing in het Wetboek van vennootschappen naar de onderzoeks- en controlebevoegdheid van een commissaris³⁵ om voor te houden dat de externe accountant de toegang tot de algemene vergadering niet kan worden ontzegd. Anderen³⁶ beantwoorden deze vraag negatief op grond van de overweging dat de externe accountant, in de uitoefening van de onderzoeks- en controlebevoegdheid van vennoten, enkel een mandataris is van de betreffende vennoot of vennoten en bijgevolg ook enkel de belangen van deze laatste(n) behartigt. Dit in tegenstelling tot de commissaris die een mandataris is van de vennootschap. Bovendien kan men zich afvragen of de aanwezigheid op de algemene vergadering wel degelijk een 'onderzoeks- en controlebevoegdheid' uitmaakt van de commissaris³⁷.

13. Met het oog op rechtszekerheid lijkt het aangewezen dat de externe accountant zich door de betrokken aandeelhouder(s) een volmacht³⁸ laat afgeven teneinde deze laatste(n) te vertegenwoordigen op de algemene vergadering. Terzake zal zich evenwel een grondige lezing van de statuten opdringen. In de praktijk stellen wij immers vast dat de statuten vaak stipuleren dat een volmacht enkel kan gegeven worden aan een medevennoot. In een BVBA kunnen de statuten het delegatie-recht zelfs volledig uitsluiten.

14. In ieder geval zal de externe accountant steeds kunnen deelnemen³⁹ aan de algemene vergadering wanneer deze laatste hem daartoe de toelating verleent⁴⁰.

15. Uiteraard kan ook een statutaire clause voorzien in de mogelijkheid voor de externe accountant om in voorkomend geval de algemene vergadering bij te wonen.

2.2. Deontologie

16. De externe accountant die gevraagd wordt om een vennoot of

vennoten bij te staan in de uitoefening van hun individuele onderzoeks- en controlebevoegdheid, zal hierbij moeten waken over zijn onafhankelijkheid⁴¹. Zo zal hij deze opdracht niet kunnen aanvaarden, indien hij in de betrokken vennootschap reeds een (bijzonder) mandaat uitoefent. In voorkomend geval verzet de deontologie van de accountant zich niet tegen de aanwezigheid van de accountant op de algemene vergadering.

3. DE ACCOUNTANT DIE DE BOEKHOUDING VOERT VAN DE VENNOOTSCHAP

3.1. Vennootschapsrecht

17. De bepalingen inzake de oproeping tot de algemene vergadering geven te kennen dat niet iedereen is geroepen om hieraan te participeren. In beginsel zullen enkel de houders van aandelen (met of zonder stemrecht), van (converteerbare) obligaties, van warrants en van certificaten die met medewerking van de vennootschap werden uitgegeven dit privilege genieten. Winstbewijzen verlenen dit recht slechts in bepaalde omstandigheden. Ook de bestuurders of zaakvoerders en de commissaris(sen) worden ertoe uitgenodigd de algemene vergadering bij te wonen⁴².

18. De accountant heeft bijgevolg geen automatisch deelnamerecht aan de algemene vergadering⁴³. Deze laatste zal hiertoe de toestemming moeten verlenen. Onder verwijzing naar de gewone regels van de beraadslagende lichamen en naar de "natuur der zaken" van algemene vergaderingen van vennootschappen⁴⁴, neemt de meerderheid in de rechtsleer⁴⁵ aan dat terzake een gewone meerderheidsbeslissing volstaat, zonder dat hierbij enig aanwezigheidsquorum in acht dient te worden genomen. Onthoudingen worden niet meegeteld⁴⁶.

19. Teneinde bewijsmoeilijkheden bij een mogelijke nietigheidsvordering te voorkomen, is het aangeraaden het stemresultaat tevens op te nemen in de notulen.

3.2. Deontologie

20. De deontologie van de accountant verzet zich in beginsel niet tegen de deelname door deze laatste aan de algemene vergadering.

4. DE ACCOUNTANT ALS VOLMACHTDRAGER VAN DE INDIVIDUELE AANDEELHOUDER

4.1. Vennootschapsrecht

21. Het Wetboek van vennootschappen voorziet in de mogelijkheid voor de aandeelhouders om zich op de algemene vergadering te laten vertegenwoordigen⁴⁷. De volmacht-drager zal dan handelen in naam en voor rekening van de volmachtgever.

22. Tenzij het Wetboek van vennootschappen anders bepaalt, zal de volmacht enkel moeten voldoen aan de voorwaarden van het Burgerlijk Wetboek⁴⁸. Bijgevolg is de volmachtgever in beginsel vrij om de inhoud, de draagwijdte en de vorm van de volmacht te bepalen, voorzover het maar duidelijk is aan wie en voor welke vergadering(en) hij de volmacht verleent⁴⁹. Slechts in vier gevallen vereist de wet een schriftelijke volmacht, nl. voor het verlijden van de oprichtingsakte⁵⁰, voor omzetting⁵¹, voor fusie of splitsing door oprichting⁵² en voor de inbreng van een goed of een recht dat moet overgeschreven worden op het hypotheekkantoor⁵³. Hoewel buiten voormelde gevallen geen geschrift wordt vereist⁵⁴, valt het aan te raden een schriftelijke volmacht op te stellen teneinde de bewijsvoering te faciliteren⁵⁵. Het komt immers toe aan de algemene vergadering om te oordelen of de volmacht aan de gemeenschappelijke

geldigheidsvoorwaarden beantwoordt⁵⁶. Deze kan bijgevolg de deelname weigeren aan de drager van een mondelinge volmacht, indien laatstgenoemde er niet in slaagt zijn mandaat te bewijzen⁵⁷.

23. Het voorgaande verhindert evenwel niet dat de statuten het volmachtgebeuren kunnen regelen, zonder dit, althans wat de NV betreft⁵⁸, volledig uit te sluiten⁵⁹.

4.2. Deontologie

24. De accountant mag in beginsel niet optreden ter algemene vergadering van een vennootschap als gevolmachtigde van een aandeelhouder of vennoot. Het stellen van daden van bestuur is immers onverenigbaar met de deontologie van het beroep van accountant⁶⁰.

5. SANCTIES

25. Op het vlak van de sancties dient men een onderscheid te maken naargelang de accountant ten onrechte wordt uitgesloten van de algemene vergadering, dan wel ten onrechte wordt toegelaten tot de algemene vergadering.

5.1. De accountant wordt ten onrechte uitgesloten van de algemene vergadering

26. Een besluit van de algemene vergadering is nietig wegens enige onregelmatigheid naar de vorm waardoor het genomen besluit is aangetast, indien de eiser aantoonde dat de begane onregelmatigheid het genomen besluit heeft kunnen beïnvloeden⁶¹, d.w.z. dat zonder de vorminbreuk de algemene vergadering van aandeelhouders tot een ander besluit zou zijn gekomen⁶². De nietigheid zal derhalve slechts voorliggen indien kan worden aangetoond dat de afwezigheid van de accountant, gelet op zijn voorstellen, vragen en overtuigingskracht, de besluitvorming had kunnen beïnvloeden⁶³.

27. De bewijslast rust in deze op de eiser tot nietigverklaring⁶⁴. Het volstaat evenwel te bewijzen dat de onregelmatigheid van die aard was om het genomen besluit te beïnvloeden, zonder dat moet worden bewezen dat zij deze invloed ook effectief heeft gehad⁶⁵. In het licht van het voorgaande is het evident dat de bewijsvoering terzake niet vanzelfsprekend zal zijn.

28. Indien daarentegen de regels betreffende de werkwijze van de algemene vergadering met bedrieglijk opzet werden miskend, zal de nietigheid van het besluit voorliggen ongeacht of deze onregelmatigheid het besluit heeft kunnen beïnvloeden⁶⁶. Aangezien bedrog niet wordt vermoed, zal de eiser in voorkomend geval moeten aantonen dat de inbreuk met bedrieglijk opzet werd gepleegd⁶⁷.

5.2. De accountant wordt ten onrechte toegelaten tot de algemene vergadering

29. Voorzover de accountant enkel heeft deelgenomen aan de beraadslaging, gelden dezelfde regels als hiervoor uiteengezet. Het besluit van de algemene vergadering zal derhalve met nietigheid zijn behept indien de aanwezigheid van de accountant, gelet op zijn eventuele vragen of opmerkingen, de besluitvorming heeft kunnen beïnvloeden. Het bewijs hiertoe zal vaak moeilijk te leveren zijn⁶⁸.

30. Heeft de accountant deelgenomen aan de stemming, dan zal de nietigheid bovendien voorkomen indien het aanwezigheids- en meerderheidsquorum niet zou zijn bereikt ware hij niet deelachtig geweest aan de algemene vergadering. Is dit niet het geval, dan zal het bewijs van beïnvloeding moeilijker te leveren zijn⁶⁹.

31. Werden de regels betreffende de werkwijze van de algemene vergadering met bedrieglijk opzet miskend, dan zal de nietigheid van

het besluit voorliggen ongeacht of deze onregelmatigheid het besluit heeft kunnen beïnvloeden⁷⁰.

32. De vordering tot nietigverklaring moet worden ingesteld binnen de zes maand, te rekenen vanaf de dag waarop de besluiten kunnen worden tegengeworpen aan diegene die de nietigheid inroept of vanaf de dag waarop hij er kennis van heeft gekregen⁷¹. Het betreft een vervaltermijn en geen verjaringstermijn⁷².

De nietigverklaring kan worden gevorderd door iedere belanghebbende. In de praktijk zijn dit vooral de individuele aandeelhouders of in bepaalde gevallen de commissaris(sen), de bestuurders en zaakvoerders van de vennootschap of desgevallend de vennootschap zelf.

De vraag of ook derden gerechtigd zijn om een nietigheidsvordering in te leiden dient te worden beoordeeld in functie van de aard van de geschonden rechtsregel enerzijds en in functie van het verband tussen de onregelmatigheid en het voordeel dat met de nietigheid betracht wordt anderzijds⁷³. Behalve ingeval van schendingen van de openbare orde, ontzegt men bijgevolg meestal derden het recht om de nietigheid te vorderen, tenzij bij wijze van zijdelingse vordering⁷⁴.

33. Indien daartoe gewichtige redenen zijn, kan de eiser tot nietigverklaring steeds de kortgedingrechter adiëren teneinde de voorlopige opschorting van het betrokken besluit te horen uitspreken⁷⁵. Daarnaast staan er voor de kortgedingrechter nog andere maatregelen open om te voorkomen dat dergelijke onregelmatigheden zich in de toekomst zouden herhalen. Zo kan hij de verplichte bijeenroeping opleggen van een nieuwe algemene vergadering met dezelfde agenda⁷⁶ of gebieden dat een besluit van een volgende algemene vergadering aan bepaalde voorwaarden moet voldoen⁷⁷.

6. BESLUIT

De accountant die aangezocht wordt om deel te nemen aan de algemene vergadering van een vennootschap, zal zich voorafgaandelijk moeten vergewissen van de vennootschapsrechtelijke bepalingen dienaangaande.

Vervolgens zal hij de statuten grondig moeten onderzoeken. Deze kunnen immers verbieden, of – omgekeerd – uitdrukkelijk toestaan dat de accountant aanwezig is op de algemene vergadering.

Behoudens andersluidende bepaling in de statuten, zal de accountant steeds kunnen deelnemen aan de algemene vergadering wanneer deze laatste hem bij gewone meerderheidsbeslissing daartoe de toelating verleent. Het verdient aanbeveling het stemresultaat dienaangaande op te nemen in de notulen.

Bij dit alles zal de accountant erover moeten waken dat zijn deontologische verplichtingen niet in het gedrang komen.

Noten

- ¹ Art. 695 W. Venn.; art. 708 W. Venn.
- ² Art. 731 W. Venn.; art. 746 W. Venn.
- ³ Art. 777 W. Venn.
- ⁴ Art. 181 W. Venn.
- ⁵ Art. 582 W. Venn.
- ⁶ Art. 596 W. Venn.
- ⁷ F. HELLEMANS, *De algemene vergadering. Een onderzoek naar haar grondslagen, haar bestaansreden en de geldigheid van haar besluiten*, Biblio, Kalmthout, 2001, 469-470; G. RAUCQ, "Les assemblées générales d'une société ordinaire", in B. CARTUYVELS (ed.), *Le droit des sociétés. Aspects pratiques et conseils des notaires*, Brussel, Bruylant, 1999, 398. Deze auteur spreekt a fortiori over een deelnameplicht voor de accountant

- in de uitoefening van een bijzondere controleopdracht.
- ⁸ Art. 538 W. Venn. (NV); art. 412 W. Venn. (CVBA); art. 272 W. Venn. (BVBA); art. 657 W. Venn. (Comm.VA).
 - ⁹ Zonder stemrecht.
 - ¹⁰ Art. 63 W. Venn.
 - ¹¹ F. HELLEMANS, *De algemene vergadering. Een onderzoek naar haar grondslagen, haar bestaansreden en de geldigheid van haar besluiten*, Kalmthout, Biblio, 2001, 612-613.
 - ¹² J. VAN RYN, *Principes de droit commerciales*, Brussel, Bruylant, 1954, I, 441; B. TILLEMANS, *o.c.*, 215; F. DE BAUW, *o.c.*, 250; X., LEXICON N.V., Ced.Samsom, Diegem, A - 4/4.
 - ¹³ G. RAUCQ, *o.c.*, 423; F. DE BAUW, *o.c.*, 214; F. HELLEMANS, *o.c.*, 613.
 - ¹⁴ Art. 540 W. Venn. (NV); art. 412 W. Venn. (CVBA); art. 274 W. Venn. (BVBA); art. 657 W. Venn. (Comm.VA).
 - ¹⁵ F. HELLEMANS, *o.c.*, 514.
 - ¹⁶ B.S. 11 mei 1999.
 - ¹⁷ Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten
 - ¹⁸ Art. 2 Koninklijk Besluit van 1 maart 1998 tot vaststelling van het reglement van plichtleer der accountants, B.S. 31 maart 1998.
 - ¹⁹ Paragraaf 1.5.4. Normen inzake het verslag op te stellen bij de omzetting van een vennootschap, Beslissing Raad 7 oktober 2002, *Acc. & Tax* 2000, afl. 4, 42.
 - ²⁰ Paragraaf 1.3.6. Normen inzake de controle van fusie- en splitsingsverrichtingen van handelsvennootschappen, Beslissing Raad 2 december 2002, in X., *Vademecum van de Accountant en de Belastingconsulent*, Brussel, IAB, 2004, 483, die deze mogelijkheid enkel voorziet wanneer de kenmerken van de verrichting van aard zijn om in de algemene vergadering te leiden tot discussies over de financiële aspecten van de verrichting.
 - ²¹ Paragraaf 1.6.3. Normen inzake de controle bij het voorstel tot ontbinding van vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, Beslissing Raad 2 decem-

- ber 2002, *Acc. & Tax* 2003, afl. 2, 30.
- ²² Voor quorum en meerderheid, zie infra.
- ²³ Gaande van een waarschuwing tot de schrapping van de lijst van de externe accountants.
- ²⁴ Art. 130 juncto 145 W. Venn.
- ²⁵ Art. 165 W. Venn.
- ²⁶ Art. 37, 2° Wet van 22 april 1999.
- ²⁷ Art. 166 W. Venn.
- ²⁸ Art. 6 Wet van 2 augustus 2002 houdende wijziging van het Wetboek van vennootschappen, alsook van de Wet van 2 maart 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen, B.S. 22 augustus 2002.
- ²⁹ B. TILLEMANS, *De geldigheid van besluiten van de algemene vergadering. Het nieuwe artikel 190bis W. Venn.*, Biblio, Kalmthout, 1994, 216; K. GEENS, 'Over de uitgestrektheid van de individuele onderzoeks- en controlebevoegdheid van de vennoot en over zijn vertegenwoordiging door een accountant', *I.c.*, 225-226; K. GEENS en H. LAGA, 'Overzicht van rechtspraak vennootschappen 1986-1991', *T.P.R.* 1993, 1086; H. OLIVIER en V. VAN DE WALLE, *I.c.*, 4; J. LIEVENS, *I.c.*, 38.
- ³⁰ Brussel 14 januari 1999, *Rev. Prat. Soc.* 1999, 301; J. 't KINT, *Les modifications apportées au droit des sociétés anonymes par la loi du 5 décembre 1984 et par la loi du 21 février 1985*, Brussel, Larcier, 1985, 168; J. LIEVENS, *I.c.*, 38; P. VANDEPITTE en J.M. GOLLIER, *I.c.*, 578; A. GOEMINNE, *I.c.*, 77; W. DERIJCKE, *I.c.*, 316; H. JONGELING, *Jaarvergadering en jaarverslag 2001*, Ced.Samsom, Diegem, 2001, 70; L. LIEVENS, *o.c.*, 101; F. DE BAUW, *Les assemblées générales dans les sociétés anonymes*, Brussel, Bruylant, 1996, 223; M. DE WOLF, 'Des devoirs de contrôle des associés non gérants et non fondateurs', *Rev. Prat. Soc.* 1996, 354.
- ³¹ *Parl. St.* Kamer 1982-83, nr. 552/1, 14; K. GEENS en H. LAGA,

- 'Overzicht van rechtspraak vennootschappen 1986-1991', *T.P.R.* 1993, 1087.
- ³² Zie supra, randnr. 10.
- ³³ In die zin: A. VAN HULLE en K. VAN HULLE, *o.c.*, 377; B. SMETS en J.P. VINCKE, *o.c.*, 113.
- ³⁴ J. RONSE, J.-M. NELISSEN GRADE, K. VAN HULLE, J. LIEVENS en H. LAGA, 'Overzicht rechtspraak (1978-1985) vennootschappen', *T.P.R.* 1986, 1326; A. VAN HULLE en K. VAN HULLE, *o.c.*, 278; E. JANSSENS en J. LEMMENS, 'De Wet Corporate Governance: De nacht is het duisterst voor dageraad', *Acc.&Bedr.* 2003, afl. 1, 14.
- ³⁵ Art. 166 W. Venn.
- ³⁶ W. DERIJCKE, 'Le pouvoir individuel d'investigation et de contrôle dans la société anonyme par ses actionnaires: amicitia furor brevis est?', *Rev. Prat. Soc.* 1999, 317; G. RAUCQ, 'Les assemblées générales d'une société ordinaire', in B. CARTUYVELS (ed.), *Le droit des sociétés. Aspects pratiques et conseils des notaires*, Brussel, Bruylant, 1999, 404; F. DE BAUW, *o.c.*, 224; Ch. VAN DER ELST, 'Besluitvorming en werking van de vennootschapsorganen', in VLAAMSE CONFERENTIE DER BALIE VAN GENT en M. TISON (eds.), *Omgaan met vennootschappen. Regulering en rechtspraktijk*, Antwerpen, Maklu, 2002, 41.
- ³⁷ In die zin, zie B. TILLEMANN, *De geldigheid van besluiten van de algemene vergadering. Het nieuwe artikel 190bis Venn. W.*, Kalmthout, Biblo, 1994, 216.
- ³⁸ Zie infra, randnrs. 21-24.
- ³⁹ Zonder stemrecht.
- ⁴⁰ Zie supra, randnr. 3.
- ⁴¹ Art. 28, §2, 3° Wet van 22 april 1999; Art. 9 t/m 15 K.B. 1 maart 1998 tot vaststelling van het reglement van plichtenleer der accountants.
- ⁴² Art. 268 W. Venn. (BVBA); art. 381 W. Venn. (CVBA – CVOA); art. 533 W. Venn. (NV); art. 657 W. Venn. (Comm.VA).
- ⁴³ A. VAN HULLE en K. VAN HULLE, *De Coöperatieve Vennootschap*, Kluwer Rechtswetenschappen België, Antwerpen, 1996, 278; J. RONSE, J. NELISSEN GRADE, K. VAN HULLE, "Overzicht van Rechtspraak: Vennootschappen (1978-1985) (deel 2)", *T.P.R.* 1986, 1326-1327.
- ⁴⁴ F. HELLEMANS, *o.c.*, 612-613.
- ⁴⁵ J. VAN RYN, *Principes de droit commerciales*, Brussel, Bruylant, 1954, I, 441; B. TILLEMANN, *De geldigheid van besluiten van de algemene vergadering. Het nieuwe artikel 190bis Venn. W.*, Biblo, Kalmthout, 1994, 215; F. DE BAUW, *Les assemblées générales dans les sociétés anonymes*, Brussel, Bruylant, 1996, 250; X., LEXICON N.V., Ced.Samsom, Diegem, A - 4/4.
- ⁴⁶ G. RAUCQ, *o.c.*, 423; F. DE BAUW, *o.c.*, 214; F. HELLEMANS, *o.c.*, 613.
- ⁴⁷ Art. 280 W. Venn. (BVBA); art. 547 W. Venn. (NV); art. 657 W. Venn. (Comm.VA).
- ⁴⁸ Art. 1984 t.e.m. 2010 B.W.
- ⁴⁹ F. HELLEMANS, *o.c.*, 482; B. TILLEMANN, Lastgeving, in *A.P.R.* 1997, 78.
- ⁵⁰ Art. 450, lid 1 W. Venn. (onderhandse volmacht volstaat): hoewel een dergelijke bepaling niet is opgenomen voor de BVBA en de CV, moet worden aangenomen dat ook hier een schriftelijke volmacht is vereist. Zowel voor de BVBA (art. 226 W. Venn.), als voor de CV (art. 355 W. Venn.) en de NV (art. 453 W. Venn.) worden de in de volmacht verplicht op te nemen vermeldingen immers weergegeven.
- ⁵¹ Art. 783 W. Venn. (onderhandse volmacht volstaat).
- ⁵² Art. 705 en 742 W. Venn. (onderhandse volmacht volstaat).
- ⁵³ Art. 2, eerste lid, *in fine* Hypotheekwet (authentieke akte is vereist).
- ⁵⁴ Zie contra: F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht N.V. en B.V.B.A.*, deel 1, Antwerpen, Kluwer, 2000, 404 (De volmacht moet bij geschrift zijn opgesteld).
- ⁵⁵ B. TILLEMANN, Lastgeving, *o.c.*, 78.
- ⁵⁶ L. WEYTS, "Beraadslaging en stemming" in JAN RONSE INSTITUUT (ed.), *N.V. en B.V.B.A. na de Wet van 18 juli 1991*, Biblo, Kalmthout, 1992, 203.
- ⁵⁷ F. HELLEMANS, *o.c.*, 483: de algemene vergadering moet zich in deze wel hoeden voor het ongegrond weigeren van een vennoot tot de algemene vergadering, zie L. WEYTS, "Beraadslaging en stemming" in JAN RONSE INSTITUUT (ed.), *N.V. en B.V.B.A. na de Wet van 18 juli 1991*, Biblo, Kalmthout, 1992, 203.
- ⁵⁸ J.M. VAN HILLE, *La société anonyme. Aspects juridiques et pratiques*, Bruxelles, Bruylant, 1990, 187.
- ⁵⁹ De statuten van een BVBA daar-entegen kunnen de vertegenwoordiging door volmacht verbieden, zie J. VAN HOUTTE, *Traité des sociétés de personnes à responsabilité limitée*, I, Brussel, Larcier, 1963, 276.
- ⁶⁰ *Jaarverslag IDAC* 1996, 51, Commissie van Beroep IDAC, 6 februari 1997, onuitg.
- ⁶¹ Art. 64, lid 1° W. Venn.
- ⁶² K. BYTTEBIER en A. FRANCOIS, "De nietigheidsregeling inzake besluiten van de algemene vergadering revisited", *V&F* 2000, 187.
- ⁶³ B. TILLEMANN, *o.c.*, 213.
- ⁶⁴ Art. 64, 1° W. Venn.
- ⁶⁵ F. HELLEMANS, *o.c.*, 264; F. DE BAUW, *o.c.*, 315.
- ⁶⁶ Art. 64, 2° W. Venn.
- ⁶⁷ Kh. Brugge 2 november 1950, *R.P.S.* 1955, 127.
- ⁶⁸ B. TILLEMANN, *o.c.*, 220.
- ⁶⁹ B. TILLEMANN, *o.c.*, 220-221.
- ⁷⁰ Art. 64, 2° W. Venn.
- ⁷¹ Art. 198, §2, laatste lid W. Venn.
- ⁷² B. TILLEMANN, De geldigheid van besluiten van de algemene vergadering, *o.c.*, 98-100; F. HELLEMANS, *o.c.*, 321.
- ⁷³ BYTTEBIER en A. FRANCOIS, *l.c.*, 197-198; F. HELLEMANS, *o.c.*, 324-326.
- ⁷⁴ B. TILLEMANN, De geldigheid van besluiten van de algemene vergadering, *o.c.*, 119; K. BYTTEBIER en A. FRANCOIS, *l.c.*, 196-198.
- ⁷⁵ Art. 179, §1 W. Venn.
- ⁷⁶ Kort. Ged. Brussel 6 november 1987, *T.R.V.* 1988, 314; Kort. Ged. Kh. Brussel 13 april 1995, *T.R.V.* 1996, 415.
- ⁷⁷ Kh. Gent 1 september 1989, T.B.H. 1991, 34.

Economie

Het Break-even punt

CLAUDE JANSSENS

*Licentiaat in de Toegepaste Economische Wetenschappen
Accountant, Bedrijfseconomist*

1. INLEIDING

Bij de prognose van een industriële of commerciële activiteit is de berekening van het break-even punt een noodzakelijke analyse en het sluitstuk van het financieel plan. Hoewel deze analytische methode door tal van boekhoudprofessionals als een oude klassieker wordt beschouwd, hebben we het, in aanvulling op de informatie over het financieel plan, nodig geacht enige verduidelijkingen over dit instrument te verschaffen. Immers, precies door de algemene bekendheid ervan, werd deze methode niet alleen te simplistisch voorgesteld, maar ook van zijn economische zingeving ontdaan, zonder dewelke de toepassing ervan niet echt bruikbaar is. Hoewel de break-evenpuntgrafiek klassiek voorgesteld wordt door het snijpunt van twee rechten, stellen sommige auteurs de rechtlijnigheid ervan enigszins in vraag. Het kwam dus gepast voor het break-even punt in het licht van zijn economische argumentatie te beschouwen. Deze optiek heeft in elk geval het voordeel om de beperkingen van de methode te onderstrepen. Tevens wordt ze, niet als een star beheersinstrument, maar zowel als beheersinstrument als katalysator voor de discussie over de echtheid van de kosten of de mathematische verwachting ervan voorgesteld.

Bij de prognose van de ondernemingsactiviteit in de toekomst, zou

de, interne of externe, boekhoudprofessional (met het oog op de begroting, het financieel plan of zelfs de resultaatanalyse) de volgende vragen moeten stellen :

- a. Welke omzet moet worden behaald om winstgevend te zijn (begroting, financieel plan) of vanaf welke omzet heeft de onderneming winst gemaakt (resultaatanalyse) ?
- b. Vanaf welke periode gaat de onderneming winst maken (begroting, financieel plan) of begon ze winst te maken (resultaatanalyse) ?
- c. Hoeveel stukken, eenheden of gepresteerde uren moeten worden verkocht om winst te maken (begroting, financieel plan) of vanaf welke hoeveelheid voormelde outputs heeft de activiteit winst opgeleverd (resultaatanalyse) ?
- d. Wat is de verkoopprijs die het mogelijk zal maken (begroting, financieel plan) of mogelijk maakte (resultaatanalyse) om een omzet te realiseren die winst kan opleveren ?

Om op één of meerdere van deze vragen een antwoord te kunnen geven moet de professional, onder meer, het (de) break-even punt(s) berekenen. Het break-even punt wordt ook “break-even analyse”, “berekening van het dode punt” of nog “evenwicht”, “kritische omzet”, “omslagpunt” of “nulpunt” genoemd. Het is dus in principe vanaf dit omzetsniveau, deze periode

of deze te produceren hoeveelheid dat de onderneming er zal in slagen de vaste kosten gemaakt voor de realisatie van haar doel – dit is producten of diensten verkopen – te dekken.

2. KLASSIEK NUT VAN HET BREAK-EVEN PUNT

Onder verwijzing naar de klassieke theorie, kunnen we stellen dat het break-even punt zijn nut bewijst :

- ▶ bij het uitrekenen van het laagste activiteitsniveau dat de onderneming moet bereiken en waaronder ze niet mag zakken;
- ▶ bij de bepaling van de voorziene bedrijfsresultaten of het opmaken van financiële plannen. Dankzij de berekening van het break-even punt kan worden uitgemaakt of het verlies het gevolg is van een activiteitsbeperking en kan het onderzoek worden gestuurd om de oorzaken ervan te vatten. Het is immers makkelijk om snel de marge na de variabele kosten die met een gegeven omzet overeenstemmen vast te stellen, tenminste als de basisgegevens onveranderd blijven;
- ▶ bij het bedrijfsbeheer door de evolutie van de gecumuleerde omzet en de erop betrekking hebbende variabele kosten, de schommeling van de vaste kosten en de marge na variabele kosten te vergelijken;

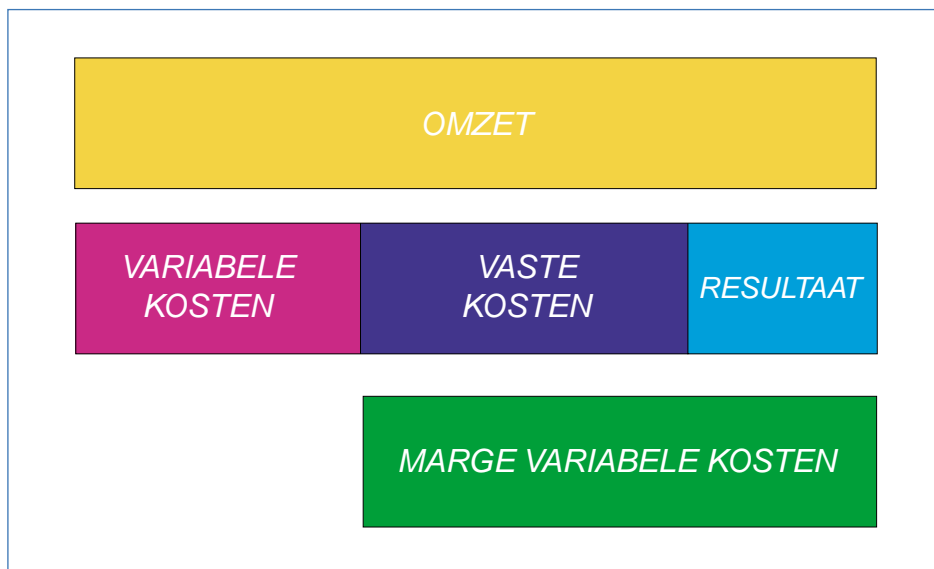
- ▶ bij het afwegen van het bedrijfsrisico door het berekenen van de mogelijkheid om het break-even punt te bereiken of te overschrijden, wanneer de onderneming over redelijk betrouwbare kostenvoorzieningen beschikt en de verkochte hoeveelheden aanzienlijk schommelen;
- ▶ bij de bepaling van de standaardactiviteit voor het budgetbeheer.

3. KLASSIEKE VASTSTELLING VAN HET BREAK-EVEN PUNT

De vaststelling van het break-even punt vereist een voorafgaande analyse van de kosten ten einde deze uit te splitsen in variabele kosten en vaste kosten. De filosofie achter het break-even punt is een zo nauwkeurig mogelijke uitsplitsing tussen vaste kosten en variabele kosten. De vaste kosten staan rechtstreeks in verband met de productie en de verkopen (aankopen, half afgewerkte producten, arbeidskrachten in de werkplaats, verkopers en vertegenwoordigers, verpakking, rechtstreekse verzendingskosten, rechtstreeks aan de producten toerekenbare reclamekosten). Onder aftrek van deze kosten bekomen we de bruto marge na variabele kosten. Deze BMV moet dienen om de vaste kosten te dekken. Deze vaste kosten kunnen worden ingedeeld in indirecte kosten (bijvoorbeeld kosten voor onderzoek en ontwikkeling, marketingkosten, kosten in verband met de productmanagers die aan verschillende producten kunnen worden toegerekend) en structuurkosten. Deze laatste zijn, onder meer, de huurkosten, kantoorkosten, kosten in verband met het vaste personeel, de directie, reclamekosten, financiële kosten, enz.

De differentietabel toont ons de relaties tussen deze verschillende begrippen.

Figuur 1. Differentietabel

Het break-even punt is de omzet, de hoeveelheid of de periode, algebraïsch opgelost of grafisch voorgesteld, van de gekozen vergelijking, gesteld dat :

- ▶ de vaste kosten onveranderd blijven;
- ▶ de variabele kosten schommelen in verhouding tot de verkopen;
- ▶ de eenheidsverkoopprijs constant is;
- ▶ de volledige productie gelijktijdig geproduceerd, verkocht en betaald wordt.

3.1. De algebraïsche oplossingen

3.1.1. Omzet en variabele kosten

De begroting voor boekjaar 1999 van de BVBA ABG voorziet verkopen t.b.v. 18 000 000 ME, hetzij een output van 2 000 stuks tegen een gemiddelde geraamde prijs van 9 000 ME.

De geraamde variabele kosten zijn de volgende :

Aankopen:	7.560.000 ME
Productiekosten:	2.500.000 ME
Distributiekosten:	920.000 ME
hetzij in totaal:	10.980.000 ME

3.1.2. De variabele brutomarge

Deze bedraagt $18\,000\,000 - (7\,560\,000 + 2\,500\,000 + 920\,000) = 7\,020\,000$ ME. Bijgevolg is de brutomarge gelijk aan hetgeen waarover de onderneming beschikt om haar vaste kosten te dekken. In dit geval is dat 39 %.

3.1.3. De vaste kosten en de indirecte kosten

Stel dat de onderneming de volgende vaste kosten heeft :

Lonen:	3 450 000 ME
Huur- en kantoorkosten:	1 000 000 ME
Reclame- en commerciële kosten:	800 000 ME
Communicatiekosten:	300 000 ME
Verzekeringen: 100 000 ME	100 000 ME
Afschrijvingen:	120 000 ME
Financiële kosten:	50 000 ME
Totaal vaste kosten:	5 820 000 ME

3.1.3. Het break-even punt

➔ Berekening van het break-even punt in hoeveelheid

Het break-even punt in hoeveelheid (BE_0) vaststellen betekent het aantal eenheden bepalen dat nodig is opdat de eenheidsbijdrage de gemaakte vaste kosten zou kunnen dekken. Elke verkochte eenheid moet zowel dienen om de variabele kosten te dekken als om bij te dragen tot de dekking van de vaste kosten. Deze bijdrage tot dekking van de vaste kosten die we aanduiden met de letters **BMVE** is gelijk aan het verschil tussen de eenheidsverkoopprijs en de variabele kosten per eenheid.

Stel dat :

EVP = Eenheidsverkoopprijs

VKE = Variabele kosten per eenheid

FK = Vaste kosten

Wanneer **BM** het verschil is tussen **EVP** en **VKE**, kunnen we stellen dat

$$BMVE = EVP - VKE$$

Om gedekt te zijn, vereisen de vaste kosten dus dat een bepaalde hoeveelheid outputs wordt bereikt. Deze hoeveelheid is gelijk aan de hoeveelheid vermenigvuldigd met de variabele marge per eenheid. Ze moet gelijk zijn aan de vaste kosten, dus aan de verhouding :

$$BMVE * BE_0 = FK$$

Daaruit kan makkelijk het break-even punt in hoeveelheid worden afgeleid :

$$BE_0 = \frac{FK}{BMVE}$$

In ons voorbeeld zijn de variabele kosten per eenheid gelijk aan 5 490 ME (10 980 000 ME / 2 000) en is de brutomarge na variabele kosten dienvolgens gelijk aan 3 510 ME (9 000 ME – 5 490 ME).

Aldus bekomen we het volgende break-even punt :

$$BE_0 = \frac{5\,820\,000\text{ ME}}{3\,510} \text{ of } 1\,659 \text{ stuks}$$

Het bekomen resultaat is 1 658,119658 stuks. We moeten derhalve afronden naar de hogere eenheid want 1 658 stuks zijn niet toereikend om het totaalbedrag van de vaste kosten te dekken.

➔ Berekening van het break-even punt in omzet

a) Methode vermeld door Prof. Urbain J. VAES *

Na de verkoopprijs te hebben vastgesteld op 312,50 ME, geeft de professor ons het volgende voorbeeld :

Wanneer het product tegen deze prijs van 312,50 ME wordt verkocht, recupereert de onderneming :

- a – haar lonen en grondstoffen :100,00 ME
- b – haar vaste kosten (25% van “a”)25,00 ME
- c – haar verkoopkosten (35% van 312,50)109,375 ME
- d – haar winst (25% van 312,50)78,125 ME

* Urbain J. VAES, *Problèmes d'économie industrielle, Les frais différentiels, les prix limites, les punts neutres, Université Catholique de Louvain, Centre de Recherches en Economie et Gestion d'entreprises, Institut des Sciences Economiques Appliquées, 1956, Editions J. Duculot, S.A. Gembloux, p. 37.*

Economie

Volgens ons standpunt kan de onderneming ervan uitgaan dat ze, bij elke verkoop tegen 312,50 ME, haar vaste kosten t.b.v. 25 ME en haar winst t.b.v. 78,125 ME, hetzij in totaal 103,125 ME inbegrepen in de verkoopprijs, terugkrijgt. Ze kan deze ontvangst van 103,125 ME enkel aanwenden om haar vaste kosten te dekken.

Om de omzet te bepalen die ze moet realiseren om verlies noch winst te behalen, kunnen we bijgevolg als volgt redeneren :

103,125 wordt gerecupereerd door 312,50 ME verkoop en 1 750 000 ME

$$\text{door } \frac{312,50 \times 1\,750\,000}{103,125} = 5\,303\,030 \text{ ME}$$

Deze benadering berust op de simpele vaststelling dat de eenheidsverkoopprijs α maal hoger is dan de eenheidsbijdrage tot de dekking van de vaste kosten en dat er dus zoveel eenheidsverkopten nodig zijn om de vaste kosten te dekken.

Als volgt geformuleerd is zijn interpretatie dus pertinent :

$$BE_{\text{Omzet}} = \text{EVP} * \frac{\text{FK}}{\text{BMVE}}$$

of

$$BE_{\text{Omzet}} = \frac{\text{EVP}}{\text{BMVE}} * \text{FK}$$

In ons voorbeeld bekomen we :

$$BE_{\text{Omzet}} = 9.000 \text{ ME} * \frac{5\,820\,000 \text{ ME}}{3\,510 \text{ ME}} = 14\,923\,077 \text{ ME}$$

evenals

$$BE_{\text{Omzet}} = \frac{9\,000 \text{ ME}}{3\,510 \text{ ME}} * 5\,820\,000 \text{ ME} = 14\,923\,077 \text{ ME}$$

b) Methode van het verband tussen de vaste kosten en de marge in relatieve waarde door vergelijking met de verkoopprijs

De formule van deze benadering luidt als volgt :

$$BE_{\text{Omzet}} = \frac{\text{Vaste kosten}}{\% \text{ van de variabele brutomarge}}$$

Het betreft dus een vereenvoudiging van de vorige benadering. We stellen immers vast dat deze formule overeenkomt met :

$$BE_{\text{Omzet}} = \frac{\text{Vaste kosten}}{\frac{\text{BMVE}}{\text{EVP}}} \quad \text{namelijk} \quad \frac{1}{\frac{\text{BMVE}}{\text{EVP}}} * \text{Vaste kosten}$$

en bijgevolg met

$$\frac{\text{EVP}}{\text{BMVE}} * \text{Vaste kosten}$$

Maar deze benadering vindt steun in een specifieke redenering. We weten immers dat, om het break-even punt in hoeveelheid te bekomen, de vergelijking als volgt wordt geschreven :

$$BE_0 = \frac{\text{FK}}{\text{BMVE}}$$

We weten ook dat de omzet gelijk is aan de prijs vermenigvuldigd met de hoeveelheid. Het break-even punt in omzet moet gelijk zijn aan de eenheidsprijs (EVP) vermenigvuldigd met BE_0 . Derhalve kan de vergelijking als volgt worden geschreven :

$$(\text{EVP} * BE_0) = \left(\frac{\text{FK}}{\text{BMVE}} \right) * \text{EVP}$$

Daar BMVE gelijk is aan $\text{EVP} - \text{VKE}$, kunnen we het vervangen door deze verklaring en schrijven dat

$$(\text{EVP} * BE_0) = \frac{\text{FK}}{\text{EVP} - \text{VKE}} * \text{EVP}$$

en de vergelijking vereenvoudigen met de EVP , aangezien $(\text{EVP} - \text{VKE})$ kan geschreven worden als

$$\text{EVP} \left(1 - \frac{\text{VKE}}{\text{EVP}} \right)$$

hetzij :

$$(\text{EVP} * BE_0) = \frac{\text{FK}}{\text{EVP} \left(1 - \frac{\text{VKE}}{\text{EVP}} \right)} * \text{EVP}$$

of

$$(\text{EVP} * BE_0) = \frac{\text{FK}}{1 - \frac{\text{VKE}}{\text{EVP}}}$$

Waarbij VKE/EVP het percentage is van de variabele kosten per eenheid in verhouding tot de eenheidsprijs :

$$\frac{\text{BMVE}}{\text{EVP}} = 1 - \frac{\text{VKE}}{\text{EVP}}$$

Voor $BE_{Omzet} = EVP * BE_Q$ bekomen we dus wel degelijk de volgende vergelijking :

$$BE_{Omzet} = \frac{FK}{\frac{BMVE}{EVP}}$$

met name :

$$\frac{\text{Vaste kosten}}{\% \text{ van de variabele brutomarge}}$$

In ons voorbeeld bekomen we dus een break-even punt in omzet van :

$$\frac{5\,820\,000 \text{ ME}}{0,39\%} = 14\,923\,077 \text{ ME}$$

Als we ons break-even punt in hoeveelheid met de eenheidsverkoopprijs vermenigvuldigen, bekomen we :

$$1\,659 * 9\,000 \text{ ME} = 14\,931\,000 \text{ ME}.$$

De afwijking wordt verklaard door het feit dat het resultaat in stuks naar boven werd afgerond. Een interessante vaststelling is dat we de goede benadering moeten kiezen om het break-even punt te berekenen. In dit geval is het break-even punt in omzet niet realistisch, aangezien het onmogelijk is om 1 658,11967 stuks (14 923 077 ME / 9 000) te verkopen.

➔ Berekening van het break-even punt in perioden

Om het break-even punt in perioden (dagen, week, maand, jaar) vast te stellen, gesteld dat we uitgaan van een identieke productie van periode tot periode en van een onmiddellijke verkoop en betaling, volstaat het de verhouding tussen de totale vaste kosten en de totale variabele brutomarge te bepalen. Immers, als we onze vergelijking voor de berekening van het break-even punt in hoeveelheid beschouwen, krijgen we :

$$BE_Q = \frac{FK}{BMVE}$$

BE_Q is, steeds gesteld dat de vermelde hypothesen gelden, een fractie van de totale hoeveelheid van een periode.

Berekening in dagen

In de klassieke benadering, en steeds gesteld dat onze hypothesen gelden, is er voor de productie van een bepaald aantal te verkopen stuks (Q') zoveel tijd nodig als de tijd die nodig is om één stuk (Te) te produceren, vermenigvuldigd met het aantal stuks (Q') dat deze hoeveelheid stuks uitmaakt. Daardoor kunnen we schrijven dat de tijd per eenheid (Te) gelijk is aan de periode gedeeld door het aantal voorziene stuks.

$$Te = T/Q$$

waarbij T voor de tijd staat en Q voor de hoeveelheid.

Daaruit kunnen we afleiden dat om BE_Q outputs te produceren, we moeten beschikken over $BE_Q * Te$. BE_Q kan worden begrepen als een relatieve waarde die we voorstellen als αQ , waarbij Q uitdrukking geeft aan de totale hoeveelheid outputs.

Dienvolgens kan onze verhouding als volgt worden geformuleerd :

$$BE_Q = \alpha Q$$

en de periode als :

$$T = Te * Q$$

We kunnen dus schrijven dat

$Te * \alpha Q$ gelijk is aan $(BE_Q * Te)$ en dus dat $\alpha T = \alpha Q * Te$.

Als we αQ vervangen door de waarde ervan, krijgen we de volgende vergelijking :

$$\alpha T = \frac{FK}{BMVE} * Te$$

daar Te gelijk is aan T/Q kunnen we Te vervangen door het equivalent ervan, waarna we bekomen

$$\alpha T = \frac{FK}{BMVE} * T/Q$$

dat we ook kunnen schrijven als

$$\alpha T = \frac{FK}{BMVE * Q} * T$$

Derhalve kunnen we als formule weerhouden :

$$\frac{\text{Vaste kosten}}{\text{variabele brutomarge}} * \text{activiteitsperiode}$$

Voor ons voorbeeld bekomen we :

$$\frac{5\,820\,000 \text{ ME}}{7\,020\,000 \text{ ME}} * 365 = 302 \text{ dagen, } 14 \text{ uren, } 33 \text{ minuten, enz.}$$

Om het break-even punt te berekenen in een andere termijn dan in dagen, volstaat het het aantal dagen te vervangen door het aantal perioden. Voor een periode van een jaar zal het resultaat gelijk zijn aan α .

➔ Snelle berekening van de drie methoden

Gelet op het aantal veronderstellingen waarop de klassieke benadering steunt, kan ze, bij gebruikmaking van de coëfficiënt α die we hiervoor hebben berekend, bondig zijn. Immers, als we bijvoorbeeld terugkomen op de vergelijking die gediend heeft voor de berekening van het break-even punt in hoeveelheid, met name

$$BE_Q = \frac{FK}{BMVE}$$

stellen we vast dat : BE_Q kan worden geïnterpreteerd als een relatieve waarde die we voorstellen als

$$\alpha Q = \frac{BE_Q}{Q}$$

waarbij Q uitdrukking geeft aan de totale hoeveelheid outputs.

Economie

Als we BE_Q vervangen door zijn relatieve waarde van Q in de vergelijking, bekomen we :

$$\alpha Q = \frac{FK}{BMVE}$$

waaruit we de waarde van α trekken door elke term van de vergelijking te delen door Q . Dat geeft :

$$\alpha = \frac{FK}{BMVE * Q}$$

$BMVE * Q$ is dus gelijk aan de totale variabele brutomarge en α is gelijk aan de verhouding tussen de vaste kosten en de totale variabele brutomarge. Het volstaat dus om de coëfficiënt α te vermenigvuldigen met (1) de totale hoeveelheden om het break-even punt in hoeveelheid, (2) met de totale omzet om het break-even punt in omzet of (3) met de eenheid van periode om het break-even punt in periode te bekomen.

$$\alpha = \frac{5\,820\,000 \text{ ME}}{7\,020\,000 \text{ ME}} = 0,829059829$$

- ▶ Het break-even punt in hoeveelheid is dus gelijk aan $2\,000 \text{ stuks} * 0,829059829 = 1\,658,119658$ of $1\,659$ stuks.
- ▶ Het break-even punt in omzet bedraagt $18\,000\,000 \text{ ME} * 0,829059829 = 14\,923\,077 \text{ ME}$.
- ▶ Het break-even punt in periode is dus gelijk aan :
 - a) in dagen : $365 * 0,829059829 = 302$ dagen, 14 uren, 33 minuten en 50 seconden enz. of afgerond 303 dagen.
 - b) in weken : $52 * 0,829059829 = 43$ weken, 18 uren, enz.

3.2. De grafische oplossingen

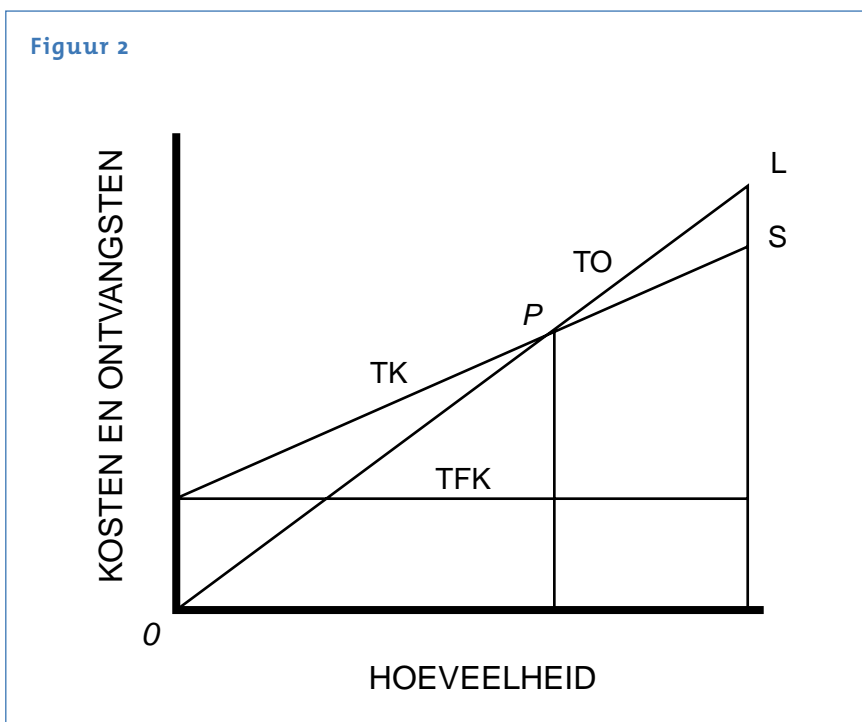
3.2.1. De traditionele benadering

Deze benadering – één van de voornaamste manieren van voorstellen vindt u in figuur 2 – illustreert de meest voorkomende wijze om het break-even punt van een product grafisch voor te stellen.

De horizontale of x-as van de grafiek stelt het volume outputs voor; de verticale of y-as dient om de kosten, de producten en de resultaten (verlies en winst) te meten. De kosten hebben twee componenten : een vaste component die voorgesteld wordt door een horizontale lijn (zelfde kostenniveau ongeacht het volume) en een variabele component die geacht wordt lineair te schommelen.

De rechte van de totale kosten (TK) die de som van de vaste en de variabele kosten voorstelt, stijgt dus lineair, parallel met de rechte van de variabele kosten (VK). Ze heeft als oorsprong op de y-as de hoogte van de vaste kosten (TFK).

De omzet wordt voorgesteld door een rechte die ontspringt aan de oorsprong, gesteld uiteraard dat de prijzen, ongeacht het niveau van de outputs, constant blijven. Hier verdient het enige aandacht dat tal van break-even analyses deze rechte omschrijven als de rechte van de ontvangsten, alhoewel het wel degelijk de producten betreft, gesteld uiteraard dat deze verkocht en betaald zijn.

TK = som van de vaste en variabele kosten

TFK = vaste kosten die de onderneming moet maken ongeacht haar activiteitsniveau

TO = totale ontvangsten volgens hoeveelheden

LS = gerealiseerde winst

Het tweede type van klassieke opmaak is een grafiek van twee rechten, deze van de marge na variabele kosten en deze van de vaste kosten.

3.2.2. De benadering van de bijdrage

Deze benadering is directer dan de eerste. Ze komt hierop neer dat de rechte van de bijdrage (product – variabele kosten), die door de oorsprong loopt en waarvan de stijging bepaald wordt door de bijdrage, rechtstreeks wordt getrokken.

Het break-even punt bevindt zich op het snijpunt van deze rechte van de bijdrage met de rechte van de vaste kosten, voorgesteld door de horizontale lijn.

Deze wijze om de berekening van het break-even punt grafisch voor te stellen ligt dicht bij de differentieredenering. Bij schommelingen van het verkoopvolume wordt de weerslag van de bijdrage beklemtoond, hetgeen van essentieel belang is.

3.2.3. De multiproduct analyse

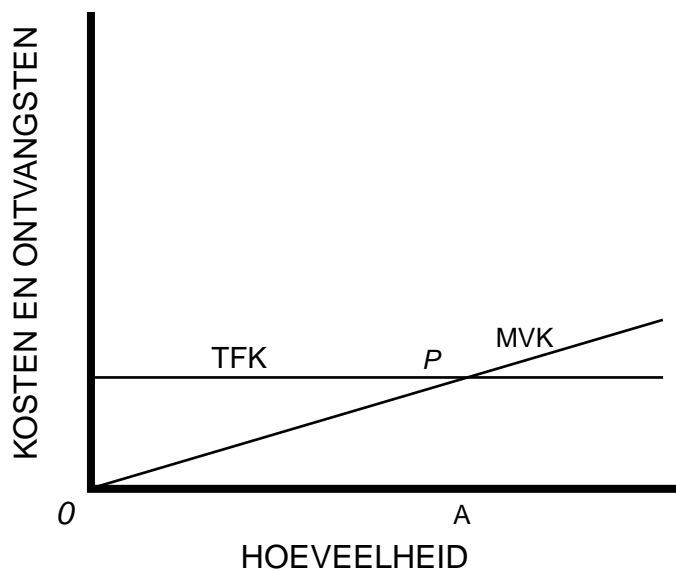
In het merendeel van de gevallen produceert de onderneming meerdere producten hetgeen de analyse van het break-even punt uiterst bemoeilijkt.

Immers, een simpele combinatie-wijziging van de producten kan de gegevens aanzienlijk wijzigen.

U kunt zich best indenken dat een onderneming die drie producten, A, B en C maakt, en een omzet van x miljoen realiseert, een compleet ander kostentotaal draagt, en derhalve een compleet verschillende winst maakt, naargelang een bepaald product meer doorweegt ten aanzien van de totale productie die de omzet uitmaakt. Hoewel deze analytische techniek het zeer moeilijk heeft om dit probleem te trotseren, dienen zich drie benaderingen aan om een oplossing trachten te vinden.

De eerste benadering bestaat erin de volledige activiteit te behandelen als één enkel product dat over-

Figuur 3

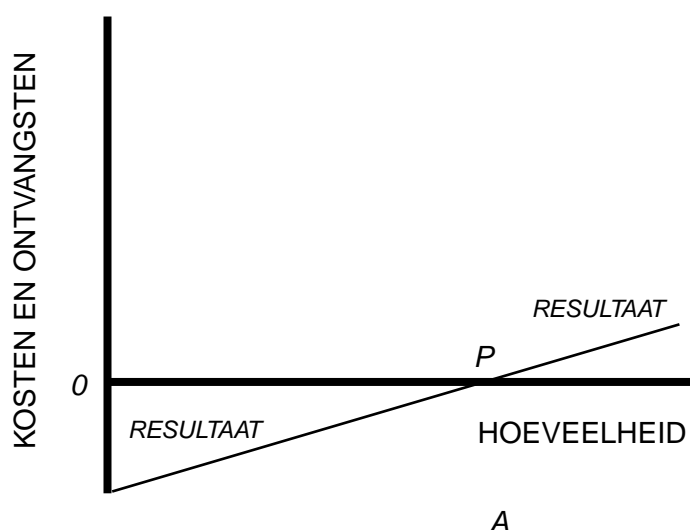

TFK = vaste kosten die de onderneming moet maken ongeacht haar activiteitsniveau

MVK = Marge na variabele kosten

De derde klassieke voorstellingswijze is de resultaatcurve.

Figuur 4

eenkomt met het gemiddelde van de overige producten. Deze benadering impliceert dat voor alle producten gemiddelde waarden worden gebruikt. Ze is slechts toepasselijk als de samenstelling van de producten en de kosten en inkomsten per eenheid niet wijzigen en de onderlinge afwijkingen redelijk blijven. In dergelijk geval wordt de break-even analyse met betrekking tot verschillende producten slechts bruikbaar onder voorwaarden die een statische situatie tot gevolg hebben, terwijl de break-even analyse net tot doel heeft een dynamische analysemethode te zijn. Maar als alles, zoals in Utopia, verhoudingsgewijs wijzigt, kan wel een dynamische analyse worden gemaakt. De waarschijnlijkheidsrekening van dergelijke situatie is uiteraard zeer vaag. Nochtans wordt er, uit gemakkelijksheidsoverwegingen of uit onkunde, vaak naar verwezen bij de opmaak van een enige grafiek voor een onderneming die verschillende producten maakt.

Een andere methode is de benadering per bijdrage. Ze bestaat in een reeks rechten die de respectieve bijdrage van elk product voorstellen.

Voor een zekere vorm van bruikbaarheid, moet deze benadering de producten A, B en C, in dalende orde van bijdrage per eenheid, op de volume-as plaatsen (stijging van de bijdragecurve). Deze methode levert weinig nieuwe informatie maar toont aan dat de bijdrage in bepaalde gevallen nuttig kan zijn, bijvoorbeeld om aan te geven welke producten moeten worden ontwikkeld opdat het break-even punt zich zou verplaatsen. Maar deze grafische voorstelling is weinig betekenisvol aangezien het bekomen punt afhangt van de volgorde waarin de producten worden opgenomen.

Maar het is even denkbeeldig om de hoeveelheden van de eerste pro-

ducten te laten schommelen en tevens andere producten met een geringere bijdrage te blijven fabriceren.

De beperkingen van deze methode worden snel duidelijk. Ze is alleen geldig als de onderneming eerst, op volle kracht, producten met een hoge bijdrage fabriceert en vervolgens overschakelt naar producten met een lagere bijdrage per eenheid.

Deze methode wordt als weinig realistisch ervaren omwille van de economische werkelijkheid – onder meer de marktvoorwaarden – van variabelen die niet of moeilijk boekhoudkundig kunnen worden weergegeven en van de specificiteit van bepaalde producties en de moeite die ze vereisen.

De derde benadering is een break-even punt per product. De grote moeilijkheid van deze methode is de uitsplitsing van de gemeenschappelijke kosten over de verschillende producten, terwijl tal van ondernemingen slechts over een zeer beperkte analytische boekhouding, buiten de boekhouding om of «met de natte vinger gemaakt», beschikken.

Weliswaar is het merendeel van deze kosten, allicht de vaste kosten, per definitie indirect ten aanzien van de verschillende producten, en gebeurt de aanwending ervan min of meer arbitrair. De enige garantie op een redelijke foutenmarge bij dergelijke break-even analyse is afhankelijk van het type van de onderneming maar ook van de ervaring van de accountant. Gelet op de wijze van aanwending kunnen rendabiliteitsverschillen tussen verschillende producten immers niet worden vermeden. De boekhouder moet steeds voor ogen houden dat zelfs uitsplitsingen uitgaande van statistische analyses met grote omzichtigheid moeten worden aangewend.

4. OPMAAK VAN GRAFISCHE OPLOSSINGEN

4.1. Methoden om de vereiste inlichtingen in te zamelen

4.1.1. De kosten

Nu al kunnen we melden dat er twee verschillende manieren zijn om de inlichtingen die nodig zijn voor het opmaken van de grafische oplossing in te zamelen. De aanwending van de ene of de andere methode is afhankelijk van de soort industrie en van de mogelijkheid om het totaalbedrag van de kosten afzonderlijk te analyseren. Wanneer analyse mogelijk is, zal men vaak baat hebben bij de eerste methode.

➔ De analytische benadering

De analytische benadering bestaat in een onderzoek van de producten en de verschillende kostenposten met betrekking tot de productie en de verkoop van het betrokken product. Bij de analyse rijst een probleem met betrekking tot de oriëntatie van deze kostenposten als het productievolume wijzigt.

De boekhoudprofessional moet zich bij elke kostenpost de vraag stellen of deze oriëntatie de vaste of variabele aard van deze kosten zal bevestigen of dat ze stapsgewijs zullen evolueren. Vervolgens telt hij deze verschillende kostensoorten op, hetgeen hem in staat stelt, bij wijziging van het productie- en verkoopvolume, de strekking van de totale kosten te bepalen. De totale kosten moeten trouwens niet noodzakelijk, samen het volume outputs, lineair schommelen.

➔ De statistische benadering

Terwijl de vorige benadering bestaat in een onderzoek van alle kostensoorten om ze te kunnen rangschikken volgens hun verantwoordelijkheid, bestaat de statistische analyse in een analyse van de tota-

liteit van de kosten volgens de verschillende volumes outputs uit het verleden.

Zo wordt voor elke periode een punt bekomen dat het volume outputs en het ermee overeenstemmend kostenniveau van de periode aangeeft. Met deze punten kan men, met behulp van de methode van de kleinste kwadrate, een rechte trekken waarvan niet alleen de correlatie maar ook de autocorrelatie moet worden nagegaan. Na de voornoemde proeven kan deze rechte worden beschouwd als de verhouding (volgens het verleden) tussen de totale kosten en het volume outputs.

Deze methode vertoont wel het nadeel dat ze uitgaat van historische kosten, die, al is het door de muntontwaarding, vaak voorbijgestreefd zijn. Met geëigende statistische technieken zou men kunnen proberen de verkregen gegevens te verbeteren om ze in overeenstemming te brengen met de evolutie van de prijzen en de productie.

4.1.2. *Het meten van het volume outputs*

Het begrip output kan zeer uiteenlopende feitelijkheden omvatten. In industriële ondernemingen, waar fysiek bestaande eenheden aanwezig zijn, kunnen ze in theorie worden geteld.

De productie kan worden uitgedrukt in een aantal eenheden, in stuks, of desgevallend in meters, in tonnen, enz. We mogen niet uit het oog verliezen dat verschillende meeteenheden voor hetzelfde product een verschillend resultaat opleveren bij de verklaring van de kosten- en productenschommelingen. Dat impliceert dat, ongeacht het product, voor de meting van de output met elkaar overeenstemmende maateenheden moeten worden gebruikt.

Bij een onderneming die zeer uiteenlopende goederen produceert, is de meting van de hoeveelheid outputs nog complexer. Het is immers niet mogelijk om verschillende producten bij elkaar op te tellen. Eén van de oplossingen op het terrein bestaat erin een coëfficiënt van de outputs aan te wenden waarbij elk product een gewicht heeft dat evenredig is met zijn belang.

Dat komt er in het merendeel van de gevallen op neer de outputs uit te drukken in omzet, wat betekent dat aan elk product een waarde wordt toegekend in evenredigheid met de verkoopprijs ervan.

Deze ruim toegepaste oplossing biedt nochtans geen volledige voldoening. Bij twee verschillende producten met dezelfde verkoopprijs is het immers niet zeker dat de totale kosten evenredig met het verkoopvolume van de producten zullen evolueren.

We vermelden nog een andere wijze om het volume outputs van een entiteit te meten, met name het percentage van de gebruikte capaciteit. Dat komt bijvoorbeeld neer op de omstandigheid dat de output van een afdeling voor een gegeven periode $x\%$ van de maximale capaciteit bedraagt.

In sectoren waar arbeidskracht essentieel is, kan het activiteitsvolume worden gemeten door een input. Deze input is uiteraard de directe arbeidskracht, gemeten in uren, of uitgedrukt in uurloon. Dat kan worden gebruikt voor productieprocessen die een aanzienlijke hoeveelheid arbeidskracht vereisen of waar een vast verband bestaat tussen directe arbeidskracht en de output.

In ondernemingen die diensten leveren, zijn de eenheden outputs uiteraard nog moeilijker te meten. In ons beroep, bijvoorbeeld, wordt de activiteit doorgaans gemeten in

gepresteerde uren, die in feite een input uitmaken, terwijl de echte output bijvoorbeeld het advies is. De accountant en de cliënt handelen alsof er een vast verband tussen de niet meetbare output en de input bestaat.

Voor deze problematiek werd nog geen oplossing voorgesteld die volledige voldoening biedt. In veel gevallen blijft men het activiteitsvolume in inputs meten, gewoonweg omdat er geen beter middel voorhanden is.

Maar dat hoeft niet zo erg te zijn als degene die de analyse doet zich bewust is van de beperkingen van de gegevens die hij gebruikt.

5. BEPERKINGEN TE WIJTEN AAN DE VERONDERSTELLINGEN WAARVAN DE BREAK-EVEN ANALYSE UITGAAT

De boekhoudprofessional moet bij een analyse steeds rekening houden met de beperkingen van de methoden die hij aanwendt. Uit ervaring kennen we twee soorten : beperkingen te wijten aan de geformuleerde veronderstellingen en beperkingen ingevolge de moeilijkheid een break-even analyse te maken voor een bedrijfseenheid die meerdere activiteiten of producten omvat.

5.1. Veronderstellingen waarvan de break-even analyse uitgaat

De klassieke analyse, voorgesteld in de grafieken van de figuren 2, 3 en 4, veronderstelt verschillende simplificerende hypothesen die vaak ver van de werkelijkheid zijn verwijderd.

- (1) De eerste conceptuele vereenvoudiging is dat stilziggend wordt aangenomen dat de expansie van de producent afhankelijk is van homogene producties en slechts betrekking

heeft op gevallen met constante rendementen. Door deze vereenvoudigde hypothese zijn de kosten voor alle geproduceerde hoeveelheden vast en variëren de vaste kosten perfect lineair.

- (2) De eerste moeilijkheid is de indeling van de kosten in vaste kosten en variabele kosten. De eerste zijn vast voor alle geproduceerde volumes, de tweede variëren perfect lineair. Deze laatste hypothese impliceert bijvoorbeeld dat de mogelijkheid om de productiviteit door schaalvergroting te verbeteren wordt verwaarloosd.
- (3) De break-even analyse onderstelt dat de prijzen constant blijven, ongeacht het verkoopvolume. De break-even analyse stelt het inkomen van de onderneming immers voor als een lineaire variant. Dat impliceert bijvoorbeeld dat er een voldoende ruime markt aanwezig is opdat de prijzen niet zouden worden beïnvloed door de door de onderneming verkochte volumes.
- (4) In dezelfde gedachtegang dient te worden opgemerkt dat de analyse van het break-even punt slechts dynamisch is wat betreft de verhouding tussen de kosten en het volume outputs. Ze biedt echter niet de mogelijkheid om het effect vast te stellen van prijswijzigingen van de inputs of de verkopen door de onderneming.
- (5) De analyse van het break-even punt onderstelt ook dat de verhouding tussen input en output voor de beschouwde periode dezelfde blijft. Dat sluit het eventueel effect uit van een mogelijke productiviteitsverbetering, te wijten aan technologische verbeteringen, aan een beter beheer of aan nieuwe investeringen.
- (6) Ten slotte onderstelt deze benadering dat de verhouding tussen de verkochte hoeveelheden en de geproduceerde hoeveelheden constant blijft, hetgeen bijvoorbeeld een verhoogde productie, moge-

lijk gemaakt door een belangrijke voorraad, uitsluit (de aldus berekende winst zal vaak niet meer zijn dan speculatie in verband met toekomstige verkopen).

5.2. Invoering van de prijzenschommeling

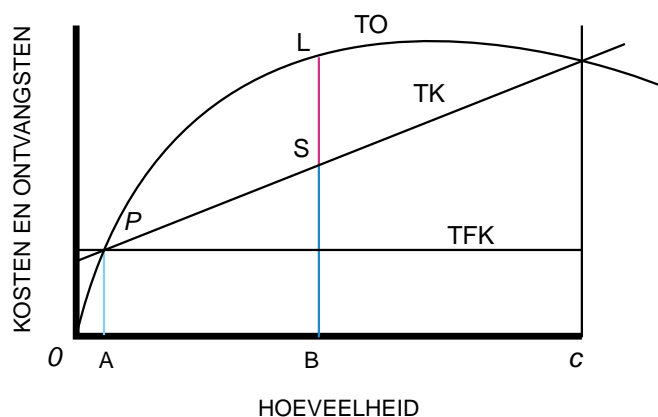
De grafiek van de analyse van het break-even punt vertoont de productencurve als een rechte die ervan uitgaat dat de groei van de producten evenredig is met die van de verkochte hoeveelheden, waarbij de eenheidsprijzen als constant worden beschouwd. Als we ervan uitgaan dat de gegevens op de x-as tijdseenheden voorstellen en de onderneming in staat is haar outputs in een constante hoeveelheid per tijdseenheid af te zetten, en zulks tegen een vaste prijs, kunnen we zeggen dat de grafiek het aantal tijdseenheden dat nodig is opdat de onderneming haar kosten zou kunnen dekken, aangeeft. De grafiek van de klassieke voorstelling geeft aan welk punt deze vaste kosten zal of heeft kunnen dekken.

De vermelde situatie kan slechts marginaal zijn, en zelfs alleen steunen op een analytische redenering. Als we aannemen dat de periodiciteit ongelijk is en de prijs constant blijft en we stellen de perfecte rechtlijnigheid van de totale kosten nog niet in vraag, dan bekomen we rechtstreeks een curve

in de plaats van een rechte voor de producten. De grafische analyse vertoont dus verschillende break-even punten. Dergelijke situatie komt des te meer voor bij seizoensgebonden ondernemingen.

Behoudens de ondernemingen die, wegens hun gering marktaandeel, geen invloed kunnen uitoefenen op de prijzen, bijvoorbeeld bij de afzet van bepaalde grondstoffen, hebben de meeste ondernemingen de mogelijkheid om verschillende hoeveelheden tegen verschillende prijzen te verkopen. Prijzenschommelingen worden enerzijds veroorzaakt door commerciële maatregelen zoals allerhande kortingen en anderzijds door commercieel beleid, bijvoorbeeld een onderneming die haar marktaandeel wil uitbreiden of nog een onderneming die een nieuwe groep consumenten met geringere koopkracht wil bereiken en dus zowel haar marktaandeel als de markt zelf wil verruimen. In dergelijk geval vertoont de grafische analyse twee breekpunten (P en T) en alleen tussen die twee wordt winst gemaakt. De grafiek toont ook dat er een punt is waar de winst maximaal is. Het betreft LS. Daarop komen we later terug. Onze grafiek houdt immers rekening met de elasticiteit van de prijs ten aanzien van de vraag, maar onder abstractie van de realiteit van de kostenfunctie die door een rechte wordt voorgesteld.

Figuur 5

Soms kan het interessant zijn om verschillende inkomstenrechten te trekken die overeenstemmen met verschillende verkoopprijzen. Het break-even punt en de winst (of het verlies) op de verschillende output-niveaus zullen uiteraard verschillend zijn naargelang de in aanmerking genomen verkoopprijs. Verschillende productievolumes in verband brengen met verschillende prijzen is enkel mogelijk na een studie over de vraag. Maar de analyse daarvan wordt behoorlijk statisch omdat de grafiek enkel zin heeft ter hoogte van de punten (prijs-vraag) die zullen worden vastgesteld. Daarenboven zijn dergelijke punten bijzonder moeilijk vast te stellen aangezien de raming van een verkoopvolume tegen een bepaald prijsniveau een hoge foutenlast heeft.

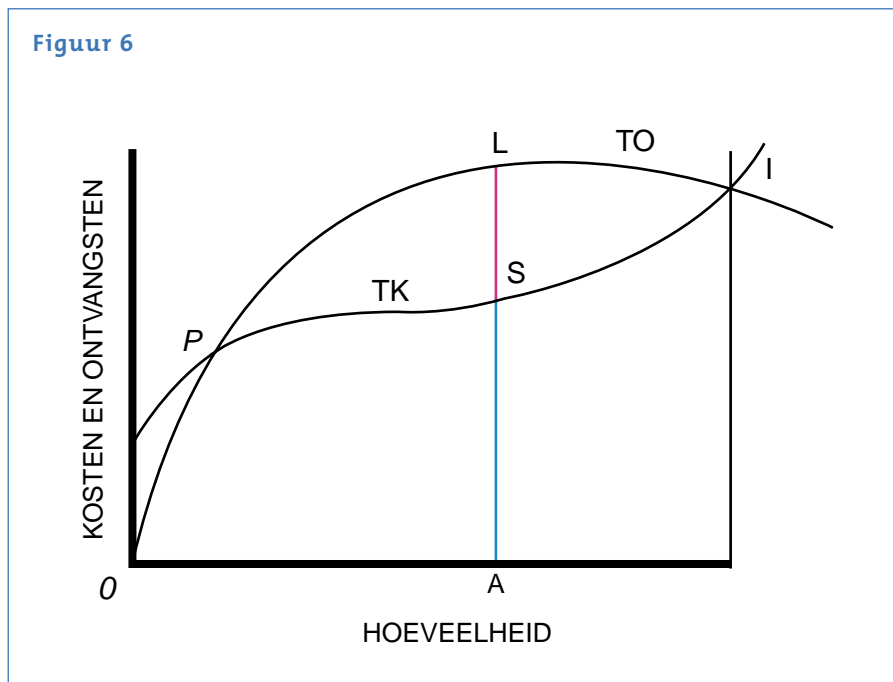
5.3. Invoering van de wet van de opbrengsten

We weten sinds lang dat het verband tussen de outputs en de inputs van een onderneming ingrijpend wordt beïnvloed door tal van variabelen, waaronder, behalve de prijs van de componenten van haar verbruik, hoofdzakelijk de verhouding tussen het kapitaal, de arbeid en de knowhow. We nemen het bekendste voorbeeld, de input aan arbeid, met name het uurloon voor de arbeidskrachten - die daalt - en de productiviteitsgroei kunnen worden voorgesteld als een exponentiële curve. Een curve die, wegens haar aard, op zogenaamd dubbel logaritmisch papier kan worden voorgesteld als een rechte. Dergelijke omzetting kan nuttig zijn voor de kostenanalyse.

Volgens de economische theorie worden de curven van de gemiddelde en de marginale kosten voorgesteld als twee U's, die hun oorsprong vinden in de wet van de opbrengsten. Onze rechte die de totale kosten voorstelt, moet dus ook door een curve worden voorgesteld. Door de vermeerdering van

de opbrengst krijgt de toename van deze curve een relatief dalende vorm om voorbij het optimum van het instrument opnieuw te gaan toenemen. Zoals in de vorige grafiek stelt de rechte **LS** de maximumwinst van de producent voor.

Figuur 6

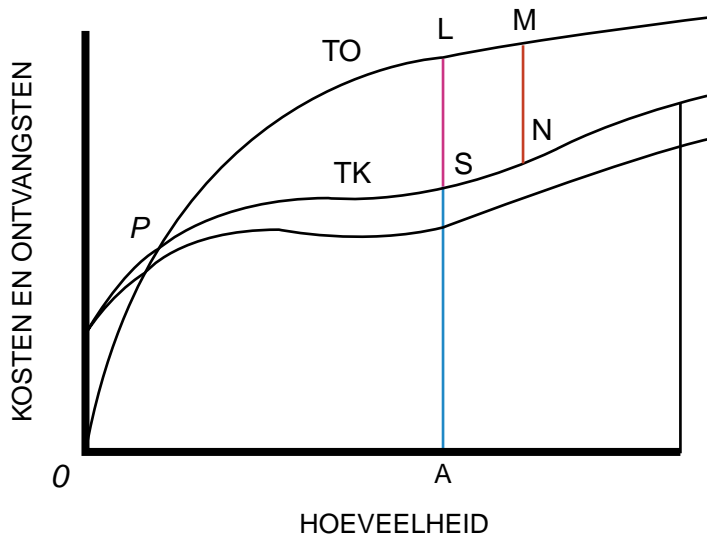

Niettemin dient te worden opgemerkt dat, omwille van de deelbaarheid van de vaste factor, de wet van de toe- en afnemende opbrengsten in heel wat gevallen niet van toepassing is en dat de gemiddelde en marginale kosten de richting van een constante uitgaan. Maar tal van factoren (zoals het gebrek aan homogeniteit van de onderdelen van het instrument, de productiviteit van het teamwerk, enz.) veroorzaken een verschil tussen de marginale kost en de gemiddelde variabele kost. Dit is immers een totalekostenzone, met voor elk volume outputs de minimum- en maximum totale kost naargelang de factoren die het beïnvloeden. Des te hoger de output, des te groter het verschil tussen het minimum en het maximum.

5.4. Invoering van het begrip productiecapaciteit

In werkelijkheid vertoont het dodepunctdiagram vaak één enkel break-even punt. Voorbij een bepaalde activiteitsdrempel realiseert de onderneming winst tot haar productiecapaciteit is bereikt. Als de productie blijft stijgen tot de maximumcapaciteit, moet evenwel worden vastgesteld dat deze stijging vermindert terwijl de kostenstijging niet afneemt met een marginale maximumkost. De ondernemer heeft er dus geen baat bij het volume outputs op te drijven tot de maximumcapaciteit. Er dient ook rekening te worden gehouden met de effecten van het commercieel beleid die aanleiding kunnen geven tot marginale producties die zich achtereenvolgens voordoen en de productencurve doen afwijken.

Figuur 7

6. CONCLUSIES

Hoewel dit artikel niet de aanspraak heeft om duidelijk te maken wat het break-even punt precies is – de lectuur van één artikel zal daar nauwelijks voor volstaan – hopen we toch dat we hebben aangetoond dat het een belangrijk grafisch instrument is om een beleidslijn uit te zetten of het verleden te analyseren en dat het een instrument blijft met sterke en zwakte kanten.

Sommige auteurs presenteren een grafische voorstelling van wat naar hun oordeel de voorstelling van het break-even punt is. Wat de accountant moet onthouden is dat het break-even punt, dat bepaalde situaties onthult, hem moet toelaten de oorzaken van deze situaties te ontdekken. Vanuit economisch oogpunt is het break-even punt noch een grafiek noch een coëfficiënt. Het wordt door de onderneming opgemaakt over een deel van de markt en mits veel veronderstellingen.

BIBLIOGRAFIE

Boeken, brochures en memories

Klassieke benadering:

AGUILAR M.H., M.J. HEIM, M. HENRARD, J.C. LAVOYER, H. STOLOWY et F. VERDIER, *Le Dictionnaire fiduciaire comptable*, 1998, Groupe Revue fiduciaire, 6de uitgave, Les Publications Fiduciaires S.A.- 1997, Parijs.

MARGERIN J. et G. AUSSET, *Comptabilité analytique*, collection multémédia, Société d'édition et de diffusion pour la formation, 3de uitgave 1993.

GRANDGUILLOT B. et F. GRANDGUILLOT, *Comptabilité analytique*, Gualino éditeur, 1996.

PASQUALINI E., *La comptabilité de gestion : outil de développement de l'entreprise moderne*, E.C.P. Editions – D/1999/1375/4.

Analytische en wetenschappelijke benadering:

DE BODT J.P., *Critique économique du prix de revient industriel*, Nauwelaerts-Leuven, Béatrice-Nauwelaerts-Parijs, 1959.

VAES U.J., *Problèmes d'économie industrielle, les frais différentiels, les prix limites, les points neutres*, Université Catholique de Louvain, Centre de Recherches en Economie et Gestion d'entreprises, Institut des Sciences Economiques Appliquées, 1956, Editions J. Duculot, S.A. Gembloux.

Economische grondslag:

TULKENS H. et A. JACQUEMIN, *Fondements d'économie politique*, La Renaissance du Livre, 970 – D.1970.0115-5.

Tijdschriften en artikels

Klassieke benadering:

BBL, *Le seuil de rentabilité*, Management, BBL Entreprise.

Fiscaliteit

Tak 23 en fiscaliteit : een voortdurend evoluerende combinatie

BERNARD MARISCAL

*Belastingconsulent, Senior Manager Deloitte
Docent ESSF*

LÉON NIESSSEN

Belastingconsulent, Director Lane, Clark & Peacock

De verzekeringsproducten van tak 23 veroorzaken al een aantal jaren tal van juridische en fiscale problemen. Wat is volgens de fiscus de precieze aard van deze producten ? Deze materie is, door de verschillende wetswijzigingen die erop betrekking hebben, voortdurend in beweging. We trachten een stand van zaken op te maken.

1. DEFINITIE

Bij een verzekering van tak 23 zijn de door de verzekeringnemer verschuldigde premie en de prestatie van de verzekeraar gekoppeld aan de waarde van de aandelen, obligaties of andere effecten die de verzekeraar door middel van de premies verkrijgt en vormen alle door de verzekeraar verkregen effecten, de inkomsten en de tegenwaarde bij verkoop ervan een beleggingsfonds ¹.

Volgens de techniek van deze verzekeringstak worden de premies en de prestaties in «eenheden» (of «units») gerekend, met dien verstande dat de waardeschommelingen van het beleggingsfonds die resulteren uit de meer- en minderwaarden op de waarden die het fonds vormen en de schommelingen ingevolge de opnemings van de vergoeding van de verzekeraar voor zijn beheer, geen effect mogen hebben op het aantal eenheden die het fonds vormen, zelfs bij gebruikmaking van zogenaamde «technische» eenheden ².

Elke eenheid vertegenwoordigt een fractie van het fonds. Alle eenheden die aan een verzekeringscontract worden toegekend, vermenvuldigd met de realisatieprijs ervan, vormen de waarde van het contract.

De producten van tak 23 die in België op de markt zijn, houden bijna nooit rekening met sterftetabellen. De verzekeringnemer betaalt de verzekeraar een premie die ten minste gelijk is aan de waarde van één eenheid van het beleggingsfonds. Deze waarde wordt beoordeeld bij de storting van de premie. De inschrijving op

één eenheid geeft, ongeacht de leeftijd van de verzekerde, de begunstigde recht op één eenheid die hem bij het verstrijken van het contract wordt uitbetaald ³.

Het is ook mogelijk om de waarde van de eenheid vervroegd terug te betalen. Bij vervroegde terugbetaling is, in principe, een afkoopboete ⁴ op de waarde van de eenheid verschuldigd. Inmiddels worden er steeds meer producten van tak 23 op de markt gebracht die in de mogelijkheid tot periodieke uitbetalingen voorzien. In dergelijk geval biedt de verzekeraar de verzekeringnemer de mogelijkheid om periodiek ⁵ – en uiteraard zo lang de reserves van het contract het toelaten – een bepaald, doorgaans percentsgewijs uitgedrukt, bedrag te ontvangen ⁶.

2. VERZEKERINGSRECHT

De huidige praktijk van tak 23 wordt door de CBFA ⁷ aan de verzekeringsondernemingen toegestaan op grond van de koninklijke besluiten genomen ter uitvoering van de wet betreffende de controle op de verzekeringsondernemingen, en in het bijzonder op grond van het

Koninklijk Besluit van 14 november 2003⁸ betreffende de levensverzekeringsactiviteit. (K.B. Leven)⁹. De desbetreffende artikelen zijn de artikelen 61 tot 72.

De activa van een beleggingsfonds vormen de dekkingswaarden, ten belope van de voorziening voor verzekering leven met betrekking tot dit beleggingsfonds.

Het nieuwe K.B. voorziet in de afschaffing van de zogenaamde technische eenheden, aangezien dit systeem weinig transparant werd geacht¹⁰. In België werd er in de praktijk trouwens toch geen gebruik van gemaakt.

In principe kan het rendement niet worden gewaarborgd. Voortaan kan er onder bepaalde voorwaarden echter wel een waarborg van rendement worden verleend. Dergelijke waarborg kan worden toegekend als die waarborg het voorwerp uitmaakt van een dekking door een in de Europese Unie daarvoor toegelaten onderneming en de kosten ervan ten laste van het beleggingsfonds zijn. De verzekeringsonderneming is niet verantwoordelijk voor het falen van de ondernemingen waarbij zij zich heeft ingedekt. De gevolgen zijn ten laste van de verzekeringnemers van het levensverzekeringproduct dat met het betrokken beleggingsfonds is verbonden¹¹. Dit facultatieve gewaarborgd rendement houdt ongetwijfeld verband met de verplichting tot gewaarborgd rendement bij toezeggingen van het type vaste bijdragen ten gunste van werknemers, ingevoerd door de nieuwe wet op de aanvullende pensioenen (WAP)¹².

Ten slotte mag een met een beleggingsfonds verbonden verrichting tot geen enkele winstdeling aanleiding geven die voortvloeit uit een winst op de beleggingen¹³.

Op het gebied van de persoonlijke groepsverzekeringsbijdragen, kan de aangeslotene steeds de band

met een beleggingsfonds weigeren. De aangeslotene heeft te allen tijde recht op de interne overdracht volgens de in het reglement van de groepsverzekering vastgestelde modaliteiten¹⁴. Merk ook op dat de WAP voor de werknemers momenteel in een gewaarborgd rendement van 3,75 % op de persoonlijke bijdragen voorziet.

Een contract kan ook slechts gedeeltelijk met een beleggingsfonds verbonden zijn. In dergelijk geval valt het contract deels onder tak 21 en deels onder tak 23. Zo kan een prestatie bij overlijden voor een bepaald bedrag in tak 21 gewaarborgd zijn, terwijl de eventuele extra niet gewaarborgde prestaties afhankelijk zijn van de waarde van het beleggingsfonds ten dage van het overlijden.

3. AARD VAN EEN VERZEKERINGS-CONTRACT VOLGENS DE FISCUS

Bepaalde auteurs koesterden twijfel over de aard van het verzekeringscontract van de producten van tak 23. Ze hadden immers vastgesteld dat het kanskarakter, het wezen van het verzekeringscontract, bij dergelijke producten ontbreekt. Immers, hoewel de begunstigde de kans kan krijgen om een hoger bedrag dan het instaprecht te ontvangen, vormt deze kans bij de verzekeraar geen verlies¹⁵. Deze problematiek laten we echter aan de specialisten over. Wij zullen ons veeleer bezig houden met het standpunt van de fiscus met betrekking tot de aard van dergelijke producten.

De eerste maal dat de minister de problematiek van de producten van tak 23 aansneed, was in 1993. In antwoord op een mondelinge vraag antwoordde de minister: «Deze producten vertonen veel gelijkennis met bestaande kapitalisatieproducten die geen fiscaal voordeel genieten. Daarom ben ik van oordeel dat de premies van levenverzekeringen

van tak 23 geen belastingvoordeel moeten krijgen, maar ook niet aan de taks van 4,40 % moeten worden onderworpen»¹⁶.

Op het gebied van de groepsverzekering meldde de minister hetzelfde jaar dat met betrekking tot het belastingstelsel van een groepsverzekering van tak 23 een onderzoek werd ingesteld¹⁷. Vandaag zijn de conclusies van dit onderzoek, als het tenminste ooit werd aangevat, nog niet bekend.

In 1996 voerde de wetgever een nieuwe bepaling op het stuk van de roerende inkomsten in¹⁸. Artikel 19, § 1, 3°, b WIB 1992 bepaalt sindsdien dat interest omvat:

3° de inkomsten begrepen in kapitalen en afkoopwaarden vereffend bij leven betreffende levensverzekeringscontracten die de belastingplichtige individueel heeft gesloten, wanneer het gaat om:

- a) *hetzij contracten die een gewaarborgd rendement bepalen en waarvan, overeenkomstig de artikelen 145¹ tot 145²⁰, geen enkele premie aanleiding heeft gegeven tot een belastingvermindering voor het langetermijnsparen;*
- b) *hetzij contracten die verbonden zijn aan één of verschillende beleggingsfondsen wanneer bij hun inschrijving verbintenissen worden aangegaan die wat betreft hun duur en hun bedrag of hun rendementsvoet bepaald zijn.*

In de memorie van toelichting¹⁹ verklaarde de minister dat «de juridische aard van deze nieuwe producten er, in de huidige stand van zaken, belastingvrije financiële producten van maakt». Als we het goed voorhebben, wou de minister hoogstwaarschijnlijk verwijzen naar artikel 39 WIB 1992 dat van de belasting vrijstelt de kapitalen en afkoopwaarden die voortvloeien uit levensverzekeringscontracten die de belastingplichtige of degene van wie hij de rechthebbende is individueel heeft gesloten en waarvoor

geen fiscaal voordeel²⁰ werd toegekend²¹. A contrario aanvaardt de minister dus dat de andere dan de door artikel 19 WIB 1992 beoogde producten van tak 23 dus hun aard van levensverzekering behouden. Dat is duidelijk in tegenspraak met zijn verklaringen van 1993.

In 1999 erkende de minister, in antwoord op een nieuwe mondeling vraag, dat «zijn administratie moeilijkheden ondervindt bij de kwalificatie van tak 23. Ze komt tot de conclusie dat het spaarproducten betreft, maar juridisch betreft het verzekeringsproducten. Derhalve moet de wet worden gewijzigd die de producten van tak 23 kwalificeert. Daartoe moet een gesprek worden gevoerd met de volledige sector. Een oplossing is slechts aanvaardbaar als ze met de bank- en de verzekeringssector is besproken». Dat impliceert ontegensprekelijk dat de producten van tak 23 fiscaal als levensverzekeringsproducten worden aangemerkt.

In antwoord op twee oude (in 1999 en 2000 gestelde) parlementaire vragen²² bevestigde de minister onlangs dat de premies en bijdragen van een groepsverzekering aftrekbaar zijn, ongeacht de verzekeringstechniek waarop ze is gebaseerd. De minister verwijst naar de verantwoording van een amendement op de WAP op het gebied van de aanvullende pensioenen²³. Gelet op de verwijzing naar de verzekeringstechniek, lijdt het dus geen twijfel meer dat de fiscus de groepsverzekering van tak 23 als een levensverzekering beschouwt.

4. BELASTINGSTELSEL VAN DE INDIVIDUELE LEVENSVZERKERINGEN VAN TAK 23

4.1. Tak 23 en belastingvermindering

Hiervoor hebben we gezien dat de minister in 1993 van mening was dat producten van tak 23 niet voor

belastingvermindering in aanmerking kwamen. Ondanks de latere signalen van het tegendeel, heeft de minister zich nooit duidelijk uitgesproken over de mogelijkheid om op dergelijke producten belastingvermindering toe te kennen.

In deze materie is onlangs een nieuwe evolutie opgetreden. De programmawet van 22 december 2003²⁴ heeft de jaarlijks taks op de collectieve beleggingsinstellingen, kredietinstellingen en verzekeringsondernemingen gewijzigd²⁵. Sindsdien vallen, onder meer, binnen het toepassingsgebied van de taks, de verzekeringsverrichtingen die met een beleggingsfonds verbonden zijn, van tak 23²⁶.

Voor wat de collectieve beleggingsinstellingen betreft, werd, om dubbele belasting te vermijden, een zogenaamde «dakfonds»-bepaling ingevoerd²⁷. Deze bepalingen zijn op 1 januari 2004 in werking getreden. Naar aanleiding van de indiening van de aangiften op 31 maart 2004 door de belastingplichtige collectieve beleggingsinstellingen en verzekeringsondernemingen, is gebleken dat voormelde programmawet van 22 december 2003 een aantal technische onvolmaaktheden bevat die aanleiding geven tot een aantal ongerechtvaardigde discriminaties en dus bij hoogdringendheid en met terugwerkende kracht moeten worden rechtgezet²⁸. Aangezien artikel 161bis, § 5, eerste gedachtestreep van het Wetboek der successierechten enerzijds enkel de individuele levensverzekeringscontracten in tak 21 en tak 23 met gewaarborgd rendement die vrijgesteld zijn van inkomstenbelastingen beoogt en anderzijds de uitkeringen die voortvloeien uit bepaalde tak 23 levensverzekeringen onderworpen worden aan de inkomstenbelastingen als inkomsten uit pensioenen, is het logisch dat ook enkel de levensverzekeringscontracten van de tak 23²⁹ die individueel worden gesloten en die vrijgesteld zijn van inkomsten-

belastingen, worden onderworpen aan deze taks. Er anders over oordelen zou leiden tot een ongerechtvaardigde ongelijkheid.

Daarom bepaalt de programmawet van 9 juli 2004³⁰ dat «*wat betreft de verzekeringsondernemingen, de abonnementstaks verschuldigd is op het totaal bedrag op 1 januari van het aanslagjaar van de wiskundige balansprovisies en de technische provisies die betrekking hebben op de verzekeringsverrichtingen die met een beleggingsfonds verbonden zijn met uitzondering van levensverzekeringscontracten waarvan het kapitaal of de afkoopwaarde onderworpen is aan de inkomstenbelastingen of aan de taks op het langetermijnsparen*».

Sommige auteurs³¹ leiden daaruit af – en onzes inziens terecht – dat door de verzekeringen van tak 23 die onderworpen zijn aan de taks op het langetermijnsparen uit de abonnementstaks te sluiten, de wetgever impliciet verklaart dat de verzekeringen van tak 23 aan deze taks op het langetermijnsparen kunnen worden onderworpen. Aangezien alleen individuele levensverzekeringen aan deze taks kunnen worden onderworpen, betekent zulks ook dat de premies in verband met verzekeringen van tak 23 in aanmerking komen voor de belastingvermindering op het langetermijnsparen. Immers, de heffing van de taks op het langetermijnsparen impliceert dat de premie minstens in aanmerking komt voor het voordeel van de belastingvermindering.

De minister moet dit nieuwe standpunt alleen nog bevestigen.

4.2. Gelijkstelling van de inkomsten van bepaalde producten van tak 23 met interest

Het staat in elk geval vast dat voor sommige contracten met interest wordt gelijkgesteld de inkomsten

begrepen in kapitalen en afkoopwaarden vereffend bij leven betreffende levensverzekeringscontracten die de belastingplichtige individueel heeft gesloten, wanneer het gaat om contracten die verbonden zijn aan één of verschillende beleggingsfondsen wanneer bij hun inschrijving verbintenissen worden aangegaan die wat betreft hun duur en hun bedrag of hun rendementsvoet bepaald zijn³². De belastbare inkomsten stemmen overeen met het verschil tussen, enerzijds de betaalde of toegekende bedragen met uitsluiting van de overeenkomstig artikel 40 WIB 1992 vrijgestelde deelnemingen in de winst, en, anderzijds, het totaal van de gestorte premies³³. Wanneer er bij de ondertekening van het contract een eenmalige premie wordt betaald, en er tijdens de duur van het contract geen enkele afkoopwaarde of ermede gelijkgesteld voorschot is uitgekeerd, kan dus gesteld worden dat er in de regel belastbare materie ontstaat zodra de door de verzekeringsonderneming aan de begunstigde toegekende sommen (deelnemingen in de winst niet inbegrepen) het bedrag van die éénmalige premie overtreffen³⁴.

Deze contracten beogen dus duidelijk contracten van tak 23 met gewaarborgd rendement. Samen met andere auteurs menen wij dat de omstandigheid dat de beheerders van het beleggingsfonds zich er moreel toe verbinden dit fonds derwijze te beheren dat een maximum prestatie wordt nagestreefd, geen gewaarborgd rendement kan uitmaken³⁵.

Het is evenwel mogelijk om aan deze gelijkstelling te ontsnappen, aangezien de interest in de volgende gevallen kan worden vrijgesteld :

a) wanneer de belastingplichtige die het contract heeft aangegaan alleen zichzelf heeft verzekerd en de voordelen van het contract bij leven bedongen zijn ten eigen gunste en het contract voorziet in het betalen bij het overlijden van een kapitaal

gelijk aan ten minste 130 %³⁶ van het totaal van de gestorte premies;

b) wanneer het contract gesloten is voor meer dan acht jaar en de kapitalen of afkoopwaarden effectief worden betaald meer dan acht jaar na het sluiten van het contract³⁷.

4.3. Toekenning van de belastingvermindering en belasting van de prestaties

Maar wat gebeurt er wanneer men aan de toepassings sfeer van artikel 19 WIB 1992 ontsnapt ? Het zou immers tegenstrijdig zijn om enerzijds aan te nemen dat tak 23 een levensverzekering is en anderzijds het voordeel van de belastingvermindering te weigeren³⁸. En een onderscheid maken tussen een individuele levensverzekering en een groepsverzekering steunt voorts op geen enkel objectief criterium.

Maar opgelet : elke medaille heeft een keerzijde. Als we ervan uitgaan dat het product van tak 23 een levensverzekeringsproduct is dat recht geeft op een fiscaal voordeel, bestaat er aanleiding om de taks op de verzekeringscontracten van 4,4 % op het premiebedrag te heffen.

Als er anderzijds geen belastingvermindering werd gevraagd, zal de prestatie ongetwijfeld worden vrijgesteld³⁹. Als op de producten van tak 23 metertijd een belastingvermindering wordt verleend, zal de prestatie aan de bijzondere aanslag van 10 % worden onderworpen⁴⁰. Uiteraard wordt deze aanslag enkel toegepast bij gebrek aan een voorafgaande heffing van de taks op het langetermijnsparen⁴¹.

4.4. Periodieke uitbetalingen

Bij periodieke uitbetalingen moet de juridische aard van deze betalingen worden geanalyseerd om het

toepasselijk belastingstelsel te kunnen vaststellen.

Als deze uitbetalingen als elkaar opvolgende gedeeltelijke afkopen kunnen worden aangemerkt, zijn ze niet aan de roerende voorheffing onderworpen.

Volgens Paul VAN EESBEECK⁴² is dergelijke kwalificatie als elkaar opvolgende gedeeltelijke afkopen evenwel niet evident, vooral wanneer het een automatische uitbetaling betreft. Het K.B. Leven bepaalt immers dat de afkoop moet worden aangevraagd met een door de verzekeringnemer gedateerd en ondertekend schrijven⁴³. Bij automatische uitbetaling zijn deze wettelijke formaliteiten niet vervuld.

De niet-naleving van de wettelijke formaliteiten houdt het gevaar in dat de uitbetalingen tot rente worden geherkwalificeerd. Met andere woorden, dat de in dergelijke renten begrepen inkomsten als roerende inkomsten worden belast⁴⁴. Dan moet de belastbare grondslag worden bepaald. Indien de renten zijn aangelegd tegen storting met afstand van het kapitaal, is het belastbaar bedrag ervan beperkt tot 3 % van dat kapitaal, of 3 % van de enige premie. Maar bij producten van tak 23 met periodieke uitbetalingen is er geen volledige afstand van het kapitaal, want bij overlijden of bij het bereiken van de gestelde leeftijd keert de verzekeraar de nog bestaande reserves als kapitaal aan de begunstigden uit.

Paul VAN EESBEECK stelt voor de belastbare grondslag te bepalen volgens de beheerstechniek die eigen is aan tak 23⁴⁵. De gestorte enige premie wordt door de verzekeraar in eenheden omgezet, op basis van de waarde van de eenheid bij de betaling van de premie. Bij iedere periodieke uitbetaling verkoopt de verzekeraar eenheden en zet ze om in geld, op basis van de waarde van de eenheid bij de uitbetaling. Het belastbaar bedrag stemt dan overeen met het aantal

verkochte eenheden, vermenigvuldigd met het positieve verschil tussen de waarde van de eenheid op datum van de periodieke uitbetaling en de waarde van de eenheid op datum van de storting van de premie.

Het aldus bekomen bedrag wordt vervolgens aan een roerende voorheffing van 15 % onderworpen.

5. BELASTINGSTELSEL VAN DE GROEPSVERZEKERINGEN VAN TAK 23

5.1. Aftrek van de werkgeversbijdragen

De aftrekvoorwaarden inzake groepsverzekeringspremies zijn opgenomen in de artikelen 52 en 59 WIB 1992, alsook in artikel 35, § 1 KB/WIB 1992.

In deze teksten wordt steeds gewag gemaakt van werkgeversbijdragen voor aanvullende verzekering tegen ouderdom en vroegtijdige dood. Bijdragen gestort in het kader van een groepsverzekering van tak 23 zijn wel degelijk werkgeversbijdragen voor aanvullende verzekering tegen vroegtijdige dood en voldoen in principe aan de gestelde voorwaarden ⁴⁶.

Waar de administratie altijd mee in de knoop heeft gezeten in deze materie, is de naleving van de 80 %-regel. Claude DEVOET meent dat deze materie niet problematisch is, want het betreft een kwestie die zich evenzeer voor een pensioenfonds ⁴⁷ stelt en op dat niveau heeft ze een pragmatische oplossing gekregen ⁴⁸.

Bij toezeggingen van het vaste type is het probleem onbestaande : de door het verzekeringsreglement voorziene globale maximumprestatie mag gewoonweg de grens van 80 % niet te boven gaan. Maar bijna net zo goed is dat deze berekening voor tak 23 zelfs eenvoudiger is,

omdat er, zoals dat bij tak 21, geen winstdeelnemingen zijn waarover steeds enige onzekerheid bestaat ⁴⁹. Er kan immers pas achteraf worden uitgemaakt of de grens van 80 % al dan niet werd overschreden ⁵⁰.

Bij toezeggingen van het vaste type, sluit tak 23 aan bij de problematiek van de pensioenfondsen. Immers, de verzekeringsmaatschappij doet geen enkele toezegging over het niveau dat de door de betaalde bijdragen gefinancierde pensioenprestaties zullen bereiken ⁵¹. Maar dat rendement kan worden gewaarborgd als het wordt gedekt bij een daartoe in de Europese Unie erkende onderneming en als de kosten ervan ten laste van het beleggingsfonds zijn.

Voor wat de pensioenfondsen betreft, heeft de administratie een eenvoudige en forfaitaire oplossing uitgewerkt. Deze oplossing bestaat er bijvoorbeeld in dat wordt aangenomen dat een bijdrage van 1 % van de brutobezoldiging voor een pensioenverzekering forfaitair overeenstemt met een pensioenkapitaal gelijk aan 2,5 % van de laatste normale brutobezoldiging ⁵².

Als het probleem voor de pensioenfondsen kan worden opgelost, bestaat er geen reden om tak 23 uit te sluiten wegens een simpel controleprobleem.

In antwoord op twee recente parlementaire vragen heeft de Minister van Financiën trouwens officieel erkend dat een groepsverzekering ook op de verzekeringstechniek van de producten van tak 23 kan steunen ⁵³.

5.2. Belastingvermindering voor persoonlijke bijdragen voor groepsverzekeringen

De voorwaarden voor het verkrijgen van een belastingvermindering op de persoonlijke bijdragen van een groepsverzekering zijn dezelfde als

de voorwaarden voor de aftrek van de werkgeversbijdragen. Als deze voorwaarden zijn vervuld, kan de belastingvermindering derhalve worden verkregen.

5.3. Belasting van de prestaties

Prestaties afkomstig van verzekeringsproducten van groep 23 zijn duidelijk belastbaar als pensioenen ⁵⁴. Als ze bij overlijden, bij de pensioenering of op de leeftijd van 60 jaar worden betaald, zijn ze afzonderlijk belastbaar tegen de aanslagvoet van 16,5 % of tegen de aanslagvoet van 10 % ⁵⁵.

Bij het opnemen van een voorschot of de inpandgeving van de groepsverzekering voor het waarborgen of het wedersamenstellen van een hypothecair krediet, wordt op de eerste schijf van 50 000 EUR gebruik gemaakt van het stelsel van de fictieve rente ⁵⁶.

5.4. Taks op de verzekeringscontracten

Aangezien het groepsverzekeringspremies betreft, zijn zowel de persoonlijke als de werkgeversbijdragen onderworpen aan de taks op de verzekeringscontracten van 4,4 % ⁵⁷.

Noten

¹ P. GLINEUR, 'Les fragiles fondateurs du régime fiscal exorbitant des assurances-vie de la branche 23', *C.F.P.* 98/3, 21.

² Bij gebruikmaking van zogenaamde «neutrale» eenheden, blijft, bij gebrek aan nieuwe inbrengen en uitkeringen, het aantal eenheden ongewijzigd; de nieuwe inbrengen en uitkeringen komen tot uiting door simultane vermeerderingen of verminderingen van eenheden van het beleggingsfonds. Wanneer een beroep wordt gedaan op zogenaamde «techni-

- sche» eenheden, verhoogt het aantal eenheden op basis van de kapitalisatie van de eenheden die het fonds vormen; deze kapitalisatie is fictief, met name zonder werkelijk verband met de inkomsten van de waarden die de technische eenheden vertegenwoordigen. In België beperkt de praktijk zich tot neutrale eenheden.
- ³ P. GLINEUR, *o.c.*, 23.
- ⁴ Uitstaprecht genoemd.
- ⁵ Per jaar, per kwartaal of per maand.
- ⁶ P. VAN EESBEECK, 'Paiements périodiques : des rachats partiels non taxés ou des rentes taxées ?', *Life & Benefits*, nr. 56, februari 2003.
- ⁷ Voorheen CDV.
- ⁸ *B.S.* 14 november 2003.
- ⁹ Dit K.B. vervangt het K.B. van 17 december 1992.
- ¹⁰ Zie verslag aan de Koning van het K.B. Leven, *B.S.* 14 november 2003, 55213.
- ¹¹ Art. 64, § 3 K.B. Leven.
- ¹² Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid, *B.S.* 15 mei 2003, artikel 24.
- ¹³ Art. 64, § 5 K.B. Leven.
- ¹⁴ Art. 70 K.B. Leven.
- ¹⁵ P. GLINEUR, *o.c.*, 23 en 24.
- ¹⁶ Mondelinge vraag nr. 43895 van volksvertegenwoordiger PLATTEAU, Kamer, Beknopt verslag, 11 maart 1993.
- ¹⁷ *Parl.Vr. en Antw.*, Senaat, nr. 88, 28 december 1993 – Vraag nr. 427 HATRY, 22 november 1993.
- ¹⁸ Wet van 20 maart 1996, *B.S.* 7 mei 1996.
- ¹⁹ *Parl.St.* Kamer, zitting 1995-1996, nr. 312/1.
- ²⁰ Vrijstelling of belastingvermindering.
- ²¹ P. GLINEUR, 'Les effets en droit fiscal d'une éventuelle disqualification du contrat d'assurance vie', in *Les nouveaux produits d'assurance vie*, Academia Bruylant, 2000, 147.
- ²² *Parl. Vr. en Antw.*, Kamer, zitting 2002-2003, nr. 153, 27 januari 2003 – Vraag nr. 77 VAN WEDDINGEN, 13 oktober 1999 en Vraag nr. 258 GOUTRY, 7 maart 2000.
- ²³ *Parl.St.* Kamer, zitting 2002-2003, amendement nr. 79-8 nr. 1340/007, 112.
- ²⁴ *B.S.* 22 december 2003.
- ²⁵ Ook abonnementstaks genoemd. Deze taks is ingeschreven in Boek IIbis van het Wetboek der successierechten.
- ²⁶ Art. 161bis, § 5, 2de gedachte-streep W. Succ.
- ²⁷ Art. 161bis, § 3 W. Succ.
- ²⁸ *Parl.St.* Kamer, gewone zitting 2003-2004, nr. 1138/01.
- ²⁹ Groepsverzekering en vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen bijvoorbeeld.
- ³⁰ *B.S.* 15 juli 2004.
- ³¹ L. VEREYCKEN EN P. VAN EESBEECK, 'Opheffing van discriminaties tegenover verzekeraars', *Fiscoloog* nr. 942, 25 juni 2004.
- ³² Art. 19, § 1, 3°, b WIB 1992.
- ³³ Art. 19, § 4 WIB 1992.
- ³⁴ Com.IB 1992, nr. 19/44.
- ³⁵ M. ELOY, 'La fiscalité de la branche 23', *R.G.F.*, 2000, nr. 8/9, 234 en S. DOUENIAS, 'Commentaires de la loi fiscale du 20 mars 1996', *R.G.F.*, 1996, nr. 6, 269.
- ³⁶ Dit percentage van 130 % volgt in feite uit een compromis. Enerzijds zijn de verzekeraars beperkt in het rendement dat ze kunnen toestaan en wanneer het contract anderzijds in een dekking bij overlijden van ten minste 130 % van het totaalbedrag van de gestorte premies voorziet, wordt het rendement zodanig afgetopt dat dit soort contract niet interessanter is dan een gewoon kapitalisatieproduct; *Parl.St.* Kamer, gewone zitting 1992-1993, nr. 1072/8, 75.
- ³⁷ Art. 21, 9° WIB1992.
- ³⁸ M. ELOY, *o.c.*, 233.
- ³⁹ Toepassing van artikel 39, §2, 2° WIB 1992.
- ⁴⁰ Toepassing van artikel 171, 2°, d WIB1992.
- ⁴¹ Art. 184 tot 187/6 Wetboek van de met het zegelrecht gelijkgestelde belastingen.
- ⁴² P. VAN EESBEECK, 'Branche 23. Des paiements périodiques : des rachats partiels non taxés ou des rentes taxées', *Life & Benefits*, nr. 56, februari 2003, 4.
- ⁴³ Art. 16, §2 K.B. Leven.
- ⁴⁴ In toepassing van art. 17 WIB 1992.
- ⁴⁵ P. VAN EESBEECK, *o.c.*, 6.
- ⁴⁶ Onder meer de voorwaarden inzake de storting aan een in België gevestigde verzekeringsonderneming en inzake de storting ter uitvoering van een groepsverzekeringsreglement dat beantwoordt aan de voorwaarden gesteld bij de regelgeving betreffende de controle op de verzekeringen. Voor deze laatste voorwaarde volstaat het dat de verzekeringsonderneming erkend is om tak 23 uit te oefenen en ze de controlereglementering naleeft, hetgeen doorgaans het geval is.
- ⁴⁷ Of «private voorzorginstelling» volgens de nieuwe terminologie.
- ⁴⁸ Zie C. DEVOET, «La fiscalité de l'assurance de groupe en branche 23 : où est le problème ?», *Bulletin des Assurances*, 2001, nr. 337, 620.
- ⁴⁹ C. DEVOET, *o.c.*, 621.
- ⁵⁰ In circulaire nr. Ci.RH. 243/376.395 van 4 februari 1997 (*Bull.Bel.* nr. 659) wordt dit probleem praktisch opgelost door het aandeel van de in de loop van het contract toegekende winstdeelnemingen op 20 % te ramen.
- ⁵¹ Artikel 64 K.B. Leven laat de verzekeringsonderneming niet toe zelf de waarde noch het rendement van de eenheden van het beleggingsfonds te waarborgen. De waarborg is slechts mogelijk via een externe dekking. Merk wel op dat de WAP voor loontrekkers thans wel in een gewaarborgd rendement voorziet.
- ⁵² Hypothese van een stelsel van toezegging van het type vaste bijdragen met een indexering van 2 % van de uitgestelde rente en overdraagbaarheid tegen 80 %; zie circulaire nr. Ci.RH. 243/376.395 van 4 februari 1997, *Bull.Bel.* nr. 659, 555.
- ⁵³ *Parl. Vr. en Antw.*, Kamer, zitting 2002-2003, nr. 153, 27 januari 2003 – Vraag nr. 77 VAN WEDDINGEN, 13 oktober 1999 en Vraag nr. 258 GOUTRY, 7 maart 2000.
- ⁵⁴ Toepassing van artikel 34, §1, 2° WIB 1992.
- ⁵⁵ Zie art. 171 WIB 1992.
- ⁵⁶ Zie art. 169 WIB 1992.

Trends

40-urenweek opnieuw brandend actueel

AMID FALJAOUI

De voorbije weken en maanden hebben verschillende Europese bedrijven ermee bedreigd hun productieafdeling naar lageloolanden te verhuizen. Zo hoopten ze toegevingen te verkrijgen van hun werknemers. De arbeidsduur en onze concurrentiekracht vormen opnieuw hete hangijzers...

Zullen we 40 uur per week moeten gaan werken om onze job niet te verliezen? Die vraag is sinds deze zomer weer brandend actueel in Duitsland, Frankrijk, Nederland en zelfs in België. In Duitsland bijvoorbeeld heeft Lufthansa in een interne publicatie geopperd de arbeidsduur te verlengen, zonder loonsverhoging. In datzelfde land is de Duits-Amerikaanse autoconstructeur Daimler-Chrysler maar op het nippertje aan een sociaal conflict ontsnapt. De directeur van de groep dreigde ermee 6 000 van de 30 000 jobs van de grootste Mercedes-fabriek te schrappen indien men zijn plan voor een verlaging van de loonkosten zou verwerpen. Dankzij het compromis dat de bedrijfsleiders van Daimler-Chrysler,

de ondernemingsraad en de machtige vakbond IG Metall hebben bereikt, zal de productie van de Mercedes C-klasse toch in Duitsland voortgezet worden en niet in Zuid-Afrika ... Voor dat akkoord hebben de werknemers van het bedrijf een aantal toegevingen moeten doen: ze moeten langer werken maar krijgen in hun geval toch een loonsverhoging.

In Nederland, de pionier van de arbeidsduurvermindering begin de jaren 80, staat de arbeidsduur eveneens ter discussie. Het onderwerp werd aangesneden door de minister van Economie BRINKHORST: hij stelde dat de 40-urenweek de norm moest worden! ABN-Amro, de grootste Nederlandse bank, liet onderzaken dat ze graag op een 40-urenweek zou willen overstappen. Wat het aantal arbeidsuren in Europa betreft, bengelen de Nederlanders dan ook bijna helemaal onderaan, met 1 340 uren per persoon per jaar. De Europese landen beseffen dat ze concurrentiekracht verliezen tegenover de Verenigde Staten en plaatsen daarom de arbeidstijd en loonkosten

ter discussie. De polemiek woedt ook in Frankrijk (Bosh) en België. Zo heeft het Belgische metaalbedrijf Marichal Ketin zijn werknemers gevraagd de 36-urenweek in te ruilen voor een 40-urenweek om het bedrijf te redden en het hoofd te bieden aan de fenomenale prijsstijging van de grondstoffen.

DEMOGRAFISCHE UITDAGING

De voorbije zomer is het taboe over een langere werkweek dus duidelijk doorbroken. De OESO en het IMF hebben de laatste jaren vaak de alarmbel geluid en de Europese regeringen gevraagd de werkgelegenheid bovenaan hun agenda te plaatsen. Als we de verschillende studies van die twee internationale instellingen mogen geloven, presteert een Europese werknemer gemiddeld 1 500 uren per jaar en een Amerikaanse 1 800 uren. Het verschil is nog groter als je de arbeidsuren per inwoner vergelijkt. Dat valt eenvoudig te verklaren: in tegenstelling tot de Verenigde

Staten, telt Europa veel oudere mensen die jammer genoeg niet meer aan de slag zijn! Voor het IMF dringt de tijd, want nog maar welgeteld één economische cyclus en het is zover: al in 2010 of 2015 zal het moeilijk worden om de pensioenen te blijven betalen vanwege de vergrijzing. Om die uitdaging van formaat het hoofd te bieden, herinnert het IMF eraan dat er niet veel alternatieven voorhanden zijn. Een verhoging van de sociale bijdragen is niet eenvoudig en de speelruimte is vrij beperkt. Een strenger bezuinigingsbeleid is evenmin vanzelfsprekend, want het verlicht de financiële lasten van de staat wel, maar biedt geen oplossing voor de pensioensuitgaven. Kortom, de tijd dringt, wil men het Europese sociale model niet als een kaartenhuisje ineen zien vallen.

WERKGEVERS ONGERUST

Het VBO heeft nu al laten weten dat het het dossier van de 40-urenweek op de onderhandelingstafel zal leggen. Voor de werkgeversorganisatie vormt de 40-urenweek, samen met loonmatiging en lastenverlaging, een middel om de concurrentiekracht van de Belgische ondernemingen op te krikken. Maar niet iedereen is het daarmee eens. Michel JADOT, voorzitter van het directiecomité van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, liet in de krant *Le Soir* verstaan dat «de arbeidsduur een problematiek is van de collectieve overeenkomsten die binnen de bedrijven worden gesloten. De arbeidsduur heeft niks te maken met de moeilijkheden waarmee ons land kampt om het socialezekerheidsstelsel in stand te houden. Die moeilijkheden kunnen alleen worden opgelost door een hogere tewerkstellingsgraad, d.w.z. dat er

meer mensen aan het werk moeten worden gezet.» Volgens hem is het echte probleem in België dat «vrouwen en 50-plussers aan de zijlijn blijven staan. Een langere werkweek zal de tewerkstellingsgraad niet verhogen, noch helpen om werk en gezin beter met elkaar te combineren. Een langere werkweek zal de stress veeleer doen toenemen». Hij voegt daaraan toe: «De overstap van een 38-urenweek naar een 40-urenweek gaat werknemers die op brugpensioen kunnen, niet aanzetten om te blijven werken (...). Bovendien verschilt onze situatie van Duitsland. Duitse werknemers werken 36 uur, hebben meer feestdagen en vijf weken betaald verlof (...). Duitsland is een geval apart door het voormalige Oost-Duitsland (waar de lonen lager liggen) en door de nabijheid van Polen en de andere landen van Centraal-Europa». Michel JADOT wordt bijgetreden door voormalig eerste minister Mark EYSKENS: «De Belg werkt al 38 of 39 uren per week. Het echte probleem is de duur van de loopbanen, want onze tewerkstellingsgraad is de laagste van heel Europa».

ANGST VOOR DE TOEKOMST

Ook al is het debat nog maar pas op gang gekomen, is het duidelijk dat het een belangrijk signaal geeft aan de burgers, met name inzake het vertrouwen in de toekomst. Met het 'Tocqueville-effect', naar de naam van de 19de-eeuwse schrijver-politicus, wijzen sociologen op het vertrouwen van de burgers dat het morgen beter zal zijn dan vandaag. Sinds de Tweede Wereldoorlog is onze rijkdom generatie na generatie toegenomen. Maar sinds een tiental jaren is er een kentering en denken de meeste ouders dat het morgen niet beter zal zijn dan vandaag. Kortom, ze geloven dat de levens-

omstandigheden van hun kinderen moeilijker zullen zijn dan hun eigen levensomstandigheden. Je hoeft er alleen maar eens de kranten en tijdschriften op na te pluizen om vast te stellen dat dat gevoel in de loop van de tijd omgezet is in harde werkelijkheid. De door de Franse journalist François DE CLOSET gehekelde maatschappij van 'altijd meer' (verlof, geld en levensstandaard) heeft plaats geruimd voor een maatschappij van 'altijd minder' (werk, veiligheid en rijkdom). Met andere woorden, voor sommigen wordt de toekomst donkerder of zwart. Alsof we nog niet bang genoeg waren, hebben de OESO en het IMF deze zomer nog een knuppel in het hoenderhok gegooid door te verkondigen dat de Europeanen helemaal niet genoeg werken.

Voor de OESO is het duidelijk: als de groei (gemeten aan de hand van het BNP) lager is in Europa dan in de Verenigde Staten, dan is dat te wijten aan het gebrek aan werklust van de inwoners van het 'oude' Europa (om de woorden van Donald RUMSFELD nog maar eens boven te halen). Niall FERGUSON, professor geschiedenis aan Harvard, haalde er geen statistieken bij, maar vertelde zijn Amerikaanse collega's dat hij tot dezelfde conclusie was gekomen door gewoonweg wat in de straten van Londen rond te wandelen (laten we het dan nog niet hebben over Parijs of Brussel). In augustus waren de meeste treinen met pendelaars leeg, waren er zo goed als geen files en was het onmogelijk om een ernstige beslissing te nemen, want minstens één belangrijk kaderlid was afwezig. Niall FERGUSON moest alleen maar de oceaan overvliegen om vast te stellen dat het in Manhattan daarentegen, ondanks de klamme warmte en de muggen, gonsde van de drukte. Net zoals de experts van het IMF of de OESO, heeft de historicus van Harvard een

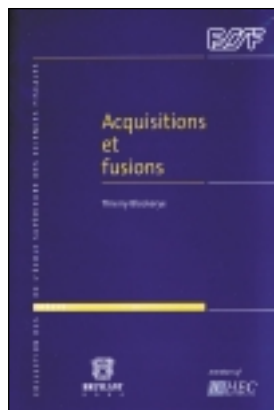
beschuldigende vinger uitgestoken naar de kortere werkweek in Europa. Ook wees hij op het aantal stakingsdagen. Het meest was hij nog geschrokken van het aantal 'zieken' in de Europese bedrijven. Terwijl ze in de Verenigde Staten op staande voet zouden worden ontslagen, was hij verbijsterd in de regionale pers te lezen dat de Britse postbedienden (Royal Mail) voortaan een Ford Focus kunnen winnen indien ze de post zes maanden lang bedienen zonder ziek te worden. In België of Nederland is het fenomeen bekend: ons hoog marginaal belastingtarief in combinatie met een vrij zacht sociaal vangnet heeft hetzelfde resultaat, zij het dan zonder Ford voor wie toch gaat werken ...

DELOCALISERINGEN INTELLECTUELE ARBEID

Het debat over de herinvoering van de 40-urenweek of een verhoging van onze activiteitsgraad is uiteindelijk alleen maar een gevolg van een nog breder debat: delocalisering. Zoals Philippe VILLEMUS in zijn boek 'De krach en crise' opmerkt, betekent delocalisering dat de plaats waar de goederen worden geproduceerd gescheiden wordt van de plaats waar ze worden geconsumeerd. Het doel bestaat erin goedkoper te produceren in landen waar de arbeidskosten lager liggen. Maar wat stelt men vast? «Bij het begin van de 20ste eeuw was men zo naïef te denken dat die delocalisering traag en geleidelijk zouden gebeuren zoals de textielindustrie, die er dertig over gedaan heeft om 40 % van haar productie te delocaliseren. Men dacht dat alleen vervuilende industrie, massaproductie

en de productie van goederen met weinig toegevoegde waarde zouden verhuizen», schrijft Philippe VILLEMUS. Maar «die naïeve illusies, die soms gepaard gaan met eigenbelang, botsen momenteel met de realiteit». Na de fabrieksarbeid, textiel, speelgoed en courante verbruiksartikelen (sportartikelen), zijn het sinds de jaren 90 elektronica, horloges, televisies, video's en microcomputers die naar Azië emigreren. Slechter nog: sinds enkele jaren is ook de delocalisering van diensten en onderzoek ingezet: software, callcentra, boekhouding en zelfs het bankwezen.

Op middellange termijn wordt de toekomst van onze tewerkstelling in de industrie dus bedreigd. Is een maatschappij denkbaar die alleen gebaseerd is op tewerkstelling in de tertiaire sector? Net zoals de 40-urenweek is dat debat nog maar pas begonnen ...

Acquisitions et fusions / Thierry Blockerye.

Bruylant, 2004. 408 p. - Collection des précis de l'école supérieure des sciences fiscales ; 1

La première partie de cet ouvrage est dédiée aux problèmes fiscaux liés à l'acquisition et à la cession d'entreprises. La seconde partie analyse le traitement juridique, comptable et fiscal des principales méthodes de réorganisation des sociétés, tel qu'existant depuis l'introduction des dernières réformes fiscales.

Matières : l'optimisation fiscale des opérations d'acquisitions ; la composition des fonds propres sociaux et la réconciliation entre les données comptables et fiscales ; le rachat des actions propres ; la fusion ; la scission classique ; les opérations assimilées aux fusions et scissions ; les apports de branche d'activité ou d'universalité de biens ; la cession d'un fonds de commerce ; tableau récapitulatif des liens existants entre fiscalité, comptabilité et droit des sociétés ; critique sur le régime actuel des fusions et scissions

En tant que précis, cet ouvrage se veut résolument didactique et est illustré de nombreux exemples d'application.

Prix : 70 €
Commander : Bruylant
tél. 02/512.98.45
www.bruylant.be

De eenmalige bevrijdende aangifte / Ida Bollingh, Victor Dauginet (editors)

Biblio, 2004. 256 p.

In het eerste deel schetst het boek de omstandigheden die de tijd rijp hebben gemaakt voor de huidige fiscale amnestieregeling, waarbij de EBA ook in een rechtsvergelijkend en een rechts-economisch perspectief geplaatst wordt. Hoe benaderen landen zoals Ierland, Zuid-Afrika, Italië en Duitsland deze problematiek? Aan welke basisvoorwaarden moet een fiscale amnestieregeling voldoen opdat belastingplichtigen effectief gebruikmaken van de regeling?

Maar het omvangrijkste (tweede) deel is gewijd aan een artikelsgewijze bespreking van de EBA-wet zelf en van de uitvoeringsbesluiten. Elk wetsartikel wordt afzonderlijk toegelicht, zowel op juridisch-technisch vlak als in het licht van de praktijk. Een terugblik op de parlementaire voorbereidende werkzaamheden verduidelijkt de bedoelingen van de wetgever.

Aan de hand van concrete praktijkgevallen wordt antwoord gegeven op veel gestelde vragen en vindt de lezer aansluiting bij wat bij zijn concrete situatie past.

Het boek rondt af met een evaluatie van de EBA en enkele nuttige bijlagen (met o.a. de EBA-wettekst en een schematische voorstelling van de EBA).

Prijs : € 80
Bestellen : Biblio
tel. 0800/12.683
www.fiscoloog.be

BTW in België Praktische gids 2004 / Vanderstichelen B., Bauwens E.

Kluwer uitgevers, 2004. 512 p.

De toepassingsregels inzake BTW zijn vaak ingewikkeld. Deze gids biedt een praktisch antwoord op de meest voorkomende BTW- en boekhoudkundige vragen.

Titel I behandelt de facturatie en integreert uiteraard de nieuwe facturatieregels die van toepassing zijn sinds 1 januari 2004. Onder **titel II** zijn praktische oefeningen opgenomen, meer bepaald een gedetailleerde 'casus' van elke handeling, met aandacht voor de te respecteren regels inzake facturatie, aangifte en boekhouding. **Titel VIII** geeft aan hoe elke verrichting, geanalyseerd onder titel II, dient te worden geboekt.

Titel III is een toelichting voor het invullen van de periodieke BTW aangiften, terwijl **titel IV** de waarschijnlijkheidscontroles omvat en commentaar levert. **Titel V** licht de kwartaalopgave van de intracommunautaire leveringen toe, **titel VI** helpt bij de jaarlijkse opgave van de afnemersbelastingplichtigen. **Titel VII** verheldert de complexe regels van toepassing op de niet in België gevestigde belastingplichtigen. **Titel IX** is gewijd aan de bijzondere BTW-aangifte.

Bijzonder handig is de methodologie met een synthetische tabel van de voornaamste BTW-handelingen, die verwijst naar de praktische casus waar de regels inzake facturatie, boekhouding en aangifte toegepast worden. Ook met betrekking tot niet in België gevestigde belastingplichtigen werden een dergelijke synthesetabel en syntheseoefeningen opgesteld.

Prijs : eenmalige aankoop: € 75,79 ;
abonnement: € 58,30
Bestellen : Kluwer uitgevers,
tel. 0800/14.500, www.kluwer.be

Transmission des entreprises familiales. Droits de donation et droits de succession. Région wallonne/Région flamande/Région de Bruxelles-Capitale / Bernard Goffaux
Larcier, 2004. 224 p. – Cahiers de fiscalité pratique ; 5

La régionalisation des droits de succession et de donation a surtout eu comme effet d'accentuer les disparités entre les différentes régions de notre Royaume. Répondant à un besoin de clarté et de transparence, cet ouvrage propose une analyse complète du régime fiscal des transmissions d'entreprises à titre gratuit et dresse un tableau comparatif des dispositions régionales applicables à ces opérations.

Dans une première partie, l'ouvrage offre un aperçu général des dispositions légales applicables et examine, pour chaque région, les biens visés, les taux d'imposition, la base imposable, les conditions d'octroi et de maintien des tarifs réduits et, le cas échéant, le calcul des droits d'enregistrement.

La deuxième partie répond à des questions pratiques soulevées et résolues sous l'angle des législations de chacune des trois régions. Elles sont également assorties de cas pratiques, illustrant les diverses situations auxquelles peuvent être confrontés les dirigeants et leurs successeurs lors de la transmission de l'entreprise familiale.

Cet ouvrage sera complété et mis à jour sur le site <http://www.espace-larcier.com/>.

Prix : € 76
Commander : Acces +
tél.: 010/48.25.11
<http://editions.larcier.com>

Responsabilités des dirigeants de sociétés / Jean-François Goffin. 2e édition de l'ouvrage d'Olivier Ralet
Larcier, 2004. 505 p.

Cet ouvrage analyse les responsabilités civiles et pénales qu'encourent promoteurs, fondateurs, commissaires et dirigeants de sociétés, quelle que soit la nature juridique de la société et ce, de sa constitution à sa dissolution.

Jean-François Goffin a remanié la première édition de cet ouvrage à la lumière des dernières évolutions jurisprudentielles et législatives, intégrant dans son approche les concepts les plus récents, tels que la responsabilité des membres des comités de direction des sociétés anonymes, la responsabilité de l'administrateur personne morale et de son représentant permanent, l'incidence de la notion de "corporate governance", le conflit d'intérêts dans les opérations intra-groupe, la responsabilité pénale de la personne morale, l'abus de biens sociaux, le délit d'initié...

Enfin, cet ouvrage aborde les responsabilités propres aux promoteurs et fondateurs de sociétés, aux commissaires ainsi qu'aux dirigeants d'A.S.B.L., de groupements d'intérêt économique ou de succursales de sociétés étrangères.

Voor Nederlandstaligen bieden de gedetailleerde inhoudstafel en het alfabetisch register in het Nederlands alvast een handig instrument om met dit boek aan de slag te gaan.

Prix : € 96
Commander : Acces +
tél.: 010/48.25.11
<http://editions.larcier.com/>

Les impôts en Europe 2004 = Taxes in Europe 2004 / Editor Y. Blaise. 12e édition.
Delmas, 2004. 218 + 194 p.

Rédigé en deux langues, français et anglais, ce guide présente, de manière synthétique et toujours selon la même structure, les systèmes fiscaux de 16 pays européens : Allemagne, Autriche, Belgique, Chypre, Danemark, Espagne, France, Irlande, Italie, Luxembourg, Pays-Bas, Pologne, Portugal, Royaume-Uni, Slovaquie et Suisse.

Pour chaque pays sont exposés :
I. Impôts sur les revenus des personnes physiques. Résidents - Non-résidents - Catégories de revenus - Taux et revenu imposable - Régime des plus-values - Stock options - Déclaration et paiement.
II. Impôts sur les sociétés (IS) - Différents types de sociétés - Sociétés résidentes - Sociétés non résidentes - Détermination du résultat fiscal - Taux de l'impôt - Régime des dividendes perçus de filiales - Régime des plus-values - Déclaration et paiement.
III. Retenue à la source.
IV. Taxe sur la valeur ajoutée (TVA) - Principes d'imposition - Taux - Déclaration et paiement.
V. Droits de succession et de donation.
VI. Droits d'enregistrement.
VII. Charges sociales.
VIII. Autres taxes.

Des particularités nationales sont également reprises, à savoir : holding et sociétés de participations financières SOPARFI en Luxembourg, holding en droit fiscal suisse, les dispositions fiscales en vigueur à Jersey - Royaume-Uni.

Prix : € 34
Commander : Patrimoine,
Rue du Noyer 168, 1030 Bruxelles
tél. + fax 02/736.68.47

Auditcommissies. Toezicht op basis van feiten / J. van Manen en V. van der Reijden

Academic Service, 2004. 192 p.

Wereldwijd hebben zich de afgelopen jaren enkele grootschalige financiële crises voorgedaan. In de Verenigde Staten leidde dit tot invoering van de Sarbanes-Oxley-wet, in het Verenigd Koninkrijk tot aanpassing van de Combined Code, in Nederland en in België tot de oprichting van een Commissie corporate governance.

In Nederland kwam deze commissie eind 2003 met een Nederlandse corporate governance code. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor zogenaamde auditcommissies.

Dit boek is bedoeld om bestaande en nieuwe auditcommissies te ondersteunen bij hun reactie op de eisen die de markt stelt aan verbeterd toezicht op het financiële verslaggevingsproces.

Achtereenvolgens worden behandeld: de taken en verantwoordelijkheden van de raad van commissarissen, het belang van de auditcommissie, haar taken en verantwoordelijkheden, de organisatie en werkwijze van de auditcommissie, de communicatie van de auditcommissie met de (interne en externe) accountant, de samenwerking tussen de auditcommissie en het management, de communicatie en verantwoording vanwege de auditcommissie, en haar (zelf)evaluatie.

In de bijlagen ondermeer de belangrijkste passages uit buitenlandse corporate governance codes, en een overzicht van de regelgeving in 41 landen.

Prijs : € 26,95

Bestellen : Asdu international
tel. 016/300.110
www.asdu.be

De investeringsreserve / P. Verbanck

Biblo, 2004. 106 p.

De techniek van de investeringsreserve werd ingevoerd in het kader van de hervorming van de vennootschapsbelasting van december 2002 en moet nu, in de aangifte voor het aanslagjaar 2004, voor het eerst worden toegepast.

Doel van de investeringsreserve is de autofinanciering van KMO-vennootschappen te versterken. Maar de wettekst is cryptisch en laat uiteenlopende interpretaties toe, de toepassing blijkt ingewikkeld.

Dit boek overloopt alle toepassingsvoorwaarden en -modaliteiten van de investeringsreserve. De auteur zet de verschillende interpretatiemogelijkheden en werkwijzen op een rij, legt uit welke benadering de voorkeur verdient en gaat uitvoerig in op de activa waarin geldig kan worden geïnvesteerd.

Talrijke voorbeelden illustreren zijn betoog. De berekening wordt stap voor stap toegelicht, met uitleg waarom bepaalde voorwaarden en modaliteiten gelden.

Prijs : € 49

Bestellen : Biblo, tel. 0800/12.683,
<http://www.fiscoloog.be/>